

BUDAPESTI NAPLÓ

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
József-körút 18.

Főszerkesztő: **VÉSEI JÓZSEF.**
Felelős szerkesztő: **BRÁUN SÁNDOR.**
Kiadja: **Művészeti Szerkesztőség.**

Egész évre 23 k., (14), 1/2 évre 14 k., (7), 1/4 évre 7 k., (3.50), egy hónapra 2 k. 40 fillér, (1.20 frt).
Egyes szám Budapesten 8, vidéken 10 fillér.

Zola Emil koporsójánál.

Budapest, szeptember 29.

(v.) Takarjátok le fekete posztóval az Igazság templomában a főoltárt s öltsenek gyászt mindenek, akik vigaszt, épülést és emelkedést kerestek valaha ennél az oltárnál. Mert meghalt e szentély főpapja, az igazság legförförhetlenebb buvára, a mosolygó látszatok daliás ellensége, az olthatatlan szenvedély felderítő, az oroszlan bátorságu szókimondó.

Zola Emilért ontsatok egy könnyet ti mindnyájan, akik élveztétek azt az ő pazar jótekonyságát, mely akkor volt a legadakozóbb, amikor elvett és akkor volt a legzordabb, amikor kincseit osztogatta. Évezredek művésze és irodalma édes hazugságok mámorába ringatta a halandót: verőfényről és madárdalról és virágillatról dalolt, festett és vésett csábos meséket a legvarázslatosabb ámitó, a Szépnek hagyományán táplált alkotó fantázia. Az élet a maga könyörtelen, többnyire rut prózájával örökös és meddő háborút viselt e kóros illúziók ellen. Ám az ember szivesen bízta rá magát a káprázat tengerének habjaira, elfordult a kellemetlen valóságtól s epedve kergette a vágyak délibábjait, nem törődve azokkal, akik az imént még előtte rohanva, tikkadtan rogytak le szemeláttára, s ügyet sem vetve a saját vérző lábára, ziháló mellére, szedett lelkének halálos fáradtságára. A művészet és irodalom tündéri káprázatai megkábitották, uttalan utakra lóditották, valósíthatatlan sovágásokkal megmérgezték s az élet valóságának nagy

és szent javaitól elidegenítették az Örökszép mámorától megbódult emberiséget.

És jött Zola, a nagy igazlító, a nagy igazmondó, az igaznak nagy hívője. És merész lélekkel megkezdte, acélszívvel végrehajtotta a vértelen forradalmat, az emberi szellem leggyökeresebb reformját, a Szépnek az Igaz előtt való kapitulációját. Hatalmas kezével lenyult az évezredek esztetikai hagyomány fenekéig s egyetlen rántással kiragadta belőle az avult tartalmat, az Örökszép lélekbenítő babonáját. Odaállt amaz országot közepe, amelyen az emberiség a cifra hazugságok délibábjait hajhászta, és hirdette a halandóknak az új ígét: *az egész élet egész igazságát.* Hogy a verőfény mellett van éji köd is, hogy az ibolya mellett ott virul a bojtotján, hogy a fülemüle mellett ott hűhög a kuvik, hogy a kacagó élet mellett ott ólalkodik az enyészet sivár rothadása. Hogy az ember ne álmokat keressen, mert a kábulat könnyen ejtik azok rabbá, a túl magasra igyekvő könnyen zuhan a sárba, az örökszép holdkörösát könnyen riasztja a halálba a jelentkező valóságnak legelső szava. Hogy a művészek művésze, az alkotó gondviselés maga is odaplántálta a jó mellé a rosszat és a szép mellé a rutat; s hogy a jó és rossz, a szép és rut közt dúló örök harc dialektikájának *élet a neve;* élet, melynek tartalmát nem meríti ki az álmok álmodása, élet, mely táplálkozik, verejtéket ont, gyötrelmesen vívódik, indulatokat vált ki, szenvedélyeket fekez, szeretni tudja a gyűlöletet, gyűlölni tudja a szeretetet és tusako-

dik hol nemesért, hol aljasért, hol a világosságért, hol a sötétségért, hol a szabadságért, hol a szolgaságért.

Az Örökszép bálványát törte szét Zola Emil s az *Örökigaz* oltárát ő építette fel. És csakugyan az a paradoxon adja az ő legjobb méltatását, hogy akkor volt Zola a legjótékonyabb, amikor elvett s az volt az ő legnagyobb zordsága, hogy kincset érő ajándékkal gazdagította az emberiséget. Mert amit ő elvett, az egy évezredek lelki kórság volt: az örökszép babonája. S amit adott, az a legkönyörtelenebb kincs: *az élet szigorú valóságának bátor felismerése.*

Az élet, — ez a gigászi folyamat, melynek kikutathatatlan törvénye naprendszernek és porszemeknek egyaránt szolgai engedelmeségre szorít, melynek műhelyében a minden-ség két nagy szerszáma — a születés meg a halál — sohasem pihen, mely az ő ő penészgombának több hatalmat ad, mint a holt cézárnak: az élet, mely miriádni változataiban megrögzíti az időt és betölti a tért, mely lelke az anyagnak és anyaga a léleknek, az élet mi lenne más, mint maga az örökkéható, ezerféle alakban megnyilatkozó, de egységes törvény szerint érvényesülő igazság? Az igazság a szépnek és jónak kufforrása. Az igazság egyszersmind a szabadságot is jelenti. Élet nélkül nincs igazság. Igazság nélkül nincs élet. S aki vigasztalni, erősíteni, egészséges gyönyörűséggel felemelni akarja az embereket, az tanítsa őket az igazság szeretetére. Jóká és bölcekké csakis úgy lehetnek, ha megihleti lelküket a könyörtelen igazság zord

TÁRCA

Zola.

— A Budapesti Napló eredeti tárcája. —

Írta: *ifjabb Ábrányi Kornél.*

A meglepetések művésze, Zola Emil, a legnagyobb meglepetést most hajtotta végre. Meghalt hirtelen és váratlanul. S ez az egyetlen műve lesz, mely egynél több kiadást nem fog élni. Pedig még sohasem írtak és beszéltek róla többet, mint most fognak néhány napig.

Mit fognak sirjára fölírni? Egyet bizonyosan. Azt, hogy nem volt — akadémikus. Ebben az egyben tehát méltó társa akad *Molièrenek*, akit kortársai nem kevésbé üldöztek, mint Zolát. S legfőbbek azok, akikről vigjátéka alakjainak modeljeit vette. Zola azonban még több ellenséget szerzett. Mert ő nem egyesekről vett modelt, hanem az általánost, a mindenkivel közöst leplezte le. A kéjek rejtelmeitől, a csatátör borzalmaiktól kezdve a társadalmi és a vallási hipokrizis minden neméig. Rettenetes merénylő volt. Bírált az azt hirdették, hogy csak a jelenkor súlyedésének lehet tulajdonítani, hogy a Zola műveinek publikuma lehet. Pedig nem ez mutatta a mai kor súlyedését, hanem az, hogy akik Zolát olvasták, — nem értették.

Első regénye, mely az egész világot bejárta, *Nana* volt. A világ egyik része mohón élvezte benne az érzéki verizmust, — a másik része föld-

höz csapta. S csak nagyon kevés ember volt, aki belelátott. Tíz évvel a francia-porosz háború után jelent meg ez a könyv. S meg volt fejtve benne a francia nemzet bukása. Mert hisz ez a regény is a francia-porosz háború kitörése idejében játszik. Az átörbözött éjszakákon, a perverz kéjelgésektől enervált francia jeunesse dorée rekedt hangon s tántorogva kiabálja a regény végén: *à Berlin!* Melyik nemzetnek van annyi erkölcsi ereje, hogy ilyen tükörbe belenézzen, — s ne röstellje bevallani, hogy magára ismert? — A franciának nem volt ennyi erkölcsi ereje sem akkor, sem később. Legkevésbé pedig a *Jaccuse* epochája alatt.

De meghalt. Jobban mondva *halva találták*. Amint elrejtözve teremtett, — elmulása pillanatában sem tűrt tanut. S mert bármennyire üldözött volt is, de híres, — tehát az életrajz megilleti. Nagyon kevésből áll ez az élet. Nyomor, küzdés, munka; így kezdődik. Aztán egyszerre világhír. S következik megfordítva: munka, küzdés, nyomor. Mert lehet-e nagyobb nyomor, mint az a bojtot, mely a Zola szívét a Dreyfus-pír után darabokra törte? Egy félszázad mulva fogja csak tisztán látni ezt az emberiség. S csak akkor fogja igazán siratni és szegyelni a francia nemzet!

De hát a negyven halhatatlan? a francia Akadémia? — Ah! azt ne féltsen senki. Hisz mindig fognak teremni Franciaországban Zolánál kisebb emberek. Molière születése óta is ime csaknem 300 év telt el. S Franciaországban azóta is mindig voltak negyven *halhatatlanok*. Az igaz, hogy a legtöbb ezek közül csak életében volt

halhatatlan. Zola ellenben csak életében volt halandó.

S meg fog-e neki bocsátani halála után a grande nation? Nem is kérdés. Hisz most már minden hízlegni fog a francia hiúságnak, ami Zolára vonatkozik.

Zola.

— A Budapesti Napló eredeti tárcája. —

Írta: *Thury Zoltán.*

Mennyi minden maradt félbe! Az ember, akármennyire bevált légyen is a különlegesen nagy talentumok közé, a természetet hívja ki maga ellen, ha nagy dolgokba kezd. Olyasmibe, aminek a jelentősége nem áll arányban az élet bizonyosságával. Ez a bizonyosság tudniillik: semmi. Az épület-kolosszusokat nem az fejezi be, aki az alap kockáit elrendezte, de ha gunyhót verek össze sárból, ennek a munkának a végét se érem meg bizonyossággal. Istentem, talán végig se írom ezt a mondatot. Valahol a közepétáján esik ki a kezemből a toll... Kissé közönséges dolog ezen elmélkedni, de közönségessé, satnyává, hideglelőssé válik az ember, ha jön a postás és feketeszélű halál-jelentést hoz a mindenféle levelek között. Mit akarunk? Micsoda berzenkedés az embernek a teremtés, a mig nem tud rendszert teremteni magának ahhoz, hogy kire mikor következnek el az örökös alvás... Akinek több a dolga, az sokáig éljen, aki hamar végez, hamarabb meujen. Zolának szüksége lett volna még vagy ötven esztendőre s ma azt a hirt hozza egy telegramm, hogy meghalt.

Nem tudom, hogy hogyan. Egy estilap takarékosan, lehetőleg kevés szóba összeszorított

lehelte. Végigalmodni egy életet könnyebb, de meddőbb, mint azt végigértékelní és végigküzdni. Aki fantáziája szárnyain repül fel az örökszép és öröklő álomhonába, szégyenesebb és érdemtelenebb annál, aki a gonosz omladékaín át gázol el a jóhoz s a rut hekatombáin keresztül vágott magának ösvényt a széphez. S csak az, aki kiütze saját lelkéből a hazugságot és a csalódások káprázatait, csak az lehet szabaddá. Mert a szabadság tiszta magosságába csupán egyetlen létrán juthatni fel: az igazságn.

Nézzetek Zolát, ezt a merész óriást, amint félkezével játszva dobál egymásra gránitsziklát, az igazság gránitsziklát, hogy megépítse belőlük az új világfelfogásnak monumentális otthonát. Nem költő volt ő, művész sem, hanem valami új, valami nagyobb-szabású, a magosabb lelkeknek talán legmagasabbja: apostol is, alkotó lángelme is, új eszmék kohója, vakmerő felforgató és még vakmerőbb építő. A jövő nagy forradalmának látoka, szervezője és megindítója egy személyben. A XIX-ik század biologusa. Az ember természetrajzának alapvetője és teremtője. A legátfogóbb és a legmélyebbre ható szem, amely valaha belelátott a *homo sapiens* veséjébe. Ne mondjátok őt költőnek; — nyomorult vakondtúrás a Parnasszus hegye az ő lábai alatt. Ne mondjátok őt művészt; — a hagyományos szépségvonalak, a színek ritmusai, az esztetika elcséplé törvényei nálánál nagyobb megvetést a földön soha nem találtak. Bölcselőnek se csufoljátok őt; — az absztrakció neki nem volt soha sem kenyere s a transcendentális dévaj kacajjal ő hozta le a föld rögére. Mit tudom én, mi volt ő? Azt hiszem: a világtörténelmi fejlődés évezredes hamupipőkéjének, az Igazságnak szerelmes leventéje. A kendőzött Örökszép hiu testéről szilajon tépte le a cifra rongyokat és epés mosolygással mutatott rá e kacér aggszűz remegő véznaságára. Aztán viharzó lélekkel rohant abba a homályos zugba, ahol aeonok óta fázékony szerény-

séggel éldegélt rejtetten az öröktűde, az izmos egészségu, fonnyadást nem ismerő báju leányzó: az Igazság. Ezt ragadta kézen, ezt vitte diadalmenetben az ámuló világ szeme elé, ennek hirdette a tisztaságát és a remekességét, ez előtt borult le mélyeséges áhitattal.

S most özvegygyé és árvává lett egyszerre ez a százszorszép királykisasszony. Ledől a modern emberiség eleven campanilája, amelynek harangjai egy új alkony jövételt hirdettek szonor búgásukkal: az igazság felszabadító alkonyát. Őt világrész alakult át halottas-szobává az ő ravatala körül. S a sírgödör, mely haló porát befogadja, a mi csillagunk minden porszemétől kap egy-egy sugárnyi meleget, hogy enyhe nyoszolyája legyen a legmunkásabb léleknek, aki kereste a föld igazságát s aki az emberi nemet elvitte az igazság földjére.

Az új korszak hajnalá csillaga kihunyt. De ne féljete a sötétség jövételétől. A hajnali csillag fátylaja ha elalszik, nem kéhet soká a pítymallat!

BELFÖLD

Az Alkotmány címére. A néppárt hivatalos lapja vasárnap polemizál *Telemrehaladás* című vezérelkünkkel. Polemizál Alkotmány-modorban. Tudniillik ferdit, hamisít és insznuál. A mi cikkünk azt mondotta, hogy Horánszky Nándor az állami kezelésben levő alapítványi javak és a községi birtokok örökbérletbe adásával akarta a mezőgazdasági egyedek szaporítását elérni. Erre az Alkotmány a következőket jegyzi meg:

Nos, a városok és községi birtokok ily módon való kezelését ajánlotta ugyan Horánszky, de az állami kezelésben levő alapítványi javakról egy szót sem szolt. Mi jognál fogva imputálja tebát (v.) Horánszkynek, hogy az természet azt az állami kezelésben levő katolikus vallás- és tanulmányi alap elkezelését, szekularizációját ajánlja az államnak? Értjük a fílkát. A hang legyen a keresztény Horánszkyé: a kéz a kazáré. Tudjuk pedig, hogy a kazár kezek nem szeretnek mindig csak kazár zsebekben télenkedni.

Ezt mondja az Alkotmány. Már most lapozzuk fel a szépii beszédet s keressük meg, hogy mit mondott Horánszky Nándor? Megtaláljuk a beszéd második felében a következő mondatot:

A közgazdasági terület szelősítése új gazdasági existenciák keletkezését idétezi fel. A mezőgazdaság terén, melyen ez idő szerint, sőt ezental is még jó ideig közgazdaságunk zöme nyugszik, a kormányakció tárgyát képező telepítéseken kívül is még többféle módon mozdítható elő, nevezetesen ha az állam tulajdonát képező és eladásra szánt, de még eladatlan mezőgazdasági birtokok részletekben felosztva becsátatnak áruba, ha továbbá az állam közvetlen felügyelete és rendelkezése alatt levő gazdaságok az illető tényezők belemegyásával szintén több részletekbe felosztva vagy eladatnak, vagy hosszabb időre használatba adatnak, aminthogy ily kísérletekkel a kormány már nemrégiben foglalkozott is.

Józan ember e szavakból mást nem olvashat ki, mint amit mi irtunk. Mást nem érthetnek velők Horánszky sem, aminthogy — tudjuk — nem is értett mást. Ezekről az állam felügyelete alatt álló alapítványi javakról az Alkotmány azt mondja, hogy katolikus alapok. Ezt megint csak az Alkotmány mondja. Mert ezeknek az alapoknak tulajdonjoga jogi tekintetben megoldva egyáltalán nincsen. De az Alkotmánynak szüksége van rá, hogy az alapítványok katolikus jellegét hangsúlyozza, mert így jut el az ő megszokott pontjéhez, hogy: „a kazár kezek nem szeretnek mindig csak kazár zsebekben télenkedni!“ Ez természetesen célzás arra, hogy a kazárók szeretnek az egyházi javak szekularizációját az aktuális politikai követelések sorába állítani. Ha így van, ezennel egy ünnepélyes kérdést intéznék az Alkotmányhoz. Akarja-e tudni, hogy a szekularizációt ki állította fel először az aktuális magyar politika követelésének? Akarja tudni? Nyilatkozzék. Akkor mi szívesen megmondjuk neki.

A Szerényi-Györfy-ügy. Szerényi József miniszteri tanácsos az Engel-féle fonógép ügyében fegyelmi vizsgálatot kért önmaga ellen, hogy a fegyelmi vizsgálat során bebizonyítsa, hogy a közérdek védelme miatt utasította el Engel fonógépeit, amelyeket nem tartott célszerűeknek. Lány Lajos kereskedelemügyi miniszter még augusztus 16-án nyomban elrendelte a fegyelmi vizsgálatot és annak vezetésével Csöke Ferenc miniszteri tanácsost bízta meg. A vizsgálat a legszélesebb moderben, a legnagyobb szigorral folyt. Az összes érdekelteket kihallgatták. A mult hét elején befejeztetvén a vizsgálat, annak összes adatait és bizonyítékait a fegyelmi bizottság előterjesztették. Ennek a fegyelmi bizottságnak el-

telegrammjából olvasom, hogy valami rendkívüli módon. Megfulladt. Talán megrepedt a szobájában a gázvezeték csöve, talán papirososomóba vagy a szőnyegre dobta el a szivarját és a füst ölte meg. De hát nem mindegy-e ez? A halálhoz nincs szükség véletlenekre. Jön és fölünk függetlenül végez édes mindnyájunkra. Ha egy fokkal hidegebb levegőt szivott volna be, mint a milyet elbir a tüdejé, hát rendes lefolyású krízisekkel tarkázott, normális uton jutott volna el a ravatalra. Mindegy. — S ma különös, hogy megdöbenni se tudok azon a hírtelenségen, amelylyel egyszerre csak abbamaradt minden, amire még vártunk ennek a vállas, komor, szurós pillantás embernek a keze alól kikerült munkából. Meghalt — és ennyi — nincs tovább. — A tulok végzete a tagló s egy kicsit szomorúan mosolygok azon, aki a maga emberi sorsa és az állat fehetetlensége között fél tud fedezni némi különbséget. S éppen úgy lomolyog ránk a természet is, amely csak állati életet szánt nekünk és el nem ismer jogosnak semmiféle tiltakozást ez ellen. Tiszta véletlenség, hogy Napoleont kis kadét korában el nem vitte valami gyermekbetegség s ugyan törődött-e valmit a természet azzal, hogy a világ egyik legértelmesebb elméjét, aki az emberiség gondolkodásában végbevitte a legáltalánosabb, semmi geográfiai határ által nem korlátozott forradalmat, Jézus Krisztust lehetetlenné tették harminchárom esztendőse korában. Dehogy. A gondviselés abban az értelemben, ahogy azt a magunk javára felülől várjuk, dajkamese. Jó a gyerekeknek, a tömegnek, ami a világon a legnépesebb kisedovoda. A nagy munka azonban félbemarad s a mi földi mértékünkkel mérve, mérhetetlen nagyságok egyszerűen csak hanyatt-esnek a porban.

Kidült az oszlop — és ez ezuttal nemcsak úgy mondva van, mint ahogy elbucuszokdni szokás egy-egy sok prédikációs halottól. Az igazlítás mestere halt meg. Nem az a közönséges, tisztességes ember, aki a maga becsületes ösztönét kö-

vetve: nem hazudik és aki ezzel a nagy vírusok közé be se sorozható becsületességgel elvész a milliók között, tudok én egy közönséges — azaz hogy dehogyan, nem egészen közönséges — lengyel kocsisról, aki még az akasztófa alatt se tudott hazudni. Az életét meg a harminc esztendő óta szolgáit gazdája életét mentette volna meg egy hazug szóval, de nem bírta kinyögni. Inkább föluzzata magát. — De hol az a kocsis? Talán éppen most futja a szél a szemembe a porát vagy elhordta a tengeren tulra. És a többi közönséges, tisztességes ember? Belegyurta őket abba a tömegbe az élet, amelyet a maguk jelentéktelenségével egy szemernyivel se teitek nehezebbé. Nem kovász voltak, hanem tészta a tésztaiban. Jobb lisztből volt, de ahogy új és új kenyeret dagasztottak az ezer évek, mindig csak egyformán fekete lett a kenyér. A tegnapi, a tegnapiélti. — Művészt kellett ahhoz, hogy az igazmondásból iskola legyen és ennek a művészetnek volt a mestere Zola.

Nem az a Zola, aki a pozitív, kézzelfogható aljassággal szemben megírta egy újságban a vádlevelét, egy afféle cikkékét, aminek a megírásától semmi jóra való ember nem buzdódhatik... Ez egy lépés volt az elközönségesedés felé. Innen messziről elképpelve néztem, hogy mit akar... Mi köze van neki a nap apró-cseprő kellemetlen-ségeihez s minek engedi a testéhez meg a szelleméhez hozzáférközni az utcát?... Egy ember annak a martíriumát szenvedti, hogy zsidó, vagy talán azért fizet borzasztó mértékkel, hogy nem tudott hozzáalkalmazkodni az őt körülvevő viszonyokhoz. Keserves dolog s alkalmas arra, hogy a szuronyok közé rohanjon mindaz az emberileg gondolkodó valamirevaló férfi, akinek a mai napot kell szolgálnia politikai dolgában. Annak nagy jelentőségű, Zolának kicsi. Másnak arra méltó munka, hogy életéllá váljék, Zolának elfecsérelt idő azokból az esztendőkből, ami se nem a Dreyfusé, se nem az enyém, hanem a koré, amelybe beleszületett. Világraszóló igazságtalanság esett volna

meg azzal, ha az a szerencsétlen francia kapitány, akit ember mivoltomban keservesen és tehetetlenségemben fogcsikorgatva sirtattam el én is, még csak egy esztendőt is szenved a ma már nevezetes szigetén, de a művész számára jelentéktelen az eset — s amennyiben egyidőre kiközönségtette Zolát abból a munkából, ami mindnyájunk számára írott, tisztán az írásművészet magasabb szempontjait szolgáló betévetés, hát milliószorta többel adósunk Dreyfus kapitány és Franciaországnak ugyilátszik szintén nagyon tökéletlen katonai judikatúrája, mint amennyit valaha meg tud fizetni. Elvette a világtól a művészt egy félesztendőre — s próbálja meg ma másikat adni helyette. Kivezényelni helyettesnek valakit. Hol van a hatalom erre?...

A mindennapi élet tolakodó és követelő. Minden kelt neki. Ha másképpen nem tudja la-rántani magához a kiválasztottakat, olyan injuriákat produkál, amik mellett nem lehet tiltakozás nélkül elmenni. Ez esett meg Zolával is, akinek pedig az jutott osztályrészül a művészi feladatok között, hogy a legalább a meseolvasásig eljutott ember észjárásán fordítsan egyet. A kód helyett fix pontokat adjon a szemnek és ki ne fogyjon a zinekkel abban az apostoli munkában, hogy való életet rajzoljon az álomlátók milliói elé. Ez tudniillik körülbelül annyira szükséges az emberiség életére nézve, mint hogy kenyér, húst találjanak az asztalunkra és nem ábrándot. És ez az ideálisabb állásopot, nem a másik, amely ringat, ringat s nemzeteket képes abba az álomba beleringatni, mint amilyenben hanykoldódik ez idő szerint például Spanyolország és szuszog tehetetlenül az ozmán birodalom. A mesevilág csillogó kövei nem értékesebbek, mint a ceruza végén a fényes kupak, amit ha néz, hipnotikus mágorba merül az ember. Eltűt csak a valóság. Ebben találhat rá arra a fegyverzetre az ember, amelylyel a látott, ismert ellenséggel szemben küzdeni tud. A küzdes és az élet pedig egy. A rettenetes Machbethet leverte az erdő, ami

nőke gróf Wickenburg Márk államtitkár és tagjai a kereskedelmiügyi minisztérium összes szakosztályfőnökei. A szabályszerűen megalakult fegyelmi bizottság pénteken reggeltől késő estig foglalkozott a fegyelmi ügyvel és ennek eredménye gyanánt a fegyelmi bizottság egyhangulag hozott határozattal Szerényi Józsefet felmentette. Eljárását ez ügyben minden tekintetben korrektnak, kifogástalannak találta. Ezt a fegyelmi bíróság által egyhangulag hozott határozatot Láng Lajos kereskedelmi miniszter jóváhagyta. Az ügynek most valószínűleg a büntető bíróság előtt folytatása lesz, amennyiben a királyi ügyész Szerényi József miniszteri tanácsos, mint közhivatalnok, rágalmazói ellen sajtó útján elkövetett vétség miatt hivatalból meg fogja indítani az eljárást.

Szerényi József fegyelmi ügyének befejezéséről a Budapesti Tudósító útján a kereskedelmi minisztérium a következő hivatalos jelentést tette közzé:

A Szerényi József miniszteri tanácsos elleni fegyelmi eljárás ügye befejeződött. A minisztérium fegyelmi bizottsága Szerényinek egyhangú felmentését határozta el, amely határozat a kereskedelmiügyi miniszter részéről jóváhagyást nyert.

A ruthén-kongresszus. Lembergől jelentik, hogy ott most kongresszusra gyülekezik össze a lengyel-ruthén intelligencia, hogy megalakítsa a ruthén-szövetséget és hogy tanácskozzék azokról a módokról és eszközökről, amelyek a pusztulásnak indult lengyel-ruthénség siralmas helyzetének javítására alkalmasak. Ezzel kapcsolatban egy felsővidéki magyar újság azt írja, hogy a lembergi kongresszus szervező-bizottsága a magyarországi ruthéneket is meghívta, mert azokat is be akarja vonni az akcióba. Hát az lehet, hogy a szervező-bizottság a magyarországi ruthéneket is meghívta. Elvégre meghívhatja, ha úgy tetszik, a franciákat is. De magyarországi ruthén elmenni nem fog, mert az kipróbált magyar s a határon túl összekötéseket nem keres.

A nemzetiségi törvény módosítása. Temesvárott, mint onnan táviratozzák, a városi közgyűlés ma foglalkozott Pozsony megye átiratával a nemzetiségi törvény módosítása tárgyában. A közgyűlés kimondta, hogy a Délvidéken a soknyelvű nemzetiségek békés együttéléséből szerzett tapasztalatainak alapján *előlegesen tartja a nemzetiségi törvény módosítását*. Ha a nemzetiségek megvan a testvéri egyetértés, a kölcsönös előzékenység és a hazafias érzés, akkor *előlegesen a nemzetiségi törvényt módosítani.*

Zágrábban ismét rend van. Zágrábból táviratozzák: A városi tanács ismét megszüntette a kávéházak és vendéglők korai bezárására vonatkozó rendőri intézkedéseket, amelyeket a legutóbbi zavargás miatt életbe léptettek.

megmozdult és ami ellen lehetetlennek látszott a védekezés, de a miszticizmus palástjába be nem takarózva, gyöngye lett volna vele szemben akármicsoda erő. A tömegekben, az emberiség nagy masszájában rejlt rettenetes erő játsza győzi le minden olyan ellene tülekedő ellenfél, ami ismeretlen, hatásaiban ki nem számítható, emberi fegyverrel azért meg nem közelíthető, mert Iksz. Az ember ki van szolgáltatva a fölkészültséget meghaladó erejű hatalmaknak, a maga gyöngységének s az irindítás úgy megy el a nagy nyomoruság mellett, hogy még egy-egy szippantásnyi opiumot fuj rá a tömegekre. Hogy szédüljön. Lefegyverzi még azt a természetes erőt, ami az embernek adatott. Lemeséli a valóságokat, rózsaszínű fellegel bocsát le a rettenetes arónában a küzdők és az emberfaló szörnyetek közé. Édességgel táplál erőt adó falat helyett — s nagyot bányul, ha az ilyenformán elfátyolozott agyu emberiségben az anyák nem szülnék olyan lehetetlen hősöket, amelyekkel az irás benépesítette — a könyveket. Ezen az iskolán kellett tuladni s ezt cselekedte meg ez a szürke, rideg ember. S micsoda gyerekség az ő bátorsága a Szajna partján a félig már fölfordított kosokban ahhoz a vakmerőséghez képest, hogy a Hachette ur könyvesboltjának pultja mögül kisasszonykáknak kiszolgálva Victor Hugo könyveit — megzente a háborút az egész romantikának. És pedig abban az időben, amikor már a könyvben verekedett küzdelem publikum előtt folyt le s az irástudók dolgában mindkét oldalon táborok harcoltak. Az ő küzdelme nem az volt, ami a Flauberté, aki uttörő volt anélkül, hogy akár csak a csizmája kérégt feltörte volna a járatlan uton. Aki excentricitás maradt az akadémia szemében, máskülönbön azonban csak féltremegő arányt, meg nem ismert olyan hőditő, aki nem hódított. Zola hatalmas egyéniséget, gyorsan tisztára szűrődött meggyőződést, rideg éleslátást, megtántoríthatatlan energiát vitt a

A kiegyezés.

Budapest, szeptember 29.

A bécsi tanácskozásokról a vasárnapi tudósítások kiegészítésül még azt jelentik, hogy gróf Góluhowski külügyminiszter, miután délelőtt Schönbrunnban kihallgatás volt a királynál, tegnap este hosszabban tanácskozott Koeber osztrák miniszterrel.

Ma a két állam kormányfőirainak közös tanácskozásai szünet állott be. Reggel kilenc órák az osztrák miniszterek tanácskoztak egymással. Széll Kálmán miniszterelnök pedig délelőtt 10 órák a Burgba hajtatott, ahol a király egy óra hosszig tartó magánkihallgatáson fogadta. Délelőtt 11 órák az augusztinusok templomában gyászmise volt Henriette belga királyné lelkiüdvéért, amely gyászmisén a magyar kormány Bécsben időző tagjai közül Széll Kálmán miniszterelnök és gróf Széchenyi Gyula ő felsége személye körüli miniszter is résztvett.

Széll Kálmán miniszterelnök a gyászmise végeztével visszatért a magyar házba, honnan déli egy órák újból a Burgba hajtatott, ahol ő felsége elnöklő alatt konferencia volt, melyben a magyar miniszterelnökön kívül résztvett Koeber osztrák miniszterelnök, azonkívül gróf Góluhowski Ágner közös külügyminiszter is, miután a külföldi szerződések előkészítésének kérdése is szóba került, amely kérdések a közös külügyminiszter reszortját is érintik. Az értekezlet célja részben az volt, hogy az eddig Bécsben hat napon át folytatott közös tanácskozások eredményéről a felségnek jelentés tétessék, részben pedig több gazdasági függő kérdés érdemileg is tárgyalat. Ezek a tárgyalások holnap délelőtt folytatódnak.

A felség elnöklő alatt tartott közös konferencia három óránál hosszabb időt tartott. Az értekezlet után a magyar miniszterelnök ismét visszatért a bankgassei házba, ahol a kormány Bécsben időző többi tagját haladéktalanul értesítette a konferencia lefolyásáról.

A félhivatalos Magyar Nemzet ma este a következőket írja:

A magyar kormány tagjai immár egy teljes hetet töltenek az osztrák fővárosban, ahol a legfáradtságosabb és egész idejüket igénybe vevő, szakadatlan munkával dolgoznak a két állam gazdasági függő kérdéseinek finalizálásán. Ebben a törekvésben pedig egyezik minden faktor óhajta, mert a monarchia mindkét államának érdeke úgy kívánja, hogy minél előbb tisztázzon álljon elő. A magyar kormány a parlament szünetét még hátralevő utolsó részét is felhasználja arra, hogy a képviselőház tevékenységének megkezdéséig abba a helyzetbe jusson, hogy jelentés tessen munkája eredményéről. Es ha a Magyar Állam vasárnapi számában azt az alaptalan hírlést bocsátja világgá, hogy a korona a magyar kormány semmiféle

előterjesztését nem hajlandó elintézni, míg az egész kiegyezési tárgyalás nem nyert befejezést, úgy e naiv és erőben alaptalan hír ellen első sorban tiltakozunk kell azért, mivel a legalkalmasabb királynak olyasmit tulajdonít, ami az ő közmondásos alkotmányos érzelmeivel merőben ellenkezik. De tiltakozunk kell azért is, mivel úgy tünteti fel a helyzetet, mintha a magyar miniszterelnök ellenében szükséges volna megszünetetni a tárgyalások elintézését. Holott a valóság az, hogy valamennyi faktor egyaránt óhajta a tárgyalások finalizálását és köztük hön óhajta a magyar kormány is, mely azonban e mellett egy pillanatra sem feledkezik meg arról, hogy az ország vitális érdekei valamennyi gondozására rábízva.

A Neues Wiener Tagblatt holnapi számában a kiegyezés ügyéről ezt írja:

A mai koronatanács annak a bizonyossága, hogy a kiegyezés ügye döntő stádiumba került. A két kormány holnap délelőtt fogja folytatni a tárgyalásokat. Azt hisszük, nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy a kiegyezési tárgyalások kedvező eredménnyel bizatnak.

A technikusok kongresszusa.

— A Budapesti Napló tudósítójától. —

Budapest, szeptember 29.

A kongresszus második napjának eseményei: Hieronymi Károly hatalmasan megkonstruált előadása közlekedési eszközeink fejlesztésének irányelveiről. A múlt kritikáján túl gazdag ez az előadás olyan utmutatásokban, melyeknek nyomán közlekedési téren igazán szolgálhatjuk az ipar céljait, tehát a magyarság existenciális érdekeit. Az a nagy tudás, melyet Hieronymi Károlyban az egész ország elismer, fölfegyverzi ezt az előadást minden esetleges támadással szemben s arra a legközönségesebb elengetésre, hogy irányelveinek megvalósítása az állam újabb megerősítésével járna, már eleve megfelel Hieronymi, midőn hangsúlyozza, hogy ahol a gazdasági életnek oly nagy mezejét vonja be az állam a maga tevékenysége és működése körébe, ott az államnak kötelességei is vannak és áldozatokat kell vállalnia. Az egész kongresszus a legnagyobb elismeréssel tette magáévá Hieronymi álláspontját s az előadásnak lelkesedéssel tapsolt.

A második napon egyébként Ludwigh Gyula, az államvasutak elnökgazdátja elnökölt, mert Hieronymi Károly elnök mint előadó szerepelt. Hieronymi kétórás előadását a következőkben ismertetjük:

(Hieronymi előadása.)

Hieronymi abból indul ki, hogy hazánk életérdekei az ipar fejlesztését követelik. Ezt a célt pedig a közlekedési eszközök tökéletesítésével valódiak legeredményesebben. Bírálja tehát, hogy maig léte-

küzdésbe s lassan, a kötejt munkájának konok fáradhatatlanságával tette termékenyvé azt a szikla-talajt, ami az emberi lélek a tisztánlátással szemben. Gondolkozni tanított egy nemzedéket. A helyett a mese helyett, hogy: egyszer volt egy ember, aki találkozott egy tündérral, — másikat irt. Azt, hogy: egyszer volt egy ember és itt maradt a földön, mert az embernek az a sorsa. És még sok ember, mindenféle ember élt köröskörül, csupa ember... Mi magunk, akik nem ismerjük egymást — s mivelhogy épösra alig telik a valóságunkból, olyanformán gyurjuk meg a fantáziát, hogy meghamisítjuk a természetrajzunkat.

Az Iksz a numerussor végén veszedelmes annak, aki nem tanulta meg a kétszerkettőt — s nekünk Zoláig nemcsak hogy nem vezette le senki az Ikszet a szemek elé, hanem az volt az irás lényege, hogy egy minden tekintetben gyakorlati, egész embert követelő, a felet eltiprókora andaluziai merengésbe süppedve bamba álmódosásban hódoljunk az e világban nem létező regényfiguráknak s mellesleg inadjuk egy kicsit magunkat is. Kellett jönni valakinek, aki lerántja a szemünkről a romantikusok selymekendőjét, ami alatt pihen, éppen csak hogy pihen a szemünk, s teleneli az olvasmányt arra a magaslatra, amit Zola csinált a könyvből. Végre is az élet útja nem rendelhető semminek s nem képzelhető el számunkra értékek az, ami ideálképpen azt a lehetetlent állítja elének, ami a mi életünk határain belül józan észszel, meghiggadt aggyal el nem képzelhető. Hol keressen én életem célját ebben a világításban? A sötétben? A sírom fenekén?

Ez a ma meghalt ember az a művész, aki ellenállhatatlan erővel itthon tart, a földön. Ahol kezdődik és ahol végződik az élet és ahonnan hiábavaló igyekezet fölzavarni engem, vagy akár-milyünknek. Nincs szárnyam — és ha természetess számomra az, hogy nem csuszom a hasamon, mint a hernyó, hát természetes kell hogy legyen az is, hogy csak járok, de nem ro-

pulok. Számomra, ember számára ezzel a lehetőséges mértékkel kell adni azt, ami arra való, hogy megértem. Vagy mondjuk úgy, hogy amit nem értek meg, azaz nincs mit kezdencem. Nincs mód, hogy közeljünk egymáshoz, én meg az irás; és nincs mód arra, hogy azírásnak becsültes, komoly hatása legyen reám. Reám, egyre a sokból.

Általános azért nem lett az iskola. S ennek sarkalatos nagy oka van. Ugy hirdelen, pár szóban elmondható. A hamisítás könnyebb, mint az igazmondás. Az nem ellenőrizhető, ez meg azaz a követeléssel lép fel, hogy: cáfolj meg, ha tudsz. A képzelt: szabad világ, a valóság: kötött. A valósághoz kötött. Ebben már az irás egymagában többet jelent, mint a csapkodás idegen régiókban, ellenőrizhetetlen utakon. Ide, ebbe a valóságos életben való munkába kemény legények kellene. Prodesztinált vádoltak, akik ellen a világ a tanu s akiknek vesztett az ügyük, ha rájuk bizonyul egy kis félrelépés. A világ rettenetes, még eddig soha nem hallott hosszánval üdvözölne azt az örömt, hogy többre becsülheti magát, mint amennyiről a kritika alá vetett irás beszél. A világ várja ezt a percut. Föl akar lélegezni — és folyton és folyton olyan könyvet kap, ami a maga becsületességében nem mondhat egyebet, mint az igazat. S ebben van az ereje és a hitelle. Szemtel-szembe folyton milliónyi ellenséggel, az olvasómmal, amely szeretné már, ha egy kicsit hízlelegének is neki és mindig csak a becsültes igazságot kapja... A tömegek lelkiismerete nem tulságosan tisztá. Nagy emóciók váltanak ki belőlük egy-egy rész még fölírható elemet. A tömegek szeretnek, ha kivülről mosnák szép fényesre őket — s a Zola-féle emberek nem is valami tulságosan népszerűek. Csak imponálnak. Föl kell rájuk nézni — s el-sompolyogni előlük.

Zola-félek... Ezt nem jól mondtam. Több ilyen nincs.

És már ez az egy sincs.

sült közlekedési eszközeink mennyiben feleltek meg a célunk és aztán megjele az irányelveket melyeket a jövőben követni tanácsos. Minthogy a helyierdekű vasutak építése a mai rendszer mellett nagy töképezéssel jár, ajánljuk Hieronymi, hogy

a) A minisztériumban a h. é. vasutak intézésére külön osztály szerveztessék.

b) Hogy a tervek és előmunkálatok a kormány által alaposabban és szigorúbban készíttessenek el és hogy a képviselőház a kormánynak a h. é. vasutakra vonatkozó előterjesztéseit alaposabban bírálja meg. Kivánatos különösen, hogy a kormány, midőn valamely h. é. vasutak közpénzeiből való segélyezést javasolja, a várható forgalomra vonatkozó tanulmányokat gondosan elkészíttesse és a képviselőház elé terjesztesse.

c) A magyar államvasutak csak parancsoló szükség esetében vegyék kezébe a h. é. vasutakat és a kormány törekedjék oda, hogy ezen vasutakat a legközelebb érdekelték kezeljék.

A megoldás abban áll, hogy olyan kis forgalmu vonalakon, amilyenek jövőre lesznek építendők, primitív keskenyvágyú vasutakat építsünk.

Az ilyen vasutaknak meglesz az a nagy előnyük, hogy igen olcsón állíthatók elő; mert sok esetben ezen vasutakat az Alföldön amugy is széles út testén helyezhetjük el, ennél fogva kevés lesz a kisajátítási költség; az alépítmény ugyanezen okból nagyon olcsó lesz; olcsó lesz a felépítmény is, mert a sinek sulya méterenként alig lesz több 9-12 kilogrammál.

Az ilyen vasutak bevezethetők a községekbe, ennél fogva az áruszállításnál az állomásokra való fuvarozás költségei meg lesznek takaríthatók.

Minthogy továbbá a helyierdekű vasutakon igen kevés kivétellel nagyobb jelentősége van a személyforgalomnak a teherforgalomnál; a személyforgalomnak megfelelő üzleti berendezést kell az ezután építendő helyierdekű vasutaknak adni. Motorkocsik járatásával kell a személyvonatok gyorsabb egymástutját biztosítani és amugy is csekély teherforgalmat szükségleti és nem szükségképp naponként többször induló vonatokkal lebonyolítani.

Javaslatom az, — ugymond — hogy mindazon vonatokon, melyeken csekélyebb forgalom várható, engedjessék meg 75 centiméter nyomtávu vasutak építése, mely azon csekély forgalom igényeinek teljeseleg meg fog felelni.

Szükségesnek tartom, hogy a helyierdekű vasutakra vonatkozó törvényes intézkedések módosításának, és a javasolt gyökeres reform érdekében a gazdasági vasutakra vonatkozólag külön törvény alkotassék.

Hogy ennek a törvénynek a kívánt hatása legyen, a következő intézkedéseket kellene tartalmaznia: 1. A gazdasági vasutak kiveendők teljeseleg azoknak a törvényeknek hatálya alól, melyek a közmondony vasutakat szabályozzák; nevezetesen az 1868-ik évi április 20-ikán 4973. sz. kibocsátott ideiglenes vasutengedélyezési szabályzat, a vasuti üzletrendtartás és a vasuti üzlet-szabályzat hatálya alól.

A h. é. vasutakra vonatkozó 1880-ik évi XXXI. és 1888. évi IV. t.-c. intézkedése és a gazdasági vasutaknál csak bizonyos korlátozásokkal nyervegen alkalmazását.

2. Az építés módjait tekintetében, ideértve a váránytárat is továbbá a vontatásnál alkalmazandó erőtermelését ugyszintén az állomások és épületek számát és minőségét adassék az engedélyt keresőknek a legmesszebbmő sz. abszadság.

A kormány honvédelmi vagy más célokból ne követeljen az engedélyt keresőktől semmit.

A kormány és illetve a hatóságok feladata ugy ezen vasutak engedélyezésénél, valamint az üzlet ellenőrzésénél kizárólag az üzlet biztonságának teljesülyeire korlátozatlansék.

3. Az engedélyzési tárgyalás módja egyszerűsítették és a törvényben szabatosan állapítassék meg.

4. A gazdasági vasutakat segélyezhessék a községek és törvényhatóságok; de nem utaljuk terhére.

5. Azok a gazdasági vasutak, melyek két vagy több községet egymással összekötnek az állam által is segélyezendők.

6. A díjtételek és általában a szállítási üzlet tekintetében is adassék ezen vasutaknak a legnagyobb megengedhető szabadság és az állam felügyelete arra szorítkozzék, hogy minden szállítónak egyforma elbánás biztosítsassék.

Végre a közutak fejlesztésének kérdésével foglalkozik.

A nagy forgalom fejlődésére a közutak kiépítése felelő fontos és szükséges. De a közutak hasznának ez csak egyik része; hasznos voltuknak nagyobb része abban áll, hogy azokból teszük a forgalmat kisebb távolságokra, azokra a távolságokra, amelyekre vasuton vagy hajón szállítani a feladó-állomásra és a megérkezés alkalmával való elszállítási költségei miatt nem lehet.

Közuti hálózatunk fejlesztésére az első lépés a törvényhatósági utahálózat teljes és minél rövidebb idő alatt leendő kiépítése.

A törvényhatósági közutak kiépítése tekintetében nézetem azert az alapfelfogással kell szakítani. Ma a törvény a hatóságok rendelkezésére adja az utadót, melyekből utjak fenntartását és építését eszközölik, tekintet nélkül arra, hogy ezen utadót hozadékkal képesek-e és mennyi idő alatt még kiépíthetetlen utjakat kiépíteni.

Meggyőződésem szerint megörövidia kellene ebben az ügyben intézkedni. Meg lenne állapítandó, hogy a törvényhatósági utak milyen záros határidő alatt építendők ki, és a törvényhatóságok abba a helyzetbe lennének hozandók, hogy ezen feladatnak tényleg megjelenni képesek legyenek.

Arra a célra, hogy a törvényhatóságok még ki-

építhetetlen utjakat észszerű idő alatt kiépítsék, két mód látszik alkalmasnak.

Az egyik, hogy az utadó felemeltessek; a másik, hogy utadalapjuk terhére kölcsönt vegyének től s ebből építsék ki utjakat. Azonban közelebb vizsgálva a dolgot, kitűnik, hogy egyik út sem vezet előző.

Azt a cőt, hogy a törvényhatósági utak rövid idő a alatt elkészüljenek, sen az utadó emelésevel el nem érhetjük, sem az a módokkal, hogy a törvényhatóságok vegyének fel kölcsönöket, erre nem alkalmas.

Nincsen más mód annál, hogy azon törvényhatóságok, melyek az utadó-maximum kivételése mellett sem képesek utjakat a meghatározandó és nézetem szerint 5 évnél hosszabb időre nem teendő határidő alatt megépíteni az arra szükséges tőkét az állam bocsássa rendelkezésükre; és pedig amennyiben az utadó maximumának kivételése mellett a rendelkezésükre bocsátandó összeg után kamatot fizetni képesek, kamat mellett; amennyiben erre nem képesek, kamatmentesen.

Azokat a törvényhatóságokat, melyek az utadó maximumának kivételése mellett sem képesek utjakat a megállapítandó idő alatt kiépíteni, ugy is segíthetné az állam, hogy helyierdekű vasuti részvényeiket átvegye.

Végül egy előre látott ellenvetésre akarok felelni. Ez a bizonyosan felmerülő ellenvetés az, hogy a közlekedési eszközök fejlesztésére vonatkozó javaslataim elfogadása esetére az államkincstár olyan újabb terhek fognak nehezédni, melyek esetleg az állami háztartásban az egyensúlyt meg fogják zavarni. Amde eltekintve attól, hogy olyan mérsékelt fokozat mellett, amilyent az egyes javasolt építkezéseknél javaslatba hoztam, az államkincstár egyensulya megzavarlatni nem fog; figyelembe kell venni azt, hogy hazánkban az utóbbi években ugy a termelés, mint különösen a fogyasztási képesség olyan ijesztő mértékben csökkent; a gazdasági hanyatlásnak olyan ijesztő jelei mutatkoznak, hogy a gyors és erőlyes segély életmentés szükséges volt. Hazánkban számos olyan gazdasági ág, mely másutt a társadalom szabad működésének korlátaitlanul tér nyit, részint közvetlen az állam kezében van, részint az állam által a legmesszebbmő módon korlátozva van.

Nálunk a vasutak az állam kezében vannak; az állam nagy vasparos; a legnagyobb erdőtulajonos és ezzel a legnagyobb iatermelő; bányászletei vannak; a dohány és a só monopólium tárgyát képezi; a szesz-, sör- és cukoripar az állam által rendszabályoztatik.

Ilyen állami mindentelőságnak megvannak a következményei és köteleességei. Anol a gazdasági életnek oly nagy mezejét vonja be az állam a maga tevékenysége és intézkedési körébe, ott az államnak sok olyan téren is kezdeményezőnek kell lennie, amely téren másutt a szabad és öntevékenységre utalt társadalom működik.

Az állam pénzügyi helyzetére való tekintet mellett is természet ennél fogva elő a következő határozati javaslatot:

A II. magyar országos technikus-kongresszus hazánk gazdasági érdekében szükségesnek tartja a közlekedési eszközök erőlyes és összhangzatos fejlesztését; s a mostani gazdasági pangás megszüntetésére az ett célzó intézkedéseknek mellobb fogantatba vételét tartja kívánatosnak.

Nevezetesen szükségesnek tartja:

I. A tervszerűleg folyamatban lévő folyócsabályozásokon kívül a kelet-nyugati irányban mozgó kereskedelmi cöljaira a Duna-Tisza és a Vukovár-Samáci csatornák kiépítését; a Körösöknek, a Marosnak, a Béga-csatornának és a Kulpanék duzzasztó gátakkal és zilipekkel hajózhatóvá tételét.

II. A helyierdekű vasutakra vonatkozó törvények módosításán kívül olyan külön törvényes intézkedések életbejuttatását, melyek olcsó gazdasági vasutaknak építését lehetővé teszék; az érdekelt ilyen vasutak létesítésére irányuló működésének csak a legszükségesebb mértékre szorítkozó korlátozásával.

III. A közutaknak, első sorban a törvényhatósági utahálózatnak öt év alatt leendő kötelező kiépítését és erre a célra, ott ahol szükséges, az utadó maximumának köteles kivételését és azoknak a törvényhatóságoknak, melyek ezen segélyforrásokból utjakat öt év alatt kiépíteni nem képesek, az állam által való segélyezését, kölcsöntök nyújtása vagy helyierdekű vasuti részvények átételével.

A nagy éljenzéssel fogadtat előadásért a kongresszus az elnök indítványára köszönetet szavazott Hieronyminek. Az előadó javaslatához hozzászóllott Banovits Kajetan, Acsádi Jenő, Perlayk Ede, Róna Károly, Timon Zoltán, Lányi Károly, Palóczy Antal és Kovács Sebestyén Aladár. A kongresszus végül elfogadta Hieronymi javaslatát, Acsádi Jenő, Lányi Károly és Perlayk Ede pótvajaslatait pedig tárgyalás végett a magyar mérnök- és építész-egyesülethez teszék át.

Dr. Gadl Jenő érdekes előadásban a technikusok helyzetét esetele a közgazdaságban, s határozati javaslatot nyújtott be. E szerint ez egyetemen képzetségű műszaki kar minél több hivatott tagja foglalozzék a nemzetgazdasággal, s amennyire csak lehet az általános jogi műveltséget is szerezzék meg. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet a maga szervezetében külön nemzetgazdasági és társadalompolitikai szakosztályt állítson fel, s hasson oda, hogy műszaki vonatkozású közgazdasági irodalom nálunk is keletkezék. A műegyetemi illyuság a példán okulva, érdeklődők szintén a kérdések iránt, s kívánatos, hogy a műegyetemen a jog-, állam- és társadalmi tudományok enciklopédiája előadások, esetleg az illyuság a nemzetgazdasági szeminariumi gyakorlatokban is foglalozzék. Kivánatos, hogy a műegyetemet végző kiváló illyak a szakmájukon kívül szervező és adminisztratív

munkákkal is megismerkedjenek. Végül kívánatos, hogy csakis hazai műszaki erők alkalmaztassanak.

A kérdéshez hozzászólltak Miklós Odön nyugalmazott államtitkár, Vázyonyi Jenő, Kácsary Gyula, Egan Ede, Timon Zoltán. A kongresszus ezután a határozati javaslatot egyhangulag elfogadta azzal, hogy kiadja a Mérnök- és Építész Egyesületnek.

Chatel Vilmos a *Kazánfűlök és géphézelők képzésének kényzsere* cím alatt, Eder Róbert a *kazánvizsgáló- és biztosító egyesületekről* tartott előadást. Kelemen István a *technikusok szemleli tulajdonjogának megővöséről* szólt s határozati javaslatában telkéri többek között az egyesületet, hogy a szerzői jogról szóló 1884. XVI. törvények módosítása, kiegészítése tárgyában a kellő lépéseket megtegye.

Negyedélőrákor a kongresszusi tagok az Uránia színházba gyülekeztek, ahol Söpkész Sándor az *elektromos vontatás a nagy vasutakon* címmel, Cserháti Jenő, a Comó-tól elektromos üzemi nagy vasutakról és E. Illés Aladár a magyar vasipar és vasgyártásról tartottak rendkívül érdekes előadás.

Az Urániában tartott előadás után ismét visszatérték a Technika kertj pavillonjába, hol Szentay László tartotta meg a *Műszaki teendők államosításának hatása a technikai tudományok gyakorlati fejlődésére* című előadást, Hieronymi záró szavai után a II. technikus-kongresszus véget ért.

KÜLFÖLD

Merénylet a cár ellen. Mind több részlet szivárog ki arról a merényletéről, melyet a cár élete ellen akkor terveztek, mikor a kurszki hadgyakorlatokról visszatérőben volt. E részletek szerint az összeküvők nihilisták voltak, akik hihetetlen vakmerőséggel csinálták a dolgukat. A vasuti vonal, mint rendszeren, most is katonasággal volt megrakva, ugy hogy minden száz méternyire állt egy katoná. A katonaság szemelattára vasuti egyenruhába öltözött nihilista összeküvők, egy szintén egyenruhás, „felügyelő” vezetőse alatt látszólag azzal foglalkoztat, hogy a vasuti sinek biztonságát és épségét megvizsgálják, voltaképpen azonban a csavarokat látozták meg több helyütt, ugy hogy a katasztrófa kikerülhetetlen lett volna, ha idejekorán nem érkezik meg egy igazi ellenőr, a merényletet észre nem veszi s a csavarokat meg nem erősíti. A nihilisták eltűntek s még maig sem akadtak nyomukra.

A német császár Amerikában. A német császár amerikai látogatásának lehetőségét az amerikai sajtó a legbarátságosabb hangon tárgyalja. Az e tárgyrol irt cikkeknek körülbelül típusa az éppen nem német-barát *New-York Times* cikke, melyből adjuk a következőket:

Mikor a német császár a potsdami kastélyban a nagy hadgyakorlatra érkezett vendégeket fogad, Corbin, Young és Wood amerikai tábornokokkal azon óhatásáról beszélt, hogy szeretne az Egyesült-Államokba ellátogatni, de egyszersmind a fölött való sajnálkozását fejezte ki, hogy ezt a tervét aligha valósíthatja meg valaha. Henrik herceg példájára oly tapasztalatban lenne része, mely nemcsak nagy gyönyörűséget okozna, de jót is tenne neki. Oly kitűnő nevelésű és temperamentumu emberre, mit a császár nagyon megkapó és megillető lenne több hétig tartózkodni oly boldog, virágzó országban, ahol a királyság hagyományai ismeretlenek, ahol a nép nagyon jól megvan király, nemesség, félelmetes hadsereg nélkül. Még oly liberális, ötvilágosodott uralkodónak is jót tenne, mint amind Vilmos császár, ha egy hónapra levetne magáról minden nyűgöt, mint Hohenzollern ezredes meglátogatná az országot s örömet lenné abban a fogadtatásban, melyet népnék rendezne a számára. Nincs a világon ország, hol ily lelkesen fogadnák, ha ez a fogadtatás némi kívánivalót hagyna is fönn formalitások dolgában s hosszúra nyuló murihoz hasonlítana is.

A proletárok s az örök béke. A szocialisták azt hiszik, hogy ha a munkásosztályok befolyása az egyes államokban tulsulya vegerődik, akkor megvan az örök béke. Igazán egyszerű megoldás. Ezt valija *Jaurès* francia szocialista képviselő is, aki a sensi kerület republikánus csoportja által rendezett szocialista gyűlésen tartott beszédében a többi közt így nyilatkozott:

Hogyan bihatónék tartós béke létrejöttében, ha a nagy nemzeteknek az a becsvágyuk volna, hogy a béke apostolai legyenek, ha a proletariátus befolyásának a közbatalomban való érvényesítése által a leszereles eszméje kerekednék fölül Európában? Hát nem ennek a befolyásnak köszönhetjük a hadiszerek folytonos szaporítását és a gyarmatpolitika által előidézett nyugtalanságok dacára a harminchárom éves békét? A proletariátus befolyásának sikerülni fog a népet megszabotítani a nyomasztó adóktól és minden káros fogalomzavartól, amely a humanitással ellenkezik. A republikánusok tehát tovább is támogatni fogják a miniszterelnök politikáját.

A gyűlés olyan határozati javaslatot fogadott el, amelyben Jaurès buzdítja, hogy a háború és a militarizmus ellen a nemzetközi békebíró, a fokozatos leszerelés és az európai béke érdekében való harcban kitartson.

A forrongó Macedónia. Mig az oroszok és bolgárok a Sipka-szorosnál üelkeznek, azalatt Macedónia bolgárai legyveres kézzel törnek a török falvakra. Említettük, hogy az egész monaszteri villaját lángokban áll. A zavargás elnyomására a szaloniki és kosszovi villajetekbe több zászlóaljot küldtek Konstantinápolyból.

Belgrád szeptember 29.

A Macedóniából érkezt nyugtalanító hírek következtében az itt lakó macedonok október 3-ára nagy népgyűlést hívtak egybe, amelyben a Macedóniában élő szerbek helyzetét is tárgyalni és erre vonatkozó határozatot lagnak hozni.

A bolgár jubiteumi ünnepek.

— A Budapesti Napló tudósítójától, —

Budapest, szeptember 29.

A sipka-szorosí orosz-bolgár ünnepélyeknek legfontosabb része a sipka-szorosí orosz templom és szeminárium ünnepélyes felszentelése volt, mely aktus a szlavia-szavak érsek vezérelt, *Nikolajevics* Miklós orosz nagyherceg és *Ferdinánd* fejedelem jelenlétében. A templom bizánczi-orosz stílusban épült, keresztalakú alaprajzzal; négy kupolás saroktoronnyal és egy nagy harangtoronnyal; a terraszról gyönyörű kilátás nyílik a kasanliki híres rózsamezőre. A templom külső és belső falán márványtáblákra vésték azoknak az orosz katonáknak a nevét, akik 1877-ben és 1878-ban a Sipka-szorosban estek. A kolostor és a papnevelő-intézet megerősített kaszánya képét mutatja.

A felszentelés után a fejedelem és a nagyherceg szemlét tartott a veteránok felett. Az ünnepi lakomán *Ferdinánd* fejedelem pohárköszöntőt mondott, amelyben arra emlékeztetett, hogy Sipka iszonyu harci jelenetek színhelye volt de a harca derűs béke következett. Oroszország a dicsőséges tettek köszöntését kívánta az elesett hősök lelkiüdvének szentelt templom alakjában. A mozgalmi élére az orosz cár állott és az egész orosz nép követte. Így teremtették meg a jövő nemzedékek számára az Oroszország által hozott nagy áldozatok dokumentumát. A mai nap a két nemzet ünnepe egyesülését jelenti. A fejedelem azután örömmel adott kifejezést, hogy az ünneplés jelen van az orosz főhadvezér fia, majd a bolgár nép és hadsereg nevében köszöntet mondott az orosz cárnak ismét tanusított jóindulatáért és poharát Miklós cár és a cári család egészségére ürítette. Miklós nagyherceg válaszában köszöntet mondott különösen azért a figyelemért, amelyben atyját részesítette a fejedelem. Oroszország áldozatai megozózták gyümölcsüket. Miklós cár mindig jóindulatot érez Bulgária iránt, amely önálló alapon fejlődött. A nagyherceg végül a fejedelem egészségére és országának virágzására ürítette poharát.

A fejedelmi vendégek, tábornokok, miniszterek, papság, katonaság érkezéséről stb. a következő részleteket távirják. Vasárnap délután érkeznek meg a vendégek. Közülük Mihály nagyherceg tizenöt orosz tábornokkal, — élükön Kurupakin és Dragomirov — tíz vezérkari tiszt, Danev és Ludkinov miniszterek. A vendégeket a fejedelmi testőrgárdisták egy zászlóalja kísérte. A Sipka-magaslaton át jöttek. A szoros hágóján megpihentek, majd az emlékolostorban megrögzöltek. A bolgár fejedelem és az orosz nagyherceg egy udvari fogadaton hajtottak tovább, a többi vendég pedig török módra három ló által húzott fiakeren ment a negyed-órányi távolságban levő seinóvi táborkba. Ott több ezer paraszt, kiket a hűvös idő sem riasztott vissza a hosszas várakozástól, hatalmas hurzással köszöntötte az érkezőket.

A táborban mindenféle virágokkal ékesítették a barakkokat. A vendégeket díszszárad fogadta, a katonazene pedig rázendített az orosz himnuszra. A bolgár tábornokok és az orosz tisztiek Burgas felől érkeztek, utánuk jött a fejedelmi udvartartás. A bolgár miniszterek kivételével mindenki egyenruhát viselt. *Ferdinánd* fejedelmén orosz ezredének uniformis volt.

Este hét órakor kezdődött meg a Sipka-templom főlavatásának ünnepe. Az új orosz templom előtt Mihály nagyherceg meghívta a bolgár fejedelmet, hogy Oroszország vendégeként lépjen a templomba. Aztán pedig maga előtt bocsátotta be a fejedelmet. Az új szeminárium épületében a fejedelemnek bemutatott Ignatiev grótot, a kolostorépítő-bizottság elnökét és feleségét.

HIREK

Zola.

Szobámban ülök ... Csöndes ősi este, Künn hull az eső halkán, szomorún, Hiába nézek az égmenyhezre, Nem fénylik csillag át a vak borún. A könyvespolcon rezg lámpám sugára, Sűrű rendben egy néma könyvsereg. Most hallgat mind ... Bár egykor útra szállva, Országokat hódított rendre meg.

Szürke, kis ember volt, aki megírta; Jött ösmeretlen helyről, egymaga; Fogadta gúny, hazug arc talmi-pírja, Atok, szitok, vad korholás szava. Ezer pap ülté, az erkölcs kizárta, Száz hatalom támadt fel ellene, De gúny, se átok újat el nem állta, Előre tört az igazság fele.

A kardja toll ... Paizsa büszke, nagy eszme, És a betű mögötté hadsereg.

Amerre zúg, ellenfele leverve, Nevét harsogják messi nemzetek. Egész világ gyűl lángra szózatára, Vibart korbácsol, villámot lövel, S a butaságot, bünt porrá alázva Világra szóló diadalra lel.

Volt ... És elmúlt ... Nem is ember, csak eszme! És az eszme nem mulhat el soha. Örökké él az idővégtelenbe, Bár szálljanak évszázadok tova. Ti, néma könyvek, szóltok az időnek, S még mindig szitok forradalmakat, Ha költőtök rég része lett a rögnek A televény, a termőföld alatt.

P. A.

Budapest, szeptember 29.

— BUDAPESTI NAPLO. Szeptember 30-án új előfizetést nyílik a Budapesti Naplóra. Kérjük azokat a tisztelt olvasóinkat, akiknek az előfizetés ezen a napon lejár, méltóztatásuk a megújításról idejekorán gondoskodni, hogy a lapot akadálytalanul küldhessük tovább.

— Személyi hír. Dr. *Tuschki* Ödön nőorvos visszatért a római nemzetközi gynaekologiai kongresszusról, amelyen nagy figyelmet keltett a felolvasása, és megkezdte orvosi gyakorlatát.

— A király nevenapja. A király nevenapjának évfordulóját október 4-én, szombaton a szokásos ünnepségek közt üli meg a hivatalos világ és a főváros közönsége. Az évforduló napján délelőtt tíz órakor a budavári koronázó Mátyás-templomban ünnepi istentisztelet lesz, amelyen *Vaszary* Kolos bíboros-herceg-prímás pontifikál nagy és fényes segédlettel. A templomi ének- és zenekar *Vavrinecz* Mór karnagy vezényletével *Mozart* B-dur miséjét adja elő, amelynek bemutatására nagy gondot fordítottak. A templomban megjelennek az állami és katonai méltóságok, valamint a hivatalok tojói.

— A trónörökös fia. *Ferenc Ferdinánd* főherceg házában családi öröm van. A trónörökös főherceg neje, *Hohenberg* hercegnő ma délután egy egészséges fiúskát szült. A családi öröm bensőségét semmiképp sem zavarja az az ismeretes törvény, amelyet a ma született hercegre vonatkozólag már jóval a születése előtt meghoztak. Távirati értesítéseink szerint az anya és a gyermek a lehető legjobban vannak.

— *József főherceg betegsége.* *József* főherceg, mint részvétele értesülünk, egy idő óta beteg s orvosai tanácsára néhány napig nem távozik szobájából. A jenséges ur ezért nem utazhatott Brüsszelbe *Henriette* királyné temetésére, noha a két testvért mindig a legbensőbb szeretet fűzte egymáshoz.

— Gyászmise a belga királynőért. *Bécsből* jelentik, hogy a belga követ kérésére ma délelőtt az auguszinusok templomában gyászmise volt *Mária Henrietta* belga királynőért. A misén ott volt a király is, aki tervezett vadászati kirándulását emiatt elhalasztotta továbbá *Ferenc Ferdinánd* főherceg, az uralkodóház több tagja, gróf *Goluchowski* külügyminiszter, dr. *Koerber* és *Széli* Kálmán miniszterelnökök, gróf *Széchenyi* Gyula miniszter, udvari és állami méltóságok, a diplomáciai kar és sok más előkelőség.

— A krakói hadtestparancsnok *Pécsen.* Báró *Albóri* Jenő tábornagy krakói hadtestparancsnok

Pécsét időzik, ahol tiszteletre *Troll* Ferenc választott püspök tegnap nagy ebédet adott. Holnap *Albóri* innen Boszniába utazik.

— A reklám-ozslop. A fővárosnak volt egy csinos kis monopóliuma. Eppen olyan monopóliuma, miikt aminő csak az államot illeti meg, de azért megvolt s talán meg is maradt volna, hogy ha már van monopóliuma, legyen az olyan ha a főváros ugy nem gondolkodott volna, fejős tehén, ami putnyoszáma adja az aranyat. A városatyák tudniillik tarthatatlannak látták azt a helyzetet, hogy a főváros olyan bért kap a hirdető oszlopok bérlőitől, mint aminőt kap. Kitalált tehát olyan szabályrendeletet a plakát-hirdetésekről, melyben a hirdetési jog kizárólagosságát a maga javára akarta biztosítani. A szabályrendelet aztán fölterjesztette a belügyminiszterhez jóváhagyás végett. A miniszter leirta ma jött meg a fővároshoz, melyben ki van mondva, hogy mivel a hirdetés-jog minden embernek olyan joga, melytől megfosztani nem lehet s mivel a plakát-kiragasztás ipari cselekvés, nem lehet, hogy ez az ipar akár egyeseknek, akár a hatóságoknak monopóliuma legyen. A plakát-monopóliumnak evvel a rendelettel most már vége van, a szabályrendelet át kell dolgozni, ami nyilván kellemtelen lesz azoknak, akik törvényen és tulajdonjogon át akartak gázolni csak azért, mert emigy kényelmesebb.

— Kossuth-ünnep. Tegnap, vasánpra is jutott még Kossuth-ünnepség az ország több helyén. Igy *Érsekújvárott* Kossuth Lajos születésének századik évfordulója alkalmából a városban nagy díszközgyűlés volt, amelyen *Druga József* főügyész nagyszabású emlékbeszédet mondott, majd a közgyűlés elolagda indítványát, hogy Kossuth Lajosnak a város egykori díszpolgárának érdemeit jegyzőkönyvbe iktassák. A díszközgyűlés azonkívül a Kossuth-szoborra összegyűlt öszezget a később megtartott népgyűlés rendelkezésére bocsátotta. A népgyűlésen, amelyet a Kossuth-téren tartottak meg, óriási közönség, s a város színe-java volt jelen. Nagy hatású beszédek mondtak *Olay* Lajos és *Szatmári* Mór országgyűlési képviselők. Nagy éljenzessel fogadták dr. *Kovács* Pálnak, az érsekújvári kerület országgyűlési képviselőjének szavait, aki kijelentette, hogy pártja nevében hódol meg Kossuth előtt. A gyűlés után banket volt, amelyen rengeteg sok pohárköszöntő hangzott el.

Clevelandből táviratozzák: Tegnap itt nagy részvétel mellett leleplezték a Kossuth-emlékszobrot. Az ünnepségen kiváló politikusok beszéltek, köztük *Hanna* szenátor.

— Vilmos császár kegyelme. Az idén januárban történt Jenában, hogy *Thiele* hadnagy párbanban agyonlőtte ellenfelét, egy főiskolai diákot. A katonai bíróság a hadnagyt annak idején harmadfélvi várfogságra ítélte. Mint berlini tudósítónk táviratozza, Vilmos császár meggyengelmzett *Thiele* hadnagynak, akit már szabadon is bocsátottak.

— A külföldi diákok Budapestén. A Budapestén időző külföldi diákok, akiknek csapata a tegnap Dániából érkezett vendégekkel is szaporodott, a fővárosban mindenütt a leglelkesebb fogadtatásban részesülnek. Vasárnap a Nemzeti Színházban voltak az ember tragédiája előadásán, azután társasvacsera volt a Pannonia-szállóban. Az Operaház hétfői előadására *Beszedj* miniszteri tanácsos szintén bocsátott jegyeket rendelkezésükre. A fogadó-bizottság *Zsembery* István vezetésé alatt egész nap kálauzolja a vendégeket, akik holnap, kedden a rektoroknál tisztelegnek s azután *Petőfi* szobrárt koszorúzzák meg. A rektoroknál való tisztelegés előtt az Egyetemi Kör reggelit ad a vendégek tiszteletére. A diákok ma délelőtt a Nemzeti Múzeum könyvtárát tekintették meg, délután pedig *Louis* François pezsgőgyáros vendégei voltak.

— A Kossuth-ünnep. A függetlenségi párt által az országos Kossuth-ünnep alkalmából alapítványozott Kossuth-szereg igazi művelés alkotás lesz. A szereg két stílusban készül ama terv alapján, amelyet *Csanóty* Károly, az országos iparművészeti múzeum tisztviselője állított össze. Az ezüsterbe való öntést és az aranyalny való zománcozást *Hierpa* Károly és *Hibyan* Samu iparművészeti iskolai tanárok végzik. A gyönyörű bilikomban üjlesztendő elkészül.

— *Roosevelt* betegsége. *Londonból* táviratozzák, hogy odaérkezett magánjelentések szerint *Roosevelt* állapota rosszabbra fordult. Az orvosok állítólag kijelentették, hogy az elnököt meg kell operálni s a műtét veszedelmes, mert a daganat megtámadta már a csontot. *Londonból* egy hírneves sebészt hívtak táviratilag az elnök betegágyához.

— Halálhír. *Béri* *Moravcsik* Gyulát, akinek nevét versei révén ismerte a közönség, tegnap temették el *Aszdón*, nagy részvét mellett. *Moravcsik* Emil egyetemi tanár és *Moravcsik* Géza országos zeneakadémia titkár, testvéröket gyászolják az elhunytban. *Kauten* Mihály nagyszói piébános, mint *Temesvárról* jelentik, meghalt. Az elhunyt *Sohenk* tanár teóriája ellen könyvet írt és tudósvézetek gyógyításával feltűnő sikert ért el. Hatvan éves lett.

A Magyarországi Hirlapok Nyugdíjintézetének igazgatósága vasárnap délelőtt dr. Hellai Ferenc elnöklése alatt ülést tartott. Az elnök az ülést megnyitása után mély megilletődéssel emlékezett meg az intézet régi tagjának, Borostyáni Nándornak elhunytáról. Az igazgatóság gyászának kegyelotes kijejezesét az ülés jegyzőkönyvébe iktatta és a megboldogult özvegyének a nyugdíjat, családjának a temetési járulékot kiutalta.

Melegen üdvözölte az elnök Barát Ármán igazgatósági tagot, aki először jelent meg, mint a Vidéki Hirlapok Országos Szövetségének képviselője és aki az üdvözlészt köszöntőre kifejezésével viszonozta. Feltele Ignác titkár bejelentette, hogy az intézethez újabbban a következő adományösszegek folytak be: A Vidéki Hirlapok Országos Szövetsége alapítványa ízejében 4000 korona Hecht Jónás aranylakodalmá alkalmából 500 korona, az Apolló Kööfalónomított Résvény-Társaság 50 korona, Sauerwein Károly 10 korona, a Budapesti Hirlap utján 5 korona. Az igazgatóság köszönetét fejezte ki az adományozóknak. A titkár bejelentette továbbá, hogy a Gresham életbiztosító-társaság, mint alapító tag, az igazgatóságba képviselőjéül igazgatóját, Feld Kálmánt küldte ki. *Erdősy István* felajánlotta az intézetnek a vidéki lapokban utánnyomott cikkei után járó tiszteletdíjakat, amelyek behajtásáról az intézet jog gondoskodik. Az igazgatóság köszönettel vette az ajánlatot. A budapesti napilapok szerkesztőjegei elhatározták, hogy első sorban oly egyesületek közérdekű közléseinek adnak helyet hasábjaikon, amelyek a Nyugdíjintézet adományokban részesültek. Az igazgatóság köszönettel vette a szerkesztőjegek e határozatát és levelet fog irni az egyesületeknek kérve támogatásukat. Az újvi postakönyvek megszerkesztésére az igazgatóság az idén is dr. Radó Antalrt kérte fel. Az igazgatóság az intézet rendes tagjait az I. osztályba (nyugdíj-biztosítás) felvette dr. Ágot Adolfort *Borsszem Jankó*, *Bibó Lajost Vadsárhelyt és Vidéket*, *Erdősy Gyulát Budapesti Naplót*, *Köör Tamást Pesti Hirlap* és a II. osztályba (özvegy nyugdíj-biztosítás) beiktatta *Weisz Julián Budapestert Taglalt* rendes tagot. A folyó ügyek elintézése után az igazgatóság a *Bródy Zsigmond*-alából adott segélyadományokat.

Külföldi szállótulajdonosok véleménye. *Salamon Ödön* francia nyelvű hetilapja, a *Journal de Budapest* rendkívüli számban közli a most Budapesten megfordult külföldi szállótulajdonosok Budapestre vonatkozó érdekes véleményét. A németek közül különösen a berliniek és drezdaiak ugy nyilatkoztak, hogy szovinizmussal idegenforgalmat csinálni nem lehet. Az idegennek feltétlenül kedvébe kell járni és főleg nyelvbeli nehézséget nem szabad okozni. A németek nem hajlítják, hogy Budapesten német írolatot találjanak pl. a postán vagy egyéb nyilvános helyeken, de legalább iranítták, hogy némileg tájékozódhassanak. A dánok Budapestet Bécsnek illoibe helyezik és főleg a főváros tisztaságát dicsérik. A franciák a hármias pincérendszerrel kitögezőlőik és csodálkoznak azon, hogy a penzió-rendszer még nem honosították meg a szállóadókban.

Emlékténap. Kegyeletes emlékténnep rendezett ma a pesti izraelita hitközség tisztikara a rákosai temetőben, a most egy éve elhunyt dr. *Steiger Lajos* volt hitközségi titkárhelyének és ügyész sírkövének felállításá alkalmából. Dr. *Weisz Mór* rabbi emlékedett hangu beszéd kíséretében avatta fel a monumentális márvány-obeliszket.

Iskolatársak szövetkezete. Az *V. kerületi polgári iskola* és kereskedelmi tanfolyam volt iskolatársainak szövetkezete vasárnap tartotta meg évi közgyűlését a hivatalnoki kar sok tag és számos vendég jelenlétében. A titkár és pénztáros beszámolója után az elnök köszönetet mondott dr. *Gyulay Bélának* az egyesület érdekében kifejtett tevékenységéért.

Bortermelőik ünnepe. A *Gyöngyös-Visontai Bortermelőik Szövetkezete*, amely ébjánál a borvidék termelésének hamisítatlan forgalombahozását tűzte ki háromévi innállása után ma tartotta Gyöngyösön berendezett pincéjeinek is egyéb helyeségeinek elavató ünnepét. A főszóelő-beszédet *Török Kálmán* apátplébános mondotta, méltatva a szövetkezet fontosságát. Az ünnepi lakomán *Dorvik György* szövetkezeti elnök mondotta az első főlköszöntőt s abban hálás szavakkal emlékezett meg dr. *Darányi Ignác* földmívelésügyi miniszteréről, aki hathatósan támogatta a szövetkezetet. Indítványára a miniszternek a következő táviratot küldötték:

A gyöngyös-visontai bortermelőik szövetkezetének tagjai pincébejlesztésének ünnepléses rendezésének alkalmát örömmel ragadjuk meg, hogy nagyméltóságod nagybecsű támogatásáért hálaunk és törhetlen ragaszkodásunkat kifejezzük. Kérjük az Istent, hogy nagyméltóságodat a haza javát célzó gondviselésű munkássága továbbbolytatótásában erővel, egészséggel áldja meg és sokáig őtse.

Még dr. *Barabás Béla* és dr. *Visontai Soma* országgyűlési képviselők, *Csomor Kálmán* volt polgármester szólaltak fel többek között.

Az életemetűs áldozata. *Temesvárról* táviratozták: *Vingán* tegnap egy tehervonat berobogása előtt a sínparon egy öt éves kis leánya játszott és már-már menthetlenül a vonat alá került volna, ha *Furcsai Perszida* munkásné idején el nem kapja. A

derék asszony megmentette a gyermeket, de olyan szerencsétlenül csuszott el, hogy a vonat a lábain keresztülment és mindkét lábát súlyosan megsérlette. Az asszonyt a temesvári kórházba vitték, ahol mindkét lábát amputálni kellett.

Elnémult hegedű. Lassanként kivesznek azok a régi cigányprimások, akikről anyáink legendás történeteket tudnak mesélni s akiknek zokogó száraz-fáján annyi szerelmes nóta-virág fakadt. A győriek nevezetes primása, a híres *Vörös Janosi* az, akinek ma örök időkre elnémult zengő hegedűje. Pedig ez a hegedű fejedelmi udvarok falait töltötte meg egykor vig és bánatos muzsikaszóval. *Vörös Janosi* művészetét meg is becsülték nagyon. A hetvenhat éves cigánynak annyi kitüntetés, ordoja és medálja volt, hogy alig tudta fölírni őket széles mellére. Az udvari muzsikusi azonban nem volt a följelemvonása *Vörös Janosinak*. Muzsikált 6 olyan helyen is, ahol a magyar szabadságnak pünkösdi ünnepét ünnepeleék. Az ő hegedűje rengett akkor is, mikor *Kossuth Lajos* és a magyar ifjuság Bécsbe ment, hogy először szépen kérjék a magyar szabadságot. Talán ez a nap volt a *Vörös Janosi* életében is a legszebb s talán ez volt legeslegjobbban telítve gyönyörü muzsikaszóval.

Az öregedő *Vörös Janosi* ezentúl azán királyoknak s princeknek muzsikált. Játszott Londonban *Eldárd király* előtt, kedves cigánya volt *Károly Lajos* főhercegnek, aki el nem engedte a primásnak, hogy *Mária Terézia* főhercegnő névnapján meg ne jelenjék banasztul *Reichenhallba*. Es amellet *Vörös Janosi* hű maradt fajtájának ősi tradícióhoz. Nagyeszlados ember volt s huszgyermekes apa. A *Vörös* nemzetségből most is tizeneggy gyermek borul sirva az ő koporsójára s szép asszonyok gondolkodnak szomoruan azokra a napokra, mikor a dunántúli bálokon a *Vörös Janosi* hegedűje mellett ismerkedtek meg — a valakivel. Az elhunyt cigányprimást holnap siratja el a fővárosi cigányság kiöldöttsége s sokan utaztak Győrbe, hogy öreg *Vörös Janosi* méltó hegedűszóval kísérjék ki nyugvóhelyére.

A Länderbank sikkasztóját megtalálták. *Jellinek*et, a bécsi Länderbank sikkasztó főkönyvezetőjét már nem kell keresni. Megtalálták — holtan. Az alenwörthi közszégi előjáróságnál tegnap délután két munkás jelentkezett azzal a hírral, hogy a Dunából kifogtak egy holttestet és a zsebeiben talált iratokból arról gyöződtek meg, hogy a halott *Jellinek* Edmund, a Länderbank sikkasztója. A két munkás már előbb látta, hogy *Jellinek* kétségbeesve szaladgált a folyam partján és kezével hol a szívéhez, hol a halántékához kapott. A bécsi rendőrség még tegnap bizottságot küldött Alenwörthbe a holttest agnoszkálására. A bizottság, amelyben *Jellinek* apósa, a halottat megtaláló két munkás, a közszégi előjárósága és sok alenwörthi lakos csatlakozott, későn éjjel indult el a temetőbe, amelynek haottasházába vitték az öngyilkos holttestét. A legelső azonossági tanu *Jellinek* apósa, aki azonnal megismerte vejené holttestét. A következő tanu a Länderbank hivatalnokai voltak, akik szintén azonnal ráismertek a halottra. Az azonossági eljárás befejezése után a közszégi előjáró kifizette a két munkásnak a Länderbank által kifizetett ezerekoronás díjat. *Jellinek* holttestét ma délután föl fogják boncolni s azután az alenwörthi temetőben el fogják temetni.

A Länderbank igazgatósága ma kommunikét adott ki, melyben részletesen ismerteti *Jellinek* visszaéléseit s elmondja, hogy miképpen kötötte el a főpénztáros a sikkasztást a beiső csekk-forgalomban s a Länderbanknak az Osztrák-Magyar Bankkal és a Giro és Cassenvereinnel való csekk-forgalmában. A kommuniké szerint *Jellinek* 1891-ben lépett be a bank kötelekébe. Rövid idő alatt annyira megnyerte följebbvalói bizalmát, hogy nemcsak az exozitúrák csekkeivel kezdte *Jellinek*, ami könnyen ment, mert a szabályok ellenére, csupán a készpénzösszeget revideálták a csekkeket ellenben nem vonták bele a revizióba. A sikkasztások 1896-ig nyulnak vissza s 1900. végén 1.787.796 koronára, 1902. júliusában 3.994.381 koronára ruktak, a felfedezés napján, szeptember 18-án pedig 4.626.771 millió koronát sikerült elsiszkasztania *Jellinek*nek. A kommuniké konstatálja, hogy bizonyos köteleességszegések tették lehetővé *Jellinek* üzelmeit s hogy a folyamataba tett vizsgálat dolgolesz a köteleességszmulasztó tisztviselők büntességi fokának megállapítása s büntetése. A Länderbank ugyancsak ma szolgáltatta be fizeti könyvét a kereskedelmi törvényszéknek, hogy megállapítsák szakértők utján, vajjon voltak-e a sikkasztó *Jellinek*nek büntársai. A törvényszék nem helyezte szabadságra az elektromobil-gyár igazgatóját, *Pollaceket*.

Nagy lopás Lipőcsében. A lipősi rendőrség táviratban értesítette a budapesti főkapitányságot,

hogy e hó 16-án egy ottani gépgyár kocsijáról két vászonzacskót loptak el. Az egyikben tízezer, a másikban hétézer márkát volt hoszmárkás bankjegyekben. A károsult gyár 500 márkát jutalmat tűzött ki a pénz kizsekerítőjének.

Házasság. *Horkai János* községi jegyző Vámosújfaluban eljegyezte *Szűth* Emiliát O-Liszán. Dr. *Cserny Károly* szolgálatonkívüli akonul ma déliben vezette oltárhoz a belvárosi plébánia-templomban nagytanyi és zalabai *Szalachy* Iionét, özvegy *Szalachy* Sándorné leányát.

Kosmann György kereskedelmi miniszteri iparfelügyelő eljegyezte pisárkosi és királydorozói *Szilágyi* Gabriella kisasszonyt *Berettyó-Ujfaluban*.

Leégett ácsotelop. Hatalmas lángok festették ma éjszaka pirosra az eget a külső Kerepesi-uton a keleti pályaudvar irányában. A gyors egymásutánban vágatott tűzoltókosok felriasztották a főváros lakosságát s az óriási lény, amely a Kerepesi-út elejéig bevillágitotta az utcákat, jelezte, hogy odakint veszedelmes mértékben pusztít a romboló elem. A külső Kerepesi-uton gyuladt ki valamely féltékenkedő előtt *Waltisch Nánán* utódá ácsotelop. A hatalmas telop a külső Kerepesi-ut és Asztalos Sándor-utak sarkán van. Egyik felől az Allamvasutak Budapest-orsovai vonalának sínjárja határolja másik felől pedig egy még névtelen utca terül el mellette, amelyen hatalmas ákácfasor húzódik végig. Maga az ácsotelop s a mellé építetett istálló a telop közepét foglalta el s balról állott a kocsisok és ácsmunkások lakóháza. A tűz az istállóban k letkezett, valószínűleg valamelyik kocsis gondatlansága folytán. Egyegyed tizenkét óra tájban ütött ki a tűz az istálló északi végében s rövid tíz perc alatt már lángban állott az istálló kívül az ácsotelop iavazás épülete is, amelynek iaanyagában s a bent felhalmozott épület-anyagban jó táplálékot talált a romboló elem. A tűzoltók féltékenkedők már kint voltak a veszedelem helyén s nagy apparátussal látták az oltást. Azonban mindjárt tisztában voltak azzal, hogy az istállót és ácsotelop megmenteni nem lehet s így arra szoritkoztak inkább, hogy a munkások és kocsisok lakóházát megmentsék. Azonban ez sem történhetett meg, mert a szél a lángokat s a szikrát a házak felé hajította s éjjel felé kigyuladt ezeknek a tetözele is. A tűzoltók ekkor az égő épületben lévő butorok megmentéséhez látták s ebben segítségükre voltak a közeli tűzérkaszárnnyából odasiető tűzérkatonák is. akik *Sugár* óhadnagy parancsnoksága alatt vonultak ki. A katonák vizgázatlanul bántak a holmikkal s emiatt *Janosok* Andor tűzfelügyelő és *Sugár* főhadnagy között szóváltás támadt, ennek az lett a vége, hogy a főhadnagy elparancsolta az égő ház mellől a legénységet és hazavonult velük. A butorokat eközben mind kibordták az égő házból s így a szegény emberek nem sok kárunk van. Az ácsotelop iavazás épülete már jóval éjjel előtt bedőlt s az istálló is összeomlott, maga alá temetve tizenöt lovat. A szegény állatokat már nem lehetett kiszabadítani az istállóból, mert az irtózatos hőség miatt senki sem közeledhetett az égő épülethez. Amikor az ácsotelop épülete beroskadott, irtózatos szikraelhők borították el az eget; ezzel azonban már vége is volt a borzalmasan szép látványosságnak. A tűz továbbterjedését ekkor már nem kellett tartani, mert két oldalról a hatalmas ákácák gátat vetettek a romboló elemnek; a tűzoltóknak azonban egész reggelig munkát adott az égő zsarítnokhalmaz oltása.

Emléktábla-leleplezés. Szép ünnepség keretében leplezték te tegnap *Vanarozson*. *Veres Pálné*nek, a nők magasabb kiképzése előharcosának, az Országos Nőképző-Egyesület megalapítójának domborművi emléktábláját szű Gta. ujanak templomában. Ünnepi beszédet *Vladár* esperes, *Nagy Mihály* auspán, *Szeller* Aliréd országgyűlési képviselő és *Magyar Béla* tanú mondották. A templomból melynek az oltártól jobbra eső íaján van elhelyezve a *Holló Barnabás* által készített művészies kivitelű emléktábla, az ünneplő közönség a temetőbe vonult, hol *Veres Pálné* sírjára az Országos Nőképző-Egyesület nevében, gróf *Telesi Sándorné*, *Csiky Kálmán*né, *Emich Gusztáv*né, *Heilebronth* Jánosné és *Szigety* Gyuláné díszes koszorú hejyeztek.

Vasuti szrenozótársaság. Szép ünnepség keretében leplezték a vasuti állomás közelében szombaton délelőtt kiskiklött a Párisból jövő express-vonat. A katasztrófiának eddig husz áldozatát találták meg a kocsis roncsai között, de valószínű, hogy sokkal több ember lelte halálát, mert a sebesültek közt is többen vívódnak a halállal. A borzalmas katasztrófiának okát már megállapította a vizsgálat s kiderült, hogy a vonat kiskiklását az okozta, hogy a vasuti váltók nem működtek rendesen. A halottak közt van egy apóca, egy örmagy, két hivatalnok, több kereskedő és *Raynaud*, a liliei bank igazgatója.

Szabásati tanulóiskola. A szabásati mintaiskola vezetői, mielőtt a rendszeres tanítást október 6-ikán megkezdnék az érdeklődőket tisztosított meg-hívják október hó 4-ikén délelőtt 11 órájára, a IV. Váci-utca 7. szám alatt lévő iskola tantermeibe. *Szabóné* *Nogál* Janka rövid felolvasás keretében ismertetni fogja az iskola új irántát, bemutatják a tanítókat s megtekintik a tantermet.

— **Letartóztatott ügynök.** Pár héttel ezelőtt özvegy **Elekés** Károlyné jelentést tett a rendőrségnek egy a fővárosban általa ismeret őrriasszony ellen hogy ez egy **Kovács** Ignác nevű ügynök segítségével kicsalta tőle 300 holdas megyesi birtokát s arra mindjárt 30 000 forint kölcsönt táblázatolt be. A rendőrségnek az ügyet **Bérczy** Béla rendőrkapitánynak osztották ki, aki azóta többször kihallgatta ugy az őrriasszonyt, mint az ügynököt. Ma újabb kihallgatás történt az ügyben s **Bérczy** kapitány a tanuvalomások s egyéb bizonyítékok alapján **letartóztatotta Kovács Ignác ügynököt.** A dologban tovább folyik a vizsgálat s pár nap a'nt még több letartóztatás is várható.

— **Hazafias ünnepség.** Verszeről jelenli tudósítónk: A delibati kincstári homokisvatagban létesített **Ferjetelep** község németajku lakosai magyar dalárdát alapítottak. amelynek zászlószentelése vasárnap volt a környékbeli szerb és román lakosság élénk részvétele mellett. A szentelést **Geiger** kubinyi lekösz végezte a telepesek kápolnijában. amelynek oltárképét **Herczeg** Ferenc ajándékozta. A keresztapaságra a verszerói magyar nyelvterjesztő egyesület kérték fel. **Sajkovics** jegyző magyar beszéde után **Darányi** miniszter megbízásából **Schermanu** kincstári intéző nevében **Perjessy** tanár verte be a szöveget. **Savák** Endre országgyűlési képviselő levélben üdvözölte a telepeseket, akik magyar hazafias dalokat énekeltek s hangzóztatták, hogy szívvel-lélekkel ragaszkodnak a magyar hazához és gyermekeiket magyarokká nevelik. Az ünnepségről **Wlassics** és **Darányi** miniszterekhez üdvözölő táviratokat küldtek.

— **Eltüntetett kis fiu.** **Adler** Mór kereskedő, aki a Király-utca 21-ik számú házban lakik, ma feljelentést tett a rendőrségnek, hogy **Gerveni** Katalin nevű, sósikuti illetőségű 27 éves cselédje ma reggel eltűnt a szolgálati helyéről s magával vitte **Adleréknek** két éves **Arpád** nevű kis fiát is. A cseléd a gazda állítása szerint reggel bevásárolni ment a vásárosnokba a kis fiával, de azóta nem tért vissza. **Adlerék** attól tartanak, hogy a szerelmi csalódás miatt buskomorálá lett leány elemészette magát s magával vitte a halálba a kis fiut is, akit végletlenül szeretett. A rendőrség keresi az eltűnt cselédleányt s a kis fiut.

— **Sikkasztó ügyvéd.** **Nagy-Kamizán,** mint egy esti lapnak táviratozzák, nagy jölünést kelt a város egyik eggazdagabb és legtekintélyesebb ügyvédjének eltűnése. **Dr. Hauser** János, az eltűnt ügyvéd megbízottsági tag s számos intézetnek a jogi tanácsosa, a közéletben, a társaságban egyaránt szereplő egyéniség volt. Igen vagyonos embernek tartották, s mégis több mint százézer korona adósságot hagyott hátra. Mindjárt eltűnése után kiderült, hogy számos sikkasztást és okirathamisítást követett el. A rendőrség ma körözö-levelet adott ki ellene, a törvényszék pedig elrendeite vagyonára a csődöt.

— **Leégett falu.** **Pápról** jelenli tudósítónk: A pápai járásban lévő **Mihályháza** községben e hó 27-ikén óriási tűzvész pusztított. A falu nagy része, összesen 74 lakház, a termés nagy része és az evangélikus templom leégett. A község 1898-ban teljesen leégett és e szörnyű csapás most ismét koldusbotra juttatta a lakosságot nagy részét. **Belák** Lajos főszolgabíró a károsultak javára országos segítségjűtést indít.

— **Letartóztatott igazgatók.** **Mannheimből** jelentik: A csödbe jutott mannheim rheinai vegyészeti gyár helyettes igazgatóját, **Henningent**, s a gyár első igazgatóját, **Böhm** A. Józsefet letartóztatták. A társaságnál újabb sikkasztásoknak jette nyomára, az igazgatóság ugyanis néhány bankháznál New-Yorkra szóló követeléseket adott el körülbelül 500.000 marka erejéig, a nélkül, hogy a társaságnak ott tényleg megfelelő követelése lett volna.

— **Az osztályorszájakét huzása.** Az osztályorszájakét mai huzásban meggyenezzer koronát nyert 63565, tízezer koronát 28715, öt-zezer koronát 80732 35481 32570, tízezer koronát 15033 84134 65151 87459 29919 69359 74828 85704 9128 87678 10101 31420 83095 28331 70298 78143 97172 104 8294 37461 89448 86154 95714 58920 58588 78203, ezer koronát 16004 20854 25595 39079 45816 71801 72536 57300 67335 71012 85750 90013 77807 24550 26390 40411 47286 67167 93856 75232 91215 92902 11080 40115 4-179 69003 82358 84278 84548 25803 31880 35315 53855 70745, 85576, tízezer koronát 11406 41072 42532 52732 63565 68058 81008 83109 91631 4174 30565 23320 68300 9802 32981 45232 47025 48398 51881 57339 13273 15668 16688 17499 26689 32165 35776 42694 54159 84547 69211 88989 2594 26819 33210 34318 35517 54634 58366 66001 95284 8575 20933 34124 35772 55150 81166 92079 7499 24306 60721 96954.

(x) **Osus és köszvény ellen** hatásban fellímulhatatlan a **Zoltán**-féle kenőcs. Üvege 2 korona **Zoltán** gyógyszerárban, Budapest, V. Sétár-utca, és **Szabadság**-tér sarkán.

(x) **Legdívatosabb ruhaszövetekből** minikákat kívánatra bérmelve küld **Weiss** Gyula, Budapest, **Kossuth** Lajos-utca 18.

(x) **Elegáns ruhák** készülnek **Tereczky** és **Lilienberg** írfiszabó-cégnél Budapest, **Városház**-utca 12.

(x) **Dr. Dainoky** Victor fogorvos, **Günther** cs. és kir. udvari fogorvos volt asszisztense fogorvosi működését megkezdte. Rendel **Erzsébet**-körút 35. sz. 10-4ig.

Zola Emil halála.

Ludapest, szeptember 20.

Váratlanul, titokzatosan érte utól a kajánul leleskedő halál Franciaország legnagyobb íróját, kinek alakja mint sudár jegenye magasodott ki a jelenkori francia irodalomból. Oly hirtelen és oly alattomosan végezték a halál ezzel a hatalmas, nagy étellel, hogy szinte lehetetlennek látszott elhinni, hogy a megdöbbentő esemény természetes uton ment végbe. **Zola** Emil ma reggel halva találták hálószobájában, olyan körülmények közt. amelyek első látásra nem magyarázták meg eléggé azt a nagy katasztrófát s nemesak homályosak voltak, hanem a legnagyobb mértékben gyanusak is. Gyanusak, mert **Zola** nemesak irodalmi csatákat vívott, amelyekből már régóta győztesen került ki, hanem társadalmi, emberiséggi harcot is küzdött olyan ellenel, akinek ádáztsága vetekeedett a veszedelmességével és aki már halotti tort isült az élve eltemetettnek vélt ellenség fölött. **Zola** túlélte ugyan ezt a harcot, de a sárkányt, amely ellen **Szent György** lovagként egy szállánsával, becsületes tollával költ túsára, még nem sikerült eltippannia. A bösz apokaliptikus állat folyvást okádtá feléje a fekete füstöt, amelynek nem volt már lángja s öltögette feléje undok nyelvét, amelyről letörtött a nyilhegy... Az eleinte fogyatékosan érkezett hírek tehát tért engedtek annak a föltevésnek, hogy az elkeseredett túsában kifáradt harcoss maga siettetette küzdelmes élete végét, ha ugyan bünténynek nem esett áldozatul.

A hatósági vizsgálat során azonban ezek a föltesések tárgyatlannak bizonyultak. **Zolát** a hálószobája kandallójából kiemelt szengáz ölte meg, s majdnem megölte a feleségét is, kit még az utolsó pillanatban sikerült életre kelteni.

A döbbenetes katasztrófa részleteiről a következő távirati tudósítások érkeztek:

(Az első hír.)

Páris, szeptember 20.

Zola Emil ma halva találták a lakásán. Az orvosok konstatálták, hogy halálát megfulladás okozta, ami egy eddig ki nem derített balesetnek a következménye lehetett. **Zola felesége** nagybeteg fekszik.

(Részletek.)

Páris, szeptember 20.

Zola halálának körülményeit bizonyos homály borítja. **Zola** tegnap tért vissza faluról a Rue de Bruxellesben lévő lakására és meghagyta, hogy a hálószobának művészi kivitelű kandallójában rakjanak tüzet. A kandallónak, amint látászott, nem volt kellő légvonata. **Zola** és neje rendszer időben ebédeltek és 10 óra felé lefeküdtek. A cselédek ugyanabból az ételből ettek.

Ma reggel fél 10 óra felé a cselédség esodázkozott, hogy semmi neszt nem hall a hálószobából, ezért kopogtak az ajtón és mert nem kaptak választ, betörték az ajtót. Midőn a cselédek a hálószobába léptek, némi szengáz-szagot éreztek, amely mellüket fojtogatta. **Zola**, aki nyúlva éjjel kísérletet tett, hogy fölkeljen, jelső testével a szengyegen fekküdt, míg lábait az ágyban voltak. **Zoláné** az ágyban fekküdt és nem adott életjelet.

A cselédek gyorsan kinyitották az ablakot és orvosokat hívtak, akik azonnal kezelés alá vették a házaspárt. **Zoláné** még élt, míg **Zolánál** minden élesztési kísérlet eredménytelen maradt. A nyomban értesített rendőrbiztos az ágyon és a szengyegen dejektumok nyomait észlelte, amelyeket végleg elomezni fognak. A rendőrbiztos, tekintettel a kandalló szerkezetére, nem tudja elképzelni, hogyan történhetett a gázömlés. Figyelemreméltó, hogy két kis kutyának, amelyek ugyanabban a szobában voltak, semmi baja sem lett. A biztos azonnal értesítette a bíróságot, mely két szakértőt küldött ki vizsgálat végett. **Zoláné** dél-felé magához tért, azonban a teljes kimerültség állapotában van és ezért nem képes mit sem mondani.

Páris, szeptember 20.

(Saját tudósítónk távirata.)

Zola feleségével együtt tegnap estefelé jött haza falusi nyaralójából párisi palotájába. Fáradtak voltak az uttól és korán pihenni tértek. **Zola** szolgálja reggel 9 óra után ott vára-

kozott a hálószoba előtt, hogy gazdája mikor szólítja. Miután csaknem félóra hosszat hiába várt, halkán kopogtatott az ajtón, de nem kapott felelet. Nyugtalanokdni kezdett és hangosabban dörmöbölt, hogy az egész cselédség becsődült. Betaszították a hálószoba ajtaját és elrémülve látták, hogy **Zola** hálóingben, a pamlagon két kutyája mellett élettelenül fekszik. Rögtön észrevették, hogy úgy fulladt meg.

Amint a cselédek szinte megdermedve állottak körül uruk holttestét, nem tudva, hogy mit tegyenek, az ágyból a függönyök mögül elfojtott, halk nyöszörgés hallatszott. Odarohantak és ott találták **Zolánét** már-már végső vonaglásában; arca iszonyuan el volt torzulva, ujjai göröcsösen fogták a selyemtakarót. A szobában fojtó, nehéz szengáz terjengett.

A cselédek hamarosan felnyitották az ablakokat és orvosokért futottak.

Nem telt bele több pár percnél s már ott volt dr. **Mein** és dr. **Lenorman**. Az orvosokkal együtt érkezett a rendőrség vizsgálo-bizottsága is. **Zolánét** átvitték egy szomszédszobába s az egyik orvos vele foglalkozott, a másik **Zolát** élesztgette. A doktorok nyomban tisztában voltak a szerencsétlenség okával: minden jel a mellett szólt, hogy szengázmérgezés történt.

Zolánét hamarosan sikerült föléleszteni, de **Zolával** semmire se mentek. Megtettek minden élesztési kísérletet, de hasztalan.

A rendőrség azallat hozzáfogott a vizsgálathoz. Teljes bizonyossággal kitünt, hogy a kandalló kirtője hibás volt s így tödült ki a szengáz. A vizsgálat kiderítette, hogy az öngyilkosság esete ki van zárva.

Páris, szeptember 20.

(Saját tudósítónk távirata.)

Dél előtt tizedfél órakor vették észre **Zola** palotájában a szerencsétlenséget. Elsőknek **Dumonon** szobrászművész, **Bruneau** zeneszerző és **Charpentier**, **Zola** kiadója érkezett **Zola** holttestéhez. **Charpentier** magával hozta házi orvosát is.

Zola barátai sirva állottak körül a megmeredvedt holttestet. Hamarosan még két orvos jött, aztán együtt folytatták az élesztési kísérleteket. Jó sokáig fáradoztak, de aztán kijelentették a rendőri bizottságnak és a család meghitt barátainak, hogy az orvosi tudomány már nem segíthet: **Zola** meghalt.

Zoláné magához tért, de egyelőre nem hallgatták ki, mert nagyon gyöngé és sokszor elalélt. Mikor teljes határozottsággal konstatálták **Zola** halálát, régi barátai kiméletesen tudatták a csapást **Zolánéval**.

Az orvosok a két megfulladt kutya teteméről megaludt véreseppeket választottak le, hogy vegyi uton is megállapítsák a halál okát.

(A vizsgálat.)

Páris, szeptember 20.

(A Havas-ügynökség jelentése.)

A **Zola** halála ügyében folytatott vizsgálat most már teljesen kizárja az öngyilkosság feltevését. A vizsgálat szerint a halálát szerencsétlenség okozta, melynek körülményei azonban még nincsenek pontosan megállapítva. **Zoláné** még egyre képtelen beszélni. A kórházba fogják vinni. A cselédek megerősítik, hogy **Zola** és neje tegnap igen jó kedvben voltak. **Zoláné** panaszokodott a kandalló rossz állapotá miatt, melyet éppen ma kellett kijavítani. Az orvosok azt tartják, hogy **Zola** halálát az ágyból való kiesés idézte elő és nem a szengáz miatt, melyet a kandalló szengázszag miatt, mint bizonyos magasságban. Egy kis kutya, mely a szobában volt, az által menekült a haláltól, hogy hányt.

Páris, szeptember 20.

(Saját tudósítónk távirata.)

Lépine rendőrfőnök nyomban kihallgatta a cselédséget és **Zola** palotájának házmasterneáját a szerencsétlenség körülményeire nézve, egyuttal egy építész hivatott, hogy megvizsgáltsa a kandalló kirtőjét.

A házmasterne azt vallotta, hogy **Zoláné** már tegnap felhívatta őt és megmondotta neki, hogy a kandalló használhatatlan. Ő erre megígérte, hogy azonnal el fogja hívni a munkásokat.

— Jó lesz holnapra iderendelni őket, addig nem fogunk befutni, — válaszolt Zoláné.

Majd hozzátette:

— Ha a munkások korán reggel találunk jönni, figyelmeztesse őket, hogy ne üssenek nagy zajt és ne költsenek fel a kopogással.

— Másnap, ma reggel a munkásokkal intettem is, hogy óvatosan, csöndesen dolgozzanak — mondta tovább a házfelügyelőné, aki különben tudomás szerzett arról előzetesen, hogy a csöndes máris vasárnap befutottak, mert a házhozza az esős idő következtében nyirkos volt.

Páris, szeptember 29.

Zola halálának közelebbi körülményeit délután az államgyógyász, a vizsgálóbíró, a rendőrbiztos, két törvényszéki orvos, köztük *Brouardel*, két vegyész és két építész vizsgálták. A vizsgálatot csak holnap fejezik be, mert meg kell még vizsgálni a kandallót *Zoláné* annyit tudott mondani a bizottságnak, hogy az éj folyamán erős fejfájás következtében rosszul érezte magát és kérte a férjét, hogy nyissa ki az ablakot. Ez felkelt, egy mozdulatot tett az ágyban és földre zuhant, míg ő eljárt és nem volt képes segítségért kiáltani. Az a körülmény, hogy a két kis kutyája életben maradt, avval magyarázható, hogy az egyik az ágyon és a másik egy meglehetősen magas karszéken volt és így kevésbé voltak kitéve a fojtó gázoknak. Zola holtteste egy divánon fekszik értékes antik szőnyegekkel alkotott sátor alatt, összetett kezekkel. Szája és szemei csukva vannak, mintha aludnák. Az arc viaszarga. A holttestet fehér lepel borítja. Villamos lámpák világítják meg a helyiséget. Zoláné a legnagyobb kíméllettel értesítették férje haláláról és csak az orvosok sürgős rábeszélésére határozta magát el arra, hogy elhagyja lakását és a neullily kórházba vitesse magát. Zoláról számos fényképfelvételt készítettek. Nagy néptömeg állja körül a halottas házat.

(Zoláné állapota.)

Páris, szeptember 29.

(Saját tudósítónk távirata.)

Zoláné ma este szanatoriumba vitték. Még nem hallgatták ki, mert állapota nem engedte. Este is többször elvesztette eszméletét, annyira gyöngye a szén-gázmérgezésből.

Páris, szeptember 29.

Az orvosok egybehangzó nyilatkozataiból, akiket ma délután Zola házába hívtak, kétségtelennek látszik, hogy Zola szén-dioxid-gázok által okozott mérgezés következtében halt meg. Azt gyanítják, hogy a kandallóban, amelyet ma kellett volna kijavítani, lassan égő szénbriketek által szén-dioxid-gáz fejlődött, mely a reggeli órákban a szobába ömlött. Az a körülmény, hogy Zola, mikor a cselédek 9 órakor behatoltak a szobába, már áldozata lett a mérgezésnek, míg Zoláné még lélegzett, arra vezethető vissza, hogy Zola rosszul érezvén magát, fel akart kelni, hogy ablakot nyisson, de a földre zuhant és nagymennyiségű szén-dioxid-gáz szívott be, melylyel különösen az alsó levegő-rétegek voltak telítve.

(A katasztrófa híre Párisban.)

Páris, szeptember 29.

(Saját tudósítónk távirata.)

Leírhatatlan megdöbbenést keltett Párisban Zola halálának híre. Első pillanatra sehol sem hitték el a szörnyű szerencsétlenséget. Délután valóságos népvándorlás történt Zola palotájához a Rue de Bruxellesbe.

Páris, szeptember 29.

Egy nacionalista lap azt a híresztelést regisztrálja, hogy Zola családja dráma következtében öngyilkosságot követett el. Ez a hír nem talál hitelt. A Zola-házaspár mára több ismerősét meghívta és azonkívül előkészületeket tett, hogy a legközelebbi napokban Olaszországba utazzék.

A lapok nekrológiai Zola irodalmi jelentőségén kívül különösen a Dreyfus-ügyben való szereplését emelik ki.

A nacionalista *Liberté* utal Zolának *Ignaszág* című most megjelenő regényére, mely a kongregáció és különösen a jezsuiták és a tanító-szervezetek ellen irányul és azt mondja, hogy Zola legutóbbi műve rossz cselekedet.

A *Temps* azt mondja, hogy a francia irodalom igen nagy veszteséget szenvedett.

Egy nacionalista kiadó az utékon pamfletet osztat szét, melynek címe *Zola végrendelete* és mely a legdurvább módon gyalázza az elhunyt regényíró a Dreyfus-ügyben való szereplése miatt.

(A külföld részvéte.)

London, szeptember 29.

(Saját tudósítónk távirata.)

Zola halálhírét az esti lapokból tudta meg

a közönség. A részvét nagy és őszinte. A lapok magasztalással írják Zoláról és felemlítik, hogy 1893-ban volt először Londonban, mikor az újságírók egyesületének meghívására felolvasást tartott *A névtelenségről a zsurnaliztikában*. E felolvasása akkoriban sok szövitára és heves kifakadásokra adott okot, a többi között a protestáns egyházi kongresszus is tiltakozott Zola fojtótevései ellen.

Zola népszerűsége Londonban igen nagyra nőtt akkor, mikor nemrég menekülnie kellett Franciaországból a Dreyfus-pör nyomán támadt zavargások és hajszja miatt.

Zola Emil pályája.

— Lapaure Henry nyomán. —

Zola Emil Párisban született, 1840. április másodikán.

Anyja, *Aubert* Emilia, francia volt; apja, *Ferreno*, velencei születésű olasz, képzett mérnök, ki 1847-ben, ötvenéves korában halt meg; irt néhány szakmájába vágó tudományos becsű munkát s ő építette az aix-beli csatornát, a *canal Zola*-t, mely vízzel lát el egy egész inséges vidéket.

A család Aixban telepedett meg, ott nevelték Emilt tizenhét éves koráig. Ekkoriban, kamasz korában irt egy terjedelmes történelmi regényt (*A kereszties hadjárat*), melynek kéziratát ma is ő írja, meg egy három fölvonásos szindarabot (*A pórújtárt nevelő*). 1858-ban került anyjával Párisba, hol Nisard Dezsó, az irodalomtörténetirő s az Eeole normale igazgatója, egy őstüdijias helyet jart ki neki a Lycée Saint-Louisban. Tehetségét, jövőt jósolva neki, egyetlen tanára méltányolta csak: *Levasseur*, ki azóta maga is egyikévé lett a francia tudósok előkelőinek; *Levasseur* meglepte a fiatal Zola egy elbeszélő tárgyú irodalmi dolgozatát: A vak Milton leányának diktált, mialatt kisebbik leánya hárszik. Az érettségi vizsgálaton azonban megbukott Zola s éppen az irodalom tanára buktatta meg.

1860-ban lépett ki a liceumból s alkalmazást vállalt a dookokban. Hatvan frank havi fizetést kapott. Két hónapnál tovább nem bírta azt a borzasztó munkát s bár a nyomor nyevettege, ott hagyta állását. Keservesen futkosott kenyér után de egy-egy falatot is alig talált. Ekkor, éhezve, nélkülözve, legkegyetlenebb nyomorúságai között építgette első komolyabb irodalmi ábrándjait s ekkor írta a Ninon-mesék (*Contes à Ninon*) nagyrészét. 1861 végén, egy orvos ismerőse pártfogása révén, alkalmazást nyert a nagy könyvkiadó-cég, *Hachette* üzletében a csomagoló-osztályban s ott csomagolva jó darabig a szállítandó könyveket 100 frank havi fizetésért. De legalább a mindennapi kenyere biztosítva volt. Lassankint észrevette, hogy értelmesebb munkát is bízhatának rá s áthelyezte őt *Hachette* a hirdetői osztályába. *Hachette* nagyon meg volt vele elégedve, mert lelkiismeretes, dolgát gondosan végző hivatalnok volt. Az estői szabadok: írja tovább a Ninon-meséket. Új hivatalában naponként érintkezett az írőkkel, kiknek *Hachette* volt a kiadója: *Taine*, *About*, *Uchard*, *Prévost*-*Paradol* meg szerették s így kezd előtte derülni a jövő. Egy szombat este igazgatója asztalára helyezte *Amoureuse Comédie*-ának a kéziratát, melyet ugyan visszaadott neki *Hachette*, de meleg biztatások kíséretében s ezután barátságos érdeklődéssel ügyelte törekvéseit. Egy gyermek-lap jelent meg a cég kiadásában, abba irt egy elbeszélést *Zola* (*Socré des pauvres*), melyet tuiságosan iordadaminak talált *Hachette*. 1864-ben október hó 24-ikén jelent meg *Lacroix* kiadásában az első kötet, a *Ninon mesék* Egy év múltán dolgozni kezd a *Petit Journal*-ba s a *Vie Parisienne*-be és ekkor kezd meg a *lioni Salut Public*-ben azt az emlékező irodalmi hadjáratát, melyet később midőn kötetbe foglalta cikkeket maga jellemezte, a kötetnek címül ezt adva *Gyűlöleteim* (*Mes Haines*). Ugyanez évben írta s adta ki *Lacroix*nál *Claude vallomását* (*La Confession de Claude*) és e második könyve egy-két garast jövedelmezett is neki. Az első könyviért semmi tiszteletdíjat nem kapott.

1866-ban elhatározta, hogy szárnyaira kel s éli a tolla után, úgy, hogy lehet, de elhagyja hivatalát. Emlégetni kezdtek a nevére, a *Vallomások* néhány passzusával a osászári törvényszék is bibelődött. Január végén kérte *Hachette*-től elbocsátását.

Igy kezdődnek Zola nagy küzdelmei, az életért, elveirért, diosőségért és vagyonért. Hatalmasan neki-gyürkőzött, kapott sebet számtalant kinlódott és megszervevett éppen úgy, sőt talán még inkább, mint bárki más, de elszánt, ernyedetlen küzdelmei után övé lett a diadal.

Először is élni kellett, *Hachette*-nél 200 frankja volt s bajos egy kezdő írónak a cikkeket úgy elhelyezni, hogy ennyit minden hónapban biztosan megkereshessen. Jó szerencséje a *Figaro* későbbi alapítója, *Villemessant* közelebe vezetete, ki akkor az Ewénément igazgatója volt; ajánkozott, hogy krónika-

szerű ismertetéseket ír neki az új könyvekről, még pedig a könyvek piacra kerülte előtt s ez ismertetések folyamán elbeszéli majd, hogy dolgoznak az egyes szerzők, hogy született meg az illető könyv, stb. *Villemessant*nak tetszett az ötlet: kíséreljük meg! Megállapodtak, hogy egy hónapig mindazt közölni fogja a lapjában amit Zola ír neki s ha a hónap elmúltával azt tapasztalja, hogy tetszett a közönségnek a vállalkozás, hát folytatni fogják. 1866. február másodikán jelent meg az első cikk: *A mai és a holnap könyvekről*. Midőn a hónap végén a lap pénztáránál jelentkezett Zola, 500 frankot számoltak le neki. Azt hitte, álmodik!... *Villemessant* annyira meg volt vele elégedve, hogy utóbb rábízta a Szalon-beszámolókat is. Az első Szalon-cikkében a szűrit támada s valóságos művésziradalomnak kelte. Zola egyneked-századdal megelőzte kora művészi fölfogását s ma csodáljuk, hogy okozhattak azok a természetes és ma már általánosan elfogadott elvek, melyeket ő hangoztatott, forradalmat?... És ezzel jellemezük érdemeit leginkább. Megjósolta ő ezt kötetbe foglalt szao-ön-kritikai bevezetésében:... kedvel szedem így össze másodizben is az ideáim. Hiszek bennük, és tudom, néhány esztendő múlva nekem fog igazat adni mindenki. Nem félek, hogy idővel majd arcomba vágják őket. Tíz cikket irt, de olyan skandalum kerekedett, hogy *Villemessant* maga kérte, fejezék be sebesen cikksorozatát. Az új eszmék első hirdetője volt ő s akire manapság mindnyájan esküszünk, ő már akkor bátran, elsőrendű művészek hirdette Manet-t.

Az Ewénément fárcáiban kezdte közölni az *Egy halott nő óhaját* is (*Voeu d'une morte*) napról-napra írta a folytatásokat, de ez a kísérlés nem sikerült. Az első rész végén abba kellett hagyni. Később megjelent kötetben. *Simplex* álnév alatt írta *Marbres et pitres* című kritikai cikkeket kortársairól: *Jules Janin*, *About*, *Taine*, *Flaubert*-ről. Az Ewénément helyét a *Figaro* alapítja *Villemessant*, melybe csak néhány cikket irt volt Zola s 1867 elején visszavonult. Megírta azonban időközben *Thérèse Raquin*-t, melynek eredeti címe: *Egy szerelmes történet* volt, *Arsène Houssaye* folyóiratában, az *Artiste*-ben jelent meg s 600 frankot jövedelmezett Zolának. Ahogy kötetbe került e regény, megtörtént az első támadás Zola „rohadat irodalma” ellen. — *Ubach* rontott neki, ebből aztán polémia keletkezett a *Figaró*ban és a kötet sikere zenten biztosítva volt. Három szindarabban is próbálkozott ezekben az időkben, — az egyik, *Madeleine*, csak hozsonkét — év múlva került színpadra a Théâtre-Libreben. — a másikat visszautasította az Odéon (*La Laide*) és soha színpadra nem került, — a harmadikat *Marseille rejtelmei* háromszor adták *Marseille*-ben.

Madeleine-ből írta *Madeleine Ferat* című regényét, melyet az újszervezett Ewénément kezdett közölni, de az előfizetők száma kevésnek tiltakozására, közlését a lap beszüntette.

A hatalmas *Rougon-Macquart* regénysorozat első ötlete 1868-ban fogamzott. Az átörökös tanát akarta regényszerűen földolgozni s e célra legalkalmasabbul egy család-genezéket történetének az elbeszélése kínálkozott: így születtek *Rougon-Macquart*-ék. Azonnal munkához látott s nyolc hónapig (1868—1869) dolgozott tervein, kutatta a könyvtárakat, ellátta magát dokumentumokkal, elettani és természetrajzi tanulmányokat végzett és midőn így elegendőleg hozzá-készült, megállapította a *Rougon*-családot. Azután kiadójához, *Lacroix*-hoz fordult s ajánlotta neki az eredetileg tíz énkét kötetre tervezett ciklust. Szerződést kötöttek s Zola 1869. májusában írni kezdte az első kötetet, a *Rougonék szerencsés-jét* (*La Fortune des Rougon*). Zola így mondta el utóbb, hogy milyennek tervezte a sorozatot:

Azt akarom kimutatni, hogy viselkedik egy család a nemzedékek egy kis csoportja egy társadalomban, életet adva fejlődése folyamán tiz-husz égyennek, akik az első tekintete merőben különböznek egymástól, de akikről mélyebb vizsgálát folyamán kiderül, hogy a legbensőbb kapcsolatot fűzi őket egymáshoz. Az átörökülésnek is csakugy megvannak a maga törvényei, miként a nehezkedésnek.

Iparkodom megtalálni és követni, megoldva a temperamentum és a millió kettős kérdését, azt a tonalat, amely mennyiségű bizonyossággal vezet egyik embertől egy másik emberhez. És ha majd kezeim közt lesznek az összes tonalszálak, ha majd biztosan fogok már egy egész társadalmi csoportot: bemutatom e csoportot az ő akcióiban, törekvései középette, elemezni fogom úgy az egyesek akaratmennyiségét, mint valamennyi-jök összerejét.

A *Rougon-Macquart*-csoportot, a családot, melyet tanulmányozni készülök, legkivált a létketlen étvágy jellemzi, korunknak általános gyönyörhajhászata. Élettalanlag: lassu eredményei ők, rajuk kere-

tében, egy rakás idegalakuiási és vérkeveredési esélynek, melyeket eredetileg valami organikus sértülés idézett elő s amelyek, a milliók szerint, eleve megállapítják e faj minden egyes tagjának egész érzelmvilágát, vágyait, szenvedélyeit, emberi voltaiknak minden természetes és üszönszerű megnyilvánulásait, melyeknek eredményeit aztán erőnyeknek vagy bűnöknek szokás minősíteni. Történelmileg: a legelsőbb osztályból származnak, a nép adja jól őket korunk társadalmának összes polcaira s így történetük a második császárság története, apró egyéni drámáik során élnek körül az, kezdve az államesintytől a szedáni árulásig. Természetráji és társadalmi története lesz tehát e sorozat egy családának, mely a második császárság alatt élt. Első részét a Rougonék szerencséséjét, tudományos címén Eredetnek (Les Origines) nevezzük.

A sorozat második részét (La Curée) a Cloche kezdte közölni 1872-ben de az államügyesség közbelépére a lap beszüntette a regény közlését s olvasóinak várniok kellett, míg kötetben meg nem jelent. A harmadik kötetből, *Páris gyomráról* (Le Ventre de Paris) kezdve, Charpentier veszi át a sorozat kiadását. E harmadik kötetben a nagy vásárosarcok különösen mozgalmas és színes világot rajzolta meg Zola, pompásan.

Ezután sorra következtek a *Couqueto de Plassans*, *La faule de l'abbé Mouret*, *Son Excellence Eugène Rougon* — de a kötetek egyike se kellett akkora jólindást, mint a mekkorára írjuk s kiadjuk számíthatott volna. Emlégettek, vitatták Zolát, de a nagy szenzáció csak az *Emberirtóra* (L'Assomoir) következett el; ezt aztán magasztalták, támadták, gyalázták és megköpödték — s ezzel meg volt állapítva Zola irodalmi pozíciója, iskolalapító lett belőle.

Zola drámai kritikákat írt a *Bien Publice* s az *Assomoir*-t is ez kezdte közölni, de az olvasóközönség csakhamar tiltakozott, a regényt erkölcsihibarítónak, szerzőjét a nép ellenségének találták, — a lap kénytelen volt beszüntetni a regény további közlését. Szokva volt már az iyemeshez Zola, Charpentier legalább tíz kiadást jósolt a regénynek, mely eddigelé megérte a százharminoadik kiadását, Zola gy védte az erkölcselenségek vádjai ellen mérvét:

Midőn az *Emberirtót* közölni kezdte egy újság, példátlanul brutális módon támadt ellene, megvádolták s minden gondozat rá fogtak... Egy munkásosadlatális sülyedését kívántam elbeszéli, hogy külvárosaink dögleletes milliójében, az iszákosság és naplopás folyamán, mint bomlanak szét a családi kötelékek, a mindenféle népség szennyes keveredésében hogy satnyulnak el lassan-lassan a tisztesség érzelmét s mint következik el végül a gyalázat, a halál. Hisz ez egyszerűen maga az akcióban adott morál. Az *Emberirtó* kétségkívül a legszűzebb könyveim egyike. Hányszor kellett ennél borzasztóbb fekélyekhez nyulnom. A formájától rémültek meg. A szavak ellen dühöngtek. Bűnöm az az irodalmi érdeklődés, melyel a néppelyv iránt viseltem. Ah! a forma ez az a nagy bűn!... Micsoda kínosbányája pedig az a nyelvtudósok kutatásainak. Mindegy, senki nem vette észre, hogy tisztán filológikus szándékok irányították s munkámat nagy történelmi és társadalmi érdekűnek tartom. De nem mentegetőzöm. Művem meg fog védelmezni engem. A igazság könyve ez, az első regény, mely a néppel szólván, nem hazudik s amelyen érzik a nép szaga. Korántsem kell azt következtetni, hogy mind a nép romlott; — szereplő embereim nem gonoszak, csak tudatlanok és megrontotta őket az irgalmatlan munkának és nyomorúságnak az a milliója, melyben élnek. De hát el kell olvasni, meg kell érteni az én regényeimet, és teljeségükben, mielőtt ítélnék róluk, azok helyett a groteszk, utálatos, látatlanba fogant vélemények portálása helyett, melyek rólam s munkáimról keringenek. Oh! ha tudnák, mennyire mulatnak az én barátaim azokon a megdöbbenő legendákon, melyekkel a tömeget tarták az én rovásomra! Ha tudnák, hogy az a vérvó, az a vad regényíró, milyen derék burzsoá, a tanulmány és művészet embere, ki békében húzódik meg kandallója mellett, kinek egyetlen ambíciója, hogy oly tömör, igazán élő művet hagyjon maga után, amilyet csak bír! Nem csóigatom én azokat a meséket, dolgozom s bízom a jövőben és a közvélemény jóhiszeműségében, hogy majd reám talál a főlény halmozott ostobaságok cáfolatai aiat.

Az *Une page d'amour* után következett *Nana*. Ezután is rengeteg volt a szenzáció. Charpentier rögtön ötvenétezer példányban huzatta az első kiadást s erre eset a francia könyvkiadásban Nanáig nem volt. Csakhamar újabb kiadásra lett szükség s ezután már ilyen a sikere Zola valamennyi könyvének, amint

sorra következnek a sorozatban: *Pot Bouille*, a nyárs-polgári erkölcsök rajza; *Au bonheur des Jumes*, *La Joie de vivre*, *Germinal*, *L'Œuvre*, *La Terre*, *La Réve*, *La Bête humaine*, *L'Argent*, *La Débâcle* és az utolsó kötet: *Le Docteur Fescal*, amely bejelezi a Rougon-Macquart sorozatot.

A *Terre* alkalmából tagadta őt meg őt fiatal tanítvány: Bonnetain, Descazes, Rosny, Paul Margueritte és Guiches, kinyilatkoztatván 1887. augusztus 18-ikán a Figaróban, hogy szabadok óhajának lenni s ne téveszkék őket többé össze Zola tanítványaival. És ettől az időponttól datálódik a naturalizmus reakciója a regényirodalom téren s keresése valami egyének, melyet a modern regény mindig csak keres, legutóbb például a regényes regény révén.

Sikerei folyamán, természetesen, Zola magatartásában is történt evolúció. Amint a Rougon-Macquart-sorozat befejezése felé közeledett, mintha Zolában is helyet engedett volna a néhai harcos annak, kit kivívott pozíciójának méltósága kötelez. Legalább is így vélekedtek róla s felületesen azok, kik inkább szerették a *Gyűlöletem* Zoláját. Az átalakulás azonban egészen logikus. Sokáig szidták minden módon, nemcsak a műveit, nemcsak személyét, de művészi módszerét is. Husz esztendőn keresztül egyre csak küzdödni kellett a rosszhiszeműség ellen s midőn már elismerék, hogy irodalmi terveinek megvalósításában mily ritka művészi lelkiismeretesség vezetete — még akkor is ott lappangott a közvéleményben valami gyanakvás-éle. Ugy vélekedett, hogy e sanda gyanu eloszlására legalkalmasabb módszer az lesz, ha megmutatja a publikumnak, hogy egy érdemes becsületlen végzett munka hivatalos elismerését nem nehézkészközölni. Így fogadta el 1888. július 14-én becsületlen keresztül, melyhez a bevezető lépéseket Zola tudtán kívül, sőt ugyszólva az ő ellenére, Daudet tette meg. Ezek a princípiumok irányítják az Akadémiával szemben tanusított magatartását is. „Míg létezett az országban egy olyan testület, amely időszakonként összegyűjti azokat az írókat, akiket első helyen emlegetnek, nékem helyem kell hogy legyen e testületben.” Diadalt akar és teljesen akarja.

Kritikai munkálkodásra a kenyérkereset kész-tette. Nem volt mielőt élnie, kénytelen volt hirlapíráshoz folyamodni; politikához, utcai teességhez nem értett — irodalmi bírálatokat írt. De meg gyakran kellett védekeznie is. Mindenki támadta s annyi ideig kellett tusakodnia — egyedül mindenki ellen — eszméiért és műveiért küzdött. Megkezdte Hachettenél. Huszonötöves volt, mikor a *Gyűlöletem* bevezetésében így írt:

A gyűlölet szent. Az erős és ép szívek méltatlankodása a gyűlölet, küzdelemre kész megvétel, melyet azok éreznek, kiket löbbáborított a középszerűség és az ostobaság. Gyűlölni annyi, mint szeretni, érzi az ember, hogy meleg és nemes a lelke, hogy mily erősen élte a szegény-letes és buta dolgok megvetése.

A gyűlölet megkönyebbít, a gyűlölet igazságot szolgáltat, a gyűlölet nagyra tesz.

Erősebbnek és bátrabbnak éreztem magam mindannyiszor, valahányszor fölláadtam korom silányságai ellen. A gyűlölet és büszkeséget fogadtam erősségimmé. Kedvemem letem abban, hogy elszigeteljem magam és elszigeteltségemben gyűlöljem azt, ki a büszkeség és igazság ellen támad. Ha érek ma valamit, annak köszönhetem, hogy egyedül vagyok és gyűlölök.

Gyűlölte a középszerűséget és a tehetetlenséget. Az ostobáknál többre becsülte a bolondokat mert hisz a bolondokkal még mehet az ember valamire, míg az ostobák... Irga ma!antul, azt követelte, hogy öljék le a középszerűséget, a tehetetlenséget és a hülyéket, hozzanak törvényt, hogy megszabaduljunk azoktól, kik visszaéneken vaksággal, azt hirdetvén, hogy éjszaka van. Ne legyen kegyem ezek számára!... Azután sort kerített a kikkerekre, a méltóságos és ünnepes bálványok iragóira, a rosszmájú gunyolódókra, az impotensekre, kik a lenézők, a pedánsok és betűkötővasztók táborát nevelik... De viszont testvéri szeretettel magasztalta Taine-t, Doré-t, Hugot a Goncourtokat.

1875-ben Oroszországban hirdeti az ígét. A *Corsaire*-t beszélték egy cikke miatt s a többi francia lapok, veszedelemtől tartva, nem mertek tért nyitni pennájának. Ekkor ajánlotta föl neki barátja, *Turgenev* Iván, a pétervári *Messageur de l'Europe* hasábjait. Zola menten sorompóba is szállt. Nagy viaskodás volt az. A *Messageur*-ban megjelent cikkeket nyomban adták a párisi lapok és pokoli zaj keletkezett. Husz éve ennek s az idős Zolának adott igazat, hogy milyen hanguk s milyen szelleműek voltak azok a cikkeik. Ime mutatól néhány sor a *Kritika* című cikkéből *Sarceyr*ről.

...Írásában nyoma sincs stílusnak, virágokat nem keres. Sőt néha egy-egy cikke nagyon is el van hanyagolva, mondatai alig állnak talpon,

alig hogy hibátlanok. Mintha csak úgy félvállról beszégetne, szelleme darabos s mindennekeltől szöldságra tükrevő. Ha véletlenül egy pótaember kezébe kerül egy ilyen tárcacikk, — okvetlenül ideggörcsöket kap tőle... Nos hát! a Sarcey nagy hatalma nyilvánvaló s két dolognak köszönheti: mindenkori azt mondja ő, amit gondol s a színházban ő a közönség intelligenciájának a középszerűségét képviseli. Erőssége: impresszióinak őszintesége. Azt mondja, amit érez. Sokszor bizony túrosza az, amit ő érez. Beszámolója azonban olyan nyílt hangon szól, hogy senki arra nem gyanakodhatik. Az ember így gondolkodik: ime, ez aztán meg van győződve arról, amit mond. És őriási erőt ad neki, mert lassan-lassan, ily lelkiismeretesnek látván őt, olvasói minden bizalmukat belőle helyezik, tudják, hogy hazudni nem fog és végül, mint biztos vezető mellé, ő hozzá szegődnek.

A *Messageur*-ben közölt cikkeiből került ki három kötet: *Le Roman expérimental*; — *Les Romanciers naturalistes* és a *Documents littéraires*.

1876-ban, mint a *Bien public* munkatársa adja ki a naturalizmus jelgőit, modern regényre történendő applikációjában. A kifejezést magát, először *Thérèse Raquin* bevezetésében használta. (1865.)

Utolsó polémiáit a nyolcvanas évek elején vívtá. A Figaróban rendezett egy hadjáratot (*Une Campagne*), mint a hogy ő nevezte az ilyen küzdelmeit. Amellett tusakodott, hogy: minden dolgok kiinduló pontja és istápa a tudomány — művészetben politikában s irodalomban egyaránt. A szenvedély el-elragadta őt s nem volt mérsékelt igen gyakran, például Hugóval és Gambettával szemben, de mintha igazolni akarná magát utóbb, így írván:

Szememre hányták, hogy szenvedélyes vagyok. Igaz, hogy szenvedélyes ember vagyok és bizony gyakran igazságtalan lehettem. Ez hiba volt, bár szenvedélyem soha nem volt, alacsony és semmi sincs benne azokból az undokságokból, melyeket ráfogtak. Mindazonáltal bevalom, nem cserélném el az én szenvedélyemet a mások szives készségével és nyomorult meghunyászkodásával. Ugyan, hát nem becsebbes valami a lángoló szenvedély, a szenvedély, melytől izzó a szív? Oh, hát nem az az élet, midőn felháborodik az ember és tombol a hazug tehetségűlék láttára, a tolvajjott tisztesség és az általános középszerűség ellen! Hogy ne sápadjon el dühében az ember egy hirlap olvastára! Hogy egyre ne érezze ellenállhatatlan és leküzdhetetlen szükségét teljes torokból kiáltani szerte azt, amit gondol, kivált ha teljesen egyedül áll gondolatával és mit sem törődik azzal, hogy bár élte összes reményeibe kerülhet! Ime, ime ilyen volt az én szenvedésem, csupa vér vagyok miatta, de szeretem és ha érek valamit, hát azt néki köszönhetem, egyedül neki.

Emlékezetes a tanulóifjúság egyesületének lakomáján, 1898. május 18-án tartott beszéde is. Az erkölcsi helyzetet vizsgálta. Ő ki elképzelte s meg is írta a Rougon-Macquart sorozatot, sokkal tudományosabb szellemű ember s így sokkal jobban tisztában kell hogy legyen az evolúció fatális törvényeivel, sem hogy megtagadhatná az evolúció üdvös voltát. Nem is kelt ki a mozgalom ellen, mely más ideálók felé (monduk, ideálok felé) serkenti az ifjúságot, bár oly végtelenül másmielnek legyenek is azok, mint voltak a megelőző nemzedék ideáljai. Zola higgadtan tanulmányozta az esetet. A tudománynak mekkora rész jut hát a jelenlegi esőben?... Ismerni akartunk mindent, látni és tudni mindent, — és ime, borzasztóan kimerültünk az örült hájszában, melyben izmaink tulleztük, szívünk tu'ságosan dobogott s a megfutott ut minden görnyüge vértinktől piroslik. A boldogságot vártunk tudásunk jutalmául, a Tudomány jutalmául és a boldogság, dacára átszenvedett vergődésünknek, elmaradt. De hát miért biztattuk magunkat a boldogsággal? Miért ámitottuk magunkat azzal, hogy boldogok leszünk, mielőtt mindent tudunk?... Elkövetkezett a reakció.

Nagy volt az ut, el kellett láradnunk: lefűl az ember az utszelen s kétségbeesetten tanakodik, hogy célhoz ér-e valaha?... Hisz oly végtelen előtte a sikkás és kezdődik egy másik század!... És végül kétkedni kezd az ember, hogy egyáltalában tett-e valamelyes utat meg és bántja, miért nem heveredett inkább le az első pázsitos mezőn, hogy békésen átadja ut az örökkévalóságot a csillaghintett égbolt alatt.

A vádoltak padján.

A költő sokáig óvatosan kerülte a politikát, mialatt lelkéből műrelemek fakadoztak. De emberi érzülete végre is beletaszította a politika fürgetegébe és amikor az ártatlanul szenvedő *Dreynus*-ért sorom-

póba lépett, neve politikai pártok lobogója, ellenfeleinek pedig hevesen támadott céltáblája lett.

A Dreyfus-ügy részletei ismeretesek. Alig, hogy a haditörvényszék 1895. január elején Walsin-Esterházyt ítélt el, Zola az *Aurore*-ban *J'accuse* című híres levelet intézte a közvélemény felé. A kőlt lángoló szavakkal vádolta az akkori hatalmasokat, akiket az azóta naplányra került igazság egytől-egyig megbélyegzett és levelét ezzel a felkiáltással fejezte be:

Midőn ezeket a vádakat emelem, elviselem ama törvény konzekvenciáit, amely a rágalmazót megbünteti és alávetem magamat ennek a törvénynek. Sohasem ismertem, sohasem láttam azokat az embereket, akiket vádoltok. *Az én tettem jorradalmi esköz arra, hogy az igazságot és a jogot diadalra juttassam.* Egész életemben csak egy szenvedély uralakodott rajtam, az, hogy a felvilágosodás és a humanizmus érdekében működjem. Tiltakozásom lelkemnek fölajdulása.

A kőlt bátor tette irólátat megremülést kellett a bűnös hatalomban és Zola a vádlottak padjára került. 1898. február 23-án az esküdtek elé állították, akik egyévi fogságra és 3000 frank bírságra ítélték, a maximális büntetésre, enyhítő körülmények tekintetbevétele nélkül.

Leírhatatlan az az őrjöngés, amely az ítélet kihirdetése után keletkezett. Eljen a hadsereg! Le az idegenekkel! Halál az árulókra! Franciaország a franciáké! Halál a szidokra! — kiabálta a közönség.

Az ültök sokaság Zolára nem is hederített. Csak néhány barátja sietett hozzá és ezek valamennyien megölelték és megcsókolták. Azután jöttek a hölgyek. Páris legelőkelőbb társaságának hölgytagjai. Egymásután kezét szorították Zolával, homlokon csókolták, némelyek a kezét csókolták. Zola felesége zokogva borult a nyakába, úgy jajveszékelt, hogy nem lehetett eltávolítani.

Zola az újságírók egy csoportjához így szólott: — *Engem bezárhatnak, de az igazságot nem fogják eltemetni.* Felebbezik a semmitiszékhez.

A semmitiszék március 31-én az ítéletet alaki okból feloldotta, mert a hadügyminiszternek és nem a haditörvényszéknek kellett volna a vádkeresetet megindítania.

Alig hogy június 12-én Zolát a szakfőnök rágalmazása címén ismét többhavi fogságra ítélték, (mi ellen Zola felebbezett), a kőlt máris új levelet tett közzé a rothadásnak induló Franciaországhoz, amelyen a végfeloasztás (débacle) jelei mutatkoznak. E levél miatt új vádkeresetet indítottak ellene, de időközben az első pörben tartották meg a végfárgyalást.

Július 18-án történt a versaillesi esküdtek előtt. A kihalt város megelénkült. A Párisból jövő különvonatok ontották az utasokat, akik sietve igyekeztek a törvénykezési palotához, de közelébe se juthattak, mert kordonnal vették körül a palotát, az odavezető utakat elzárták és csak azokat bocsátották be, akiknek jegyük, igazolványuk, vagy idézésük volt. Az élénkség óráról-órára nagyobb lett. A Párisból jött rendőrség megszállotta a térséget; a két keskeny utca torlorkolatánál, amerről a palotához lehet jutni, lovaság foglalt állást, két század gyalogságot távolabb helyeztek el. Sűrű egymásutánban érkeztek a polgári és a katonai tanuk. Zolát és Picquart-t csak kevesen vették észre, amikor megjöttek. Tüntetés sehol sem fordult elő.

Tizenegy óra után tíz perccel állott meg a palota kapujánál egy zárt hintó, amely Zolát és barátját, Desmoulinst szobrászt hozta. Csak akkor ismerte meg a közönség Zolát, amikor a lépcsőkön felment; egyenesen a számára fenntartott városzoba felé tartott.

A terem tömve volt; a szorongás még nagyobb, mint a májusi tárgyalások, mert mára igen sok tanu idéztek be. A kis karzaton is előkelő közönség telepedett meg; ott volt az orosz tengerészeti attasé és a hölgyek között Zoláné és Labori védő felesége. *Billot és Gonse* tábornokok egyenruhában, *Mercier* tábornok polgári öltözetben ült a tanuk padján. A közönség soraiban volt még *Jaurès*, *Reinach* József, *Yves Guyot*, *Gyp*, a hírneves író, *Dérouté*, *Duquoy* volt miniszterelnök, *Bertillon*.

Luxer tábornok, annak a haditörvényszéknek az elnöke, amely Esterházy ügyében ítélt s most polgári félként szerepel, három ügyvédet hozott magával.

Délig nyugodt volt a közönség, halkan társalgott a készülődő eseményekről. Most nagy mozgolódás támadt: belépett *Picquart*, két rendőrbiztos fogta közre. A volt alezredes, aki reggel kísérték ki Párisból, hogy esetleg kibállagassák, jekete polgári ruhát viselt. Nyugodt volt, mosolyogva fogadta és viszonozta az üdvözlöketek.

Mindjárt utána bejött a terembe *Zola*, *Perroux*, *Labori* és *Clémenceau*.

Es most az elnök a gyűlést zárt ülésnek jelentette ki.

Zola és ügyvédje, *Labori* tiltakozva hagyták el a termet. És ekkor kitört a gyűléslet izzó vihára a francia nemzet legnagyobb géniusza ellen.

— Hazaáruló! Bérenc! A lámpára! Le vele! — ezek a kiáltások kísérték az ajtóig, francia bíróság színe előtt. Az esküdtek ismét kimondták a vétkest és Zolát ismét egyévi fogságra és 3000 frank bírságra ítélték.

Zola a börtön elől Itáliába és később Londonba távozott.

Amikor Zola felesége a száműzöttség idején férje rokonánál, a *Zola* Carlonál, a bresciani törvényszék elnökénél tartózkodott, meglátogatta egy olasz hírlapíró. Zoláné teljesen folyékonyan diskurált el véle olaszul, pedig ezt a nyelvet tanító nélkül, a maga szorgalmából tanulta meg.

— Férjem. — jegyezte meg — csak franciául beszél. egyéb nyelven nem ért.

Elbeszélte azután, hogy annak a tizenegy hónapnak folyamán, melyet ura szökevényként töltött el Angliában, sok olyan levelet foglaltak le, amit barátai intéztek hozzá. Azokat a leveleket azonban, amiket urával váltott, le nem foglalták, mert minduntalan más címen küldték azokat egymásnak. Hozzátette azonban, hogy azokban a szomorú napokban, amelyeknek ma is betege még, különösen sok vigasztaló levelet kapott Olaszországból, de kapott olyanokat is, amelyek borzasztó sértséssel illették urát, amelyeket nyomban elégetett. Elmondta, hogy Zola nagyon rendszeresen él és rendkívül szorgalmas. Szinte sohasem megy el hazuról. Szeszis italt nem iszik s egy kicsiny palack bort is nyolc-kilenc nap alatt fogyaszt el. Elmondta, hogy Zola jövő esztendőre okvetlenül el szándékozik látogatni Olaszországba. Velenébe készül, hogy összeszedjen ott minden olyan okiratot, amely édesapjára vonatkozik. Ezekkel az okiratokkal akarja megsemmisíteni azokat, akik nem átalították a legoszmányabb vádakkal illetni becsületben meghalt atyját. Az újságíróknak arra a kérdésére, hogy ismeri e Dreyfust, azt felelte, hogy látta egy ízben ő is meg az ura is Dreyfust. Dreyfusnéval kétszer is beszélt. Másodízben akkor: midőn a rennesi pör végével meglátogatta őket, hogy köszönetet mondjon. Megerősítette aután Zoláné, hogy Zola nem ejti el Dreyfus rehabilitásának ügyét. Elele fogytáig küzdeni fog érte.

Zola megélte, hogy *Dreyfus*, bár csak kegyelem után, hazájába visszatérhetett. Mikor az amnesztiát kihirdették, Zola is visszatért, de kijelentette, hogy tovább keresi az igazságot.

Zola Emil.

Irtá: *Guy de Maupassant*.

(Ezt a jölemést *Guy de Maupassant* írta tizenkét évvel ezelőtt Zola Emilről, ainek mostani arcképet festi meg ezekben a sorokban.)

Ez a név ama nevek közül való, amelyek szinte hivatal vannak a dicsőségre s örökre megmaradnak az emberek emlékezetében. Elfeledhetjük-e valaha Balzacot, Musset-t és Victor Hugot, ha egyszer a nevüket meghallottuk? De talán az egész irodalomban nincs több olyan név, mely ilyen világosan hangzik s ennyi erővel véssődik be az emlékezetbe mint a Zoláé. Mintha egy trombita szólana. Zola! Egy hívó szó, amelyet valaki a közönség közé dobott! Harci kiáltás! Nem nagy szerenese-e, ha egy tehetséges író ilyen névvel juthatja meg földi pályáját? Es illette név jobban a viselőjére valaha, mint a Zola Emil nagy neve? Mintha harera serkentő jeladást hallanánk, a győ-elem lekésitő harsányját. De volt-e valaki a modern írók közül, aki annyi tüzel küzdött volna az eszméért, mint Zola? Aki bátrabban megtámadta mindazt, amit hamisnak és igazságtalannak talált? Es ki győzte le diadalmasabban az olvasók közömbösségét és szinte a makacságig menő ellentállását? A küzdelem persze nem volt rövid; évek multak el, amíg a fiatal író megismerték.

Zola Emil Párisban született, 1842. április 2-án. Ijűszáék A'xben töltötte; Párisba csak 1858 februárjában tért vissza. It fejezte be iskoláit, megbukott a vizsgálaton s rögton megkezdte félelmetes küzdelmét az élettel. Keserű küzdelem volt; a Rougon-Macquart leendő írja két éven át többet koplalt, mint amennyit evett, nyomorogva járt ide-oda, az ünnepe volt, mikor egy irankot megkeresett. Többet járt a zálogházba, mint a vendéglőbe, amellel költeményeket írt, szin és illat nélkül való költeményeket, amelyek sem orma, sem szírnyalás dolgában nem igen voltak érdemesek arra, hogy olvasók akadjanak. Ezek közül néhányat később költetve foglalta adott ki a Zola egyik jó barátja: *Paul Atezia*. Ő maga beszéli, hogy egy télen át jóformán kenyérből élt; kenyérből, amelyet vá tozatosság okából néha olajba mártogatott. Ez olajat a szülői küldték Aixből. Zola e korszakról beszélve, böles nyugalommal írja: „Amig az embernek

olaja van, addig nem hal éhen.“ Egyszer egész hétig a lakásában kellett maradnia, mert minden ruhaneműneműjét a zálogházba vitette. Csak egy paplanja volt otthon: ezt vette magára, ha az ágyból létkelt. Szitolikusan így szólot. „Az arabust játszom.“ Egyik fiatalkori könyvében, a *Claudius vallomása*-ban sok részletet mesél erről az időről; részleteket, amelyek minden olvasót megindítanak s hű pillantást emelkednek a nagy író akkori életébe. Végül a Hachette-féle könyvesboltba szerződött; s ekkortól kenyeret és egzisztenciát talált. Végképp abbahagyta a versírást és egészen a prózának szentelte idejét és tehetségét.

Zola költésete — ami mellesleg szólvá nagyon jelentéketlen volt — inkább az ő nagy tudásából eredt, mint érzéseiből vagy a művészetből. Eversek inkább egy filozófus elmékedéseit voltak, olyan elmékedéseit, amelyeket csak azért foglalt az ember versbe, mert prózában nem igen tudná őket a kellő világossággal elmondani. Minden karakter nélkül való költészet volt ez, amiről magának Zolának sem volt tulságos véleménye. Nyíltan bevallja, hogy lírikus rohamai idején, mikor „várából“ az egész Párisot figyelemmel kísérte s kénytelen-kelletlen a paplanos arabust játszotta, nagyon is gyakran kinozták a saját tehetségében való kétséggek. De végképpen sohasem keseredett el; legnagyobb bajai közepette is gyakran így szólot magában:

— Bámom is én! Ha nem lesz belőlem nagy költő, legalább nagy prózáíró leszek!

Később egy kötet novellát adott ki „Contes à Ninon“ címen, amelyek igen gondosan vannak megírva, irodalmi nívón állanak és nincsenek minden bájoság nélkül. Ezután a szép „Thérèse Raquin“ következett, amelyből oly hatalmas dráma készült. Ezt a „Madeleine Féra“ követte, egy érték dolgában igen jelentéketlen munka, amely szintén iőtűnést kellett leírásának hűségével és szinéségével.

Időközben Zola bucsut mondott a Hachette-cégnek s belépett a *Figaro* szerkesztőségébe. Cikkei iőtűnést kellettek, a közönség megismerte a nevet. Akkoriban készítette el híres regénye: a *Rougon Macquart* teret és ezzel az alcimnel: „Egy család természet és szociális története a második arabus császárság korából.“ Az általánosán ismert prospektus világosan megismertet bennünket a szerző ekkori alapon dolatával.

Ez időben közölte a *Le Bien Public* a Zola új regényét, az *Assommoir*. Micsoda botrány lett ebből! Csak képzeljük el: a szerző a legdurvább szavakat minden aggodás nélkül leírja, s nincs az a merészség, amelytől visszarettenne; személyei a nép alsó rétegeiből származnak, az író a népies nyelvet használja, sőt sokszor a csirkefogók tónusában ír. A lapot számosan visszaküldték, az előfizetők haragos leveleket írnak, a kiadó megdöbben, a lap pedig egyszerre csak megszűnik. Később, hettal a'akjában megint iőtámad, ezzel a címmel: „A tudományok közvérsásga.“ Ekkor *Catulle Mendés*, a kedves költő áll az újság élére. A regény könyvkiadása azonban lényegesen megváltoztatta a helyzetet. Az első kiadásokat gyorsan szétkapkodják; s a siker méhetetlen arányokat üt. Még talán sohasem fogott el annyi példány egy francia könyvből, mint az *Assommoir*-ból. A költő hírneve meg van alapítva.

Zola irodalmi forradalmár, aki mindennek ellenégsége, ami már addig is létezett. Külömben mindenki ilyen forradalmár, ainek eleven gondolkodóképesége, égő alkotóvágya van, s aki, teremtő ereje tudatában, mindent, amit nagyon is jól ismer, már a lelkéből megutált.

A nagy irodalmi átalakulások csak ritkán történnek meg botrány nélkül; hiszen a közönség, mely a litteratúrával foglalkozik s a művészet atelírtitkaiba nincs beavatva, szivesen ragaszkodik a régi hagyományokhoz, nem engedi, hogy a bámulatában megzavarják s minden konokul visszautasít, ami az elméjét — a napi foglalkozásán felül — megerősítené. Ellentállását még növeli az a nagy irodalmi tábor, amely a régi viszonyokat megszokta, s amely a kitaposott ösvényeket szereti. Ezek mindig a már meglevőt követik; s új irányokról hallva, bölesen ezt felelik: „A már meglevőt nem lehet túlhaladni.“ Ez talán helyes válasz; de ha nem is lehet túlhaladni a régi irányt, lehet mást csinálni a réginnél; a forrás talán mindenütt egyforma, de a folyó irányát meg lehet változtatni; így új területeket hódítunk meg a művészet számára s fejlődését új és ismeretlen irányokba tereljük. Zola mindenesetre forradalmi szemlélem, de olyan forradalmi szellem, aki mindannak esodálatában nevelkedett, amelynek most romlására töri; mint a pap, aki szöszékét elhagyja, mint Renan, aki megerősítette a vallásos érzéseket, mig az emberek azt hitték, hogy kéréhetetlen ellenség; Zola is, a romantikusok ellen intézett heves támadásai dacára, szintén romantikus, aki magát naturalistának mondja; tulajdonságok benne még erősebbekké lesznek, bár

e tulajdonságokat és egészen más, elütő utakon érvényesít.

Zola elmélete a következő: Nincs más minél, mint az élet, hiszen mindent csak az érzéseinkkel fogunk föl. Ha tehát az életet eltorzítjuk, rossz munkát alkotunk, mert munkánk a léveledés szülötte.

Zola szerint tehát csak az igazság hozhat létre igazi műreket. A kitalálás helytelen dolog. Figyeljünk meg apránként mindent és írjuk le hiven azt, amit megfigyeltünk. Ehhez járul azonban az író különös temperamentuma, amely lelki életének minőségére szerint a dolgokat sajátos színnel, jellegzetes vonásokkal látja el. A naturalizmusnak tehát ő szerinte ez a definíciója: „A természet, egy temperamentum szemüvegén át nézve. És bizonyos, hogy a legtisztább és legjobb definíció, melyet általánosságban az irodalomról adni lehet. A temperamentum az igazi mérték; a művész kisebb vagy nagyobb talentuma kölcsönöz kisebb vagy nagyobb eredetiséget azoknak az alakoknak, akiket munkájában elibénk állít. Az abszolút, a meztelen igazság nem is létezik és nincs, aki joggal állíthatná, hogy a természet tökéletes tükrével szolgál. Mindannyiunknak megvan a magunk határozott szellemi iránya, amely a dolgoknak hol az egyik, hol a másik oldalát látja felénk és azt, ami egyikünk szemében igazságnak látszik, a másik hazugságnak bélyegzi. Legtöbbjebb arra vállalkozhatunk tehát, hogy hiven azt adjuk vissza, amit a saját szemünkkel láttunk és azokat az érzéseket írjuk le, amelyeket önmagunkból ismerünk. Mindezt persze a magunk látó- és érzőképessége szerint, az előadásnak azzal az erejével, amelylyel a természet megajándékozott bennünket. Az ilyen irodalmi háborúságok többnyire a temperamentum kérdései; hiba, hogy a különböző szellemi irányokat doktrinák, iskolai tételekké általánosítjuk.

Zola, aki a személyes megfigyelés igazságáért lelkesedik, igen visszavonult életet él; csak ritkán jár ki és az életet nem ismeri. Alakjait, karaktereit, regényeit azokból a megjegyzésekből, közlésekből teremti meg, amiket másoktól hallott. Kompozícióját úgy készíti el, hogy az előtte logikusnak látszik, s az írásban, amennyire lehet, a természet igazságához ragaszkodik.

Stílusának merészsége és ereje mindazokat felbőszítette ellene, akik az új irányokat ellenzik. Mennyi piszkot szórtak már erre a férfira! Tagadhatatlanul kényeimes dolog, ha az ember valamely író következőt a személtésítőhöz hasonlít; barátait a legényeinek mondja s a könyvet csatornáknak nevezi. De ez a durvaság senkit sem fog elriasztani tőle azok közül, akik erejét és nagyságát ismerik.

Honnan ered tehát ez a nagy gyűlölet? Első sorban azoktól, akiket szellemi nyugalmukban megzavart, s akik bálmulatuknak új tárgyat lettek volna kénytelenek keresni; másodsorban amaz irigyektől és ellenségektől, akiket polémiában megbántott, s végül az elkéseredett és lealázott hízelgőktől. Mert Zola mindig kimondta, amit mások felől gondolt, s az erény álarcaiba öltözött szemelenséget mindig könyörtelenül leleplezte. Pájdalom, nálunk mindent inkább eltűnnek az emberek, mint az ilyen nyíltságot. Zola teljes energiával gyakorolta az író jogát, hogy mindent nyíltan kimondjon, ami rut dolgot másoknál látott. Az általános komédiázás őt sohasem tévesztette meg, és mindig óvakodott attól, hogy az ilyen komédiában résztvegyen. Így szólott:

— Miért hazudják az ember? Hiszen senkit sem lehet megcsalni az ilyesmivel. Az arcot okvetetlen felismerni, bármilyen hazug álarc is fedje. Ugy tesztek, mintha mindent elhinnétek, de szemelen visogások azt mondja: „Jó, jó, mindent tudok.“ Titokban folyton pletykákat sugdosok egymás fülebe, boudoir-kalandokat, piszkosságokat, — de ha valakinek megvan a bátorsága ahhoz, hogy ez együgyűségeket nyíltan, nyugodtan és közömbösen kimondja, olyan sikoltozás támad, hogy az egész világ megremege belőle. Mindenki megbotránkozik, a Messalinák szegyenkeznek, a Robert Macaire-k pedig az érzékeny játszszaik. Nos tehát, én dacolni fogok mindezzel és megmutatom, hogy van bátorságom a nyíltságához.

Es meg is mutatta.

Az irodalomban talán senkinek sincs annyi ellensége, mint Zolának. Neki van a legtöbb panatikus és engesztelhetetlen haragosa, aki minden alkalommal ellene tör és aki előtt semmi gyegver se rossz, ha Zolát bántani lehet. De Zola ugy védekezik ellenük, mint egy valkán. Az ütései lélelmétesek. És habár néha ő is kap sebot, megvizsgáthatja az a tudat, hogy ő talán az egész földkereség legismertebb írója.

Ablakából Zola messze pillantást vehet a rétre, melyet a vasuti töltés választ el a kertjétől, s azon túl a Triel felé hűmpölygő Szajnára, az apró falvakra, melyek az erdős hegyek közül ideföhérlenek. Néha, reggeli után, a nagy író lesétál a folyóig, s Nana nevű csónakján arra a nagy szigetre evez, amelynek

egy részét régebben megvásárolta. Itt, a saját maga által épített pavillonban fogadja nyaranta a vendégeit. Hirlapiról munkásságát úgy látszik egészen besztin-tette; de a mindennapi közledelemől nem vált meg végképpen: majd meglátjuk, hogy a legelső alkalommal megint síkra lép, hogy az eszmét képviselje. Mert Zola igazi harcos-teremtés, aki meg sem tudna élni háború és küzdelem nélkül.

(Maupassant nem is sejtette, hogy profeciójának mennyire igazat fog adni a jövő.)

Zola lelke.

(Dr. Edvard Toulouse híres tudós a Reue de Paris című folyóirat 1897. Áprilisi számában Orvostelektani vizsgálat a szellemi fennsőbbiség és az idegrendszer összefüggése között címmel érdekes munkát írt. Megfigyelésének első tárgya Zola Emil volt, akiről így nyilatkozott):

Zola jelenleg 57 éves, középtermetű, látszólag erőteljes és ép szervezetű. Nyaka izmos, vállai magasak és szélesek, izomrendszere nem egészen kifejlett. Kövéredésre némi hajlandósága van, bőre fehér, kissé rózsás, itt-ott rancos, szakálla barnás volt, most már őszbevegylt, egész testét sűrűs hajzat fedi, különösen nyakszirtjét, feje hatalmas, arca nagy kifejezőteljes, pillantása kutató, de szelid és rövidlátása folyton némileg határozatlan, arcvonásai az elmélkedő embert árulják el.

Zola arckifejezése komoly és sajátoszerűen gonddterhes, csaknem bús. Hangja kellemes, de a végső szótagoknál éles és tisztán észlelhető nála a kiejtés egy gyermekkori hibája.

Zolának idegrendszere a beteges tüneteknek egész sorozatát tárja elénk. Huszadik éve óta különösen alá van vetve időnkénti levertségnek. 45-iki évtől az 50-ikiig eme rohamos szivszorulás, váltóláz és köszvény alakjában nyilvánultak. Jelenleg eme rohamok gyengébbek, de ismét pólva vannak időnkénti kedvetlenség, gyengeség és majdnem állandó ingerültség által. Gyakran gymorabajok ennek okai, majd ismét tünetei idegrohamainak. De mostanság rendszeren szellemi vagy testi munka az, mely e rohamokat előidézi. Zolának zenei érzéke nagyon szegény; nem tud egy rendes skálát élelelni, megtanulta azonban játszani a klarinetot és zongorát, mert ezeknek hangjegyei változhatatlanok. De ilyen zenei foglalkozás zenei hallását nem javította.

Zolának, hasonlóképp más írókhoz, nincsen szó-noki tehetsége. Nagyon ideges, féltékeny és érzelmei valóságilag megbénítják; csak nagyon gyenge emlékezőtehetsége van szavak, kifejezések vagy egész mondatokra. Anyanyelvén kívül nem tudott más nyelvet elsajátítani és teli van aggodalmakkal, ha felelel-kedik egy gyűlésben beszélni. Midőn Londonba ment a hirlapirók gyűlésére, beszédt, egész 60 szót, már napok előtt leirta, ágyban fekvé éjjelenként betanulta, hogy aztán a gyűlés alkalmával mégis csak papírlap-ról leolvassa.

Emlékezőtehetsége a hihetlenségig gyenge. Saját műveit, melyeket eléje tettek, nem ismerte fel. Sa át íttukori költeményét Mussetnek tulajdoította. Egy mondatot Rousseau vallomásaiból George Sand munkájának hitt és Hugo a „Nyomorultak“ című regényének egy jellemző lapjában nem ismert Hugora. Tehát mindez azt látszik bizonyítani, hogy valaki nagy író lehet anélkül, hogy a többi írók ismerné.

Eszméi látszólag önként keletkeznek. Tény-leg azonban különféle érzelmi benyomások által lép-nek életbe. Így például a látási érzemények nála a legszámosabb eszméket alkotják, a hallási érzemények szintén sok eszmének adnak életet.

Az ismeretlen őt nem háborgatja, mert őntudata nem képes azon áthatolni. Es ez értelemben pozitív-ista: amitől megszabadulhat, azon nem tételődik. Sőt annyira megy, hogy teljes megemmisülésben hisz a halál után. Az istenfogalom előtte csak naiv feltetés és a vallási dogmák állításai szerinte teljesen következetlenek. Hajlandó az erkölcsiséget tisztán a természet törvények alapján felépíteni a pogányok mód-jára. Szerinte, ami természetes, az nem lehet helytelen vagy igazságtalan: míg ami a természetet ellenkezik, az nem csak megfoghatatlan, de borzasztó is.

A nőknek szerinte kevesebb józanesük és keve-sebb kezdeményezési tehetségük van, mint férfiaknak. Mindent összevéve, a nő határozottan a tökéletlenebb nem, noha a háztartás kismérvű gondjaiban térje felett állhat.

Rend és rendszeresség iránti érzéke erősen nyilvánul nála az öltözködés apróságaitól kezdve mű-veinek megalkotásáig. A rendtelenség előtte gyűlöle-tes. De ezekben is már majdnem betegesen tulzó.

De vannak még betegesebb jellemvonásai is: így örökök lételemben van, hogy nem lézsen képes be-ejezni napi munkáját, hogy nem lesz képes befe-jezni művét, hogy össze fog esni nyilvános beszéde közepete. Sobse olvassa műveit újra, attól való félel-mében, hogy ott hibákra és hiányokra bukkan. Ezek-ben, úgy mint az élet legfontosabb vagy leggyorsabb ügyeiben nincsen önbizalma.

Zolának észlelőtehetsége finom és pontos; meg-figyelése éles; ítélőtehetsége biztos; nagyon tanulé-kony; felfogása tiszta; munkában rendszeres; szí-vössége rendkívüli.

(Dr Toulouse művét, megjelenése előtt, áttekintés miatt Zolának beküldte. Es csudálom, hogy Zola Toulouse érteke-zésének minden egyes pontjával egyetért. Miután Zola áttu-numalyozta az értekezést, igen érdekes levelet írt a szerző-nek, mely lefelőbb a következők szerint közöljük.)

En sobsem titkolom semmit, mert nem volt mit titkolnom. En szabadon, félelem nélkül kimondtam, mit kimondani hasznosnak és jónak véltem. Ezer lapokra menő irataimból nincs mit visszavonnom. Kik azt hiszik, hogy engem mult-mában fogtak, csak önmagukat csalják. Nem lesz ön előtt ismeretlen, hogy az elmúlt harminc éven keresztül aljas vadállatit, igavonó baromná tettek, ki vastagbőri és durva, ki feledatit csak esetenül teljesíti és csupán sovár pénzvágyból. Nagy Isten! En, ki a pénzt megvetem és ki iljuságom ideálját követtem teljes életemben. En, reszkető szeren-csétlen, aki meghunyászkodom a levegő legkisebb lebbenésére, ki örökök félelemmel ülök le napi munkámhoz, ki sohasem hozok valamit létre ki-vánataim és kételeyim tolytonos barca nélkül! Valóban, kénytelen nevetni, könyezni gyakran az a híres igavonó bika! Es ha ma nevetek, nevetek azért, mert ön eltemeti ama sokat emle-getelt vadállatot és remélnem lehet, hogy többé nem fog szóba jönni tisztességes emberek között.

Zola a magyarokról.

Mikor a Dreyfus-ügy még nagy hullámokat vet-tett, a felzgatott tömeg gyűlése Zola ellen fordult és pedig naponként más okokból. Aron József: Drumond, Zola és a zsidók cím aát rőpiratot adott ki, amelyben Zolát a műveiből vett idézetek alapján, mint antisze-mitát, támadta meg. Ebből az ötleiből egy magyar újságíró fölkereste Zolát.

— Hány napilap van Budapesten? — kérdezte a mester. S mikor megtudta, hogy 25 napilap közül azok tulajdonok többsége mellette állott, megjegyezte: — Sajnos, a francia sajtóban éppen ellenke-zőleg van, itt mind ellenem van, egyet kivéve. De az nem számít. Erzem, tudom, hogy az igazságért küzdök. Az ország is érdeklődik az ügy iránt? — kérdezte tovább.

— Az egész ország rokonszenve ön mellett volt, felelt a magyar újságíró. A Dreyfus-űrt min-den körben tárgyalták, sokkal inkább, mint a Panama-botrányt.

— Érthető, mert a Panama-botrány csak Fran-coiaország befűgye, de a Dreyfus ügye az egész em-beriségé. — Budapesten van-e zsidókérdés?

— Budapesten nincs, a magyar nemzet libera-lizmus nem tñri meg a fajgyűlöletet.

— En is így ismerem a magyar nemzetet. De van Bécsben. A reakcionáriusok provokálták. Fran-coiaországban is megpróbálták zsidókérdést csinálni a Dreyfus-űgyből. Pedig ez határozottan nem az. Drey-fust nem azért tettek el, meri zsidó.

— Olivasta, Mester, az Aron József rőpiratát a zsidókíró!

— Nem olvastam. Azt azonban hallottam, hogy erősen támad. Ugy el vagyok keseredve. Az én el-lenségeim előtt nem szegyet semmi sem. Pár napja megtámadták az apámat s most már a munkáimat for-dítják fegyverül ellenem. Igazán érthetetlenek az em-berkek. Egy nap alatt elelejtik, hogy én 40 esztendeje dolgozom, el elejtik, hogy én most is egy eszme ér-dekében szálltam síkra. Így csalódní. Azt hittem, ismerem az életet s ime négy évtized munkája után jöttem rá, hogy nem ismerem. Megpróbáltam keresni az igazságot, rajtavesztettem. Bántanak, mondá — a zsidók mint antisemitát, a nem zsidók mintifilosemítát. Meg-gyanusitanak ezer módon, pedig valóban nem személyért, nem Dreyfusért írtam a cikket. De megnyugtát az a sok elismerés, amelyet a viág minden részéből kaptam. Itt van bizonyoságnak a sok virág: babér. Mind asz-szonyok küldöttek.

Az újságíró egy babérkoszorura mutatott, amelynek szalagjain magyar felírás volt.

— Oh, Magyarországból rendkívül sok üdvözöl-velet és táviratot kaptam, úgy hogy örökre hálával gondolok a magyarokra.

Zola az ajtóig kísérté ki magyar vendégét s e szavakkal bucsuzott el tőle:

— Nagyon köszönöm, hogy fölkeresett, nagyon boldog vagyok, hogy ön előtt kifejezhetem hálás köszönetemet azok iránt a magyarok iránt, akik nagy küzdelem-ben bátorití szavakkal mellem állottak. Vigye el nekik köszönetemet és üdvözeletemet.

Utazás egy kongresszus körül.

Budapest, szeptember 29.

A pozsonyi kongresszusnak időrendben utolsójáról, a borászati és szőlészeti kongresszusról lésszen szó e cikkben. Hogy miért rendezték Pozsonyban a kongresszust, már elmondott olvasóinknak. A főcél az volt, hogy agrár részről vizsaszatásítsák azt a verseczi bor-kongresszust, amelyen a bortermelők s a borkereskedők, helyesen ismerve fel érdekeiknek teljes azonoságát, országos szövetségre léptek. Béke és érdek-harmonia termelők és kereskedők közt: — az agrár tábornak ez persze nem lehetett inyére. Nosza, hevenyészniök kellett tehát egy ellenszövetséget, csupán a termelőkkel állót, a kereskedők ellen támadó éllel bírót, szóval amolyan agrár izüt, amely kedves a *Köztelék* urainak. Ez volt a főcélja a pozsonyi kongresszusnak s olvasóink tudják már a távirati tudósításokból, hogy e törekvésükkel tökéletes kudarcot vallottak. A verseczi kongresszus elnöke, dr. *Molnár* Ákos ott termett Pozsonyban is, bezonyította, hogy Verseczen a kongresszusi tagok túlnyomó többsége termelőkkel állott s tiltakozott a tervbe vett bojkott ellen. Fellépését teljes siker koronázta, a szándékot támadás tehát dugába dől.

Lássuk már most, miként ad erről hírt az agráriusok borászati szakközlönye, a *Borászati Lapok*.

Az első jellemző tünet az, hogy a kongresszus iratai közül rejtelmes módon eliskádkát a Verseczen létrejött országos szövetség amaz átirata, amely bejelenti a kongresszusnak a pozsonyi tanácskozára kiküldött delegátusait. Ami annál furesább, mert például egy verseczi magánembernek, *Seemayer* Ferenc urnak egy levelét igenis felolvasták, mert ez a levél azt jelezte, hogy a verseczi vidéki bortermelők külön népgyűlésen akarják kívánásait formulázni, mivel a verseczi kongresszuson a tárgyalási nyelv magyar volta miatt aktív részt nem vehettek. Ezt a levelet nemcsak felolvasták, hanem nagy várakozásokat is fűztek hozzája. Abban a reményben, hogy a jelzett verseczi népgyűlés majd állást foglal a verseczi kongresszus ellen, a sajtóban szinte tüntetőleg ünnepelezték azt a tényt, hogy az ottani bortermelők egy része nem nagyon lelkesedett a tanácskozási nyelv magyar voltaért. Melleleg megjegyezve, az a verseczi népgyűlés tegnap csakugyan meg is történt. De eredményét aligha fogják a kalapjuk mellé tűzni az agrár urak, mert a hozott határozat teljesen a verseczi kongresszus álláspontjára helyezkedik és világosan jelzi is a népgyűlésen megjelent termelőknek a verseczi kongresszussal való szolidaritását. Verseczen tehát nem termett babér a pozsonyi irányzatok számára. De, mondjuk, jellemző, hogy a *Seemayer* levelét Pozsonyban felolvasták, ellenben a *Molnár* Ákos országgyűlési képviselőt nem. S még jellemzőbb, hogy a *Borászati Lapok* sem közlik az utóbb említett levelet.

Még egy jellemző tünet, az előbbinél sokkal furesább és sokkal érdekesebben szóló: a pozsonyi kongresszuson felszólt egy lelkes pap, *Frenyó* András kálvionista lelkes Tápíószeléről, aki a páliaka démonának irtóztató pusztításait esetelte s határozati javaslatban követele a szeszadó tetemes felmentését oly célból, hogy a páliakafogyasztás korlátozottság s a tömegek a borfogyasztás számára megnyerhetőek legyenek. A kongresszus mit tehetett egyebet: egyhangulag elfogadta a határozati javaslatot. Am, a *Borászati Lapok*ban ezt a tényt hiába keressük. Ugy eliskádkát az a *Borászati Lapok* tudósításában, mint a verseczi átirat a pozsonyi kongresszus iratírában. Vajjon miért bánik az agrár irányzatú *Borászati Lapok* ilyen mostohán azzal a határozattal, amely kifejezetten a bortermelők érdekeit akarja előmozdítani s amelynek végrehajtása a kisembernek is erősen érdekében állana? A magyarázat nagyon egyszerű. Az agrár tábor vezető egyéniségei nagybirtokosok. Minden nagybirtokosnak van legalább egy-egy mezőgazdasági szeszgyára. A szeszgyárban termelt pálinkát el kell adni mennél drágább áron. Ha a nép tömegesen issza a pálinkát, nagy a kereslet s emelkedik az ár; ellenben ha borfogyasztásra terelik a tömeget, csappan a kereslet és súlyed a szeszár. Hát ezért kellett a *Frenyó*-féle határozati javaslatnak elfogadását a nyilvánosság előtt eliskádkálni. Ha hírül adná az agrár borlap, hogy a kongresszus a szesztermelés megdrágítását kívánta, nagyon furesa szemmel néznék az agrár vezetők a pozsonyi kongresszus vezérfőirainak működsését. Ez a kis tünet is élelken illusztrálja, mekkora önzetlenségűek szolgálja az agrarizmus egyfelől a kisemberek dolgát, másfelől a bortermelés érdekét.

Egyelőre ennyi talán elég lesz a pozsonyi kongresszus jellemzésére s annak kimutatására, hogy milyen önkényesen találja az agrár szaksajtó az ott történeteket a nyilvánosság elé. Csak néhány tünetet soroltunk fel; a nagyközönség tájékoztatására ez a néhány is elegendő. Ha az agrár tábor e bizonyítékainkat nem találja elegen-

dőknek, szolgálhatunk neki még továbbiakkal és még különbekekkel is.

A Verseczen, szeptember hó 29-án, a Szőlő-tőke termében a verseczi hegyközűség, a nemzetgazdasági és a mezőgazdasági egyesület kezdeményezésére és vezetésére alatt megtartott gyűlése a verseczi és környékbeli bortermelőknek, kik körülbelül 5000 hold felújított területet képviselnek, egyhangulag elhatározta, hogy a verseczi szőlőszeti és borászati kongresszus már hozott határozatait érleltemben azt a kérelmet intézi a kormányhoz, hogy az autonóm vámtarifa tárgyalásai alkalmával a küllő'di borbehó-zatalra mrgállapított negyven koronájú eddigi vámtételt ezutánra is változatlanul érvényben tartása és az olasz borvámkedvezményt teljesen és végleg töröltesse, miután hazai bortermelésünk most már teljesen fedezi a belsődi borfogyasztást és minden vámkedvezménye az olasz bornak vesztel; ezetné a tetemes költséggel helyreállított hazai bortermelés jövedelmezőségét és fennállhatását.

A gyűlés elhatározta ezenkívül, hogy ugyanily értelemben kérvényt intéz a magas képviselőházhoz és ennek átnyújtására és támogatására Versecz városának és a szomszédos borvidékek országgyűlési képviselőit felkéri és egyidejűleg a verseczi szőlőszeti és borászati kongresszuson megalkított szövetkezetet a magyar bortermelőknek és borkereskedőknek is felkéri, hogy hasonló értelemben, teljes ki bathatós tevékenységet és működjké közre a hazai bortermelésnek a küllő'di versenyvel szemben való megvédése körül.

Hasonló kérvény terjesztendő a verseczi törvényhatósági és közigazgatási bizottság elő tanácskozás és határozathozatal céljából és a szomszédos bortermelők gazdasági tényezőinek és átnyújtandó e kérvény támogatás céljából.

E határozatok végrehajtásával az elnökség és egy husztagu végrehajló-bizottság bízatik meg.

Mű.

— Jelenet. —

Egy ur: Hallotta, hogy a múmárvány megpredezt az új országzásban?

Egy másik: Hallottam.

Az egyik: Nem is tudtam, hogy van múmárvány. Múrványom, azt már lallottam. Múmványom, ezt még soha.

A másik: Pedig van. Műkő is van. Múhabarcs is van.

Az egyik: Coccoo.

A másik: Bizony, akárhogy cüccög, a tehnikai óriásit haladt. Már semmiből se kell az igazi, mert mindenből ocosóbb a mű.

Az egyik: Érdekes.

A másik: Például igazi építész se kellett ehhez a múmárványhoz. Műéptész csinálta. Múmunakások csiszolják műösizolával.

Az egyik: Nagyszerű.

A másik: És nem olyan nagyok a repedések, mint az ujságok írják. Vannak közöttük műrepedések is.

Az egyik: Ez pompás.

A másik: És nem szakemberek vizsgálták meg, hanem műszaki emberek. Azt mondták róia, hogy csak amolyan műszenczácó.

Az egyik: Mindjárt gondoltam.

A másik: Azt mondták, hogy a múmárványnál művelt műnunkások működeek. Művészi művöket műértő műéptészek gonddal figyelték.

Az egyik: Múgond lehetett.

A másik: És hogy a múmárvány oly szép, hogy nézni is élvezet.

Az egyik: Műélvezet.

A másik: Nem. Igazi élvezet. S hogy az új országzás elragadó mű.

Az egyik: Ez se igazi mű.

A másik: Hát micsoda?

Az egyik: Múmmú.

(Sietve elszalad.)

—o.—

FŐVÁROS

(*) **Eladósodott tisztviselők.** A fővárosi tisztviselők és hivatalnokok körében, akiket a polgármester tudvánoleg rendeltetleg hívott föl, hogy az adósságaikat az év végéig rendezzék, nagy az elkeseredés. Hír szerint legalább is 1800 tisztviselőt fenyegeti január elsőjével a fegyelmi vizsgálat, mert a polgármester a legnagyobb szigorúsággal szándékozik a rendelőtnek érvényt szerezni. Az adós tisztviselő-

ket, a polgármester rendelőtnek a megjelenése óta, a hitelezők azzal fenyegetik, hogy ha nem fizetnek, minden egyes esetben a fegyelmi vizsgálat külön megindítását fogják kérni a polgármestertől. Így kilátás van rá, hogy három hónap múlva olyan tömeges fegyelmi vizsgálat indul meg a városházán amilyen még eddigelő elő nem fordult.

(*) **A fogalmazó-gyakorokok mozgalma.** A fogalmazó gyakorokok helyzetük javítása illetve a tervbevet segéd-ogalmazói állásoknak sürgős létesítése tárgyában ma látogatott értekezletet tartottak, amelyen egy a tanácsi, mint az árvaszaki fogalmazó-gyakorokok nagy számban vettek részt. Az értekezletre közvetlen az szolgált okul, hogy a segédfogalmazói állások szervezése még mindig függőben van és a tanács legutóbb a fogalmazói állások betöltését is addigra halasztotta, míg a segédfogalmazói állások szervezve lesznek. Az értekezleten abban állapodtak meg, hogy küldöttéleg fordulnak a tanács tagjaihoz, hogy az ügyet a legközelebbi tanácsülésben és közgyűlésben veszik tárgyalás alá.

(*) **Az adóispéntárak kulosa.** Az adóispéntárak jelentése szerint az összes kerületi pénztárak túzálló szekrényeinek egyik-másik kulosa, az éveken keresztül történt helyettesítések folytán, a pénztári személyzet csaknem valamennyi tagjánál megfordult. Ebből az következik, hogy az előforduló megbetegedések vagy szabadságolások alkalmával keresgálni kell, hogy olyan alkalmazottat találjanak, akinek a kezében a pénzszekrény másik kulosa még nem volt. A kerületi szolgálati utasítás kimondja, hogy az olyan hivatalnok, aki más helyettesítve, a pénzszekrény egyik kulcsának a birtokában volt, nem lehet helyettesül kiküldve, ha ekként a másik kulcsnak is birtokába jutna. Ha tehát a szolgálati utasításnak ezt a rendelkezését szigorúan megtartják, aminthogy meg is kell tartani, beállhat az az eset, hogy a kulcsok miatt lehetetlennek válnak a helyettesítések. Mindezeknél fogva a tanács hozzájárult az adóispéntár vezetőségének az előterjesztéséhez s elrendelte, hogy az összes kerületi pénztárak szekrényeinek a zárait átalakítsák. Hogy pedig a helyettesítések ezental akadályba ne ütközzenek, elrendelte a tanács azt is, hogy a kerületi pénztárak pénzszekrényeiket harmadik zárral is ellássák.

(*) **A zugligeti vonal meghosszabbítása.** A zugligeti vonalnak a Vaskapui leendő meghosszabbítása érdekében a kereskedelmi miniszter a közigazgatási bejárás megtartását a mai napra elrendelte és annak vezetésével *Menczer* Lajos miniszteri tanácsost bízta meg. A zugligeti vonal meghosszabbításának eszméje a székesúváros hatóságának kebeléből indult ki és a főváros közgyűlése által ismételten olyanok jelezteit, mely a fővárosi forgalom jobb szervezése, a zugliget látogatottságának emelése, de ióképpen az állomási kérdésnek végleges és cészerű rendezése érdekében szükséges. mert a vonal meghosszabbításával kapcsolatosan, az u végpont mellett egy vízszintes helyesen lekvő modern berendezésű állomást lehet létesíteni. A tárgyalás megkezdésekor mindezekre utalás történt és a kereskedelmi miniszter képviselője kijelentette, hogy amennyiben az építés részleteire megállapodás létrejön, lehatalmazása van az építési engedélyt a helyszínen megadni. A terveket, melyeket ugy átaamosságnban, mint részleteiben tárgyaltak, a kereskedelmi miniszternek kívánalmának megfelelő módosításokkal kivételre alkalmasnak nyilvánították. Ezután a bizottság kiment a helyszínerre, hogy az építés mikénti keresztülvitelét megálapítsa. Miután ilyen körülmények között a vasut kiépítése akadályokba nem ütközik, a vonalat 1903. május e-ésejére kiépítik és át is adják a forgalomnak.

SZÍNHÁZ, ZENE

** **Norma** Bucsu-udonságul a krisztinavárosi szinkör ma *Bellini* saját véleménye szerint legkedvesebb, de ezért persze ma már mégis avult operáját adta elő. A színszerep személyesítője és éneklője *Anday* Blanka ismeret és elismerésre méltó képességeit ma is sikerrel vitte harcba. Mellette *Perényi* Margit és *Mihályi* erösködtek. A szinkörben holnap, kedden lesz az utolsóelőtti előadás. A drámai szerepzet bucsubellelőit színré kerül *Ferencczy* Ferencnek a *Rabtelek* című eredeti színműve, *Szerdán* bucsubellelőadásul a *Normát* adják.

** **Városligeti szinkör.** A Városligeti Szinkörben ma a *Sváhók*at játszották *Donáth* Edg karmester jutalomjátékául. A közönség a szíretet sok jólével, tapssal, éljenzéssel és babékoszorúval kedveskedett *Donáth*nak, aki verve-vel és hozzáértéssel látja el a színházal a karmesteri teendőket. *Fesziveti* az előadásban P. Vida Etel is.

** **Hírek a Népszínházról.** A *Fanchon* asszony *leánya* Varney postikus zenéjű operetteje, amely a reprie a kalmából is csak oly teljesést aratott, mint hét év előt, midőn e darabbal *Árny* Klára a *Népszínház* színpadán első nagy sikerét aratta, a vasárnapi téli ház közönsége előt is nagy natást kellett. A darab e héten még háromszor kerül színré, holnap kedden, azután csütörtökön és pénteken. A hét többi napjain *Blaha* Lujza bucsuzik a *Népszínház* közönségétől azokban a kedvenc szerepeiben, amelyekkel a

Népszínház szinpadán felejthetetlen diadalokat aratott. A művészno eljatsza e heten szerdán a *Piros ügyellár* Zsófia szerepét, szombaton a *Verezhaju* címszerepét, végül pedig vasárnap este a *Gyimesi vadvirág* Magdolnáját.

Hírek a Nemzeti Színházról. A *Nemzeti Színház* e heti bemutatójára *Kemechey Jenő* és *Malonyay Dezső* A föld című társadalmi színművének első előadására szorgalmasan folynak az előkészületek. A bemutatóelőadás pénteken, október 3-án lesz. Az előadás 7 órákor kezdődik. — A *Nemzeti Színház*ban holnap, kedden *Ohnet Vasgyárossa* kerül színpadra, ezuttal már 104-edszer. Claire szerepét: *Török Irma*, Moulinetét: *Ujházi, Derblayt: Mihályfi, Suzannet: Ligeti Juliska*, Athenaist: *R. Maróthy Margit* játssza. Október 1-én, szerdán a *Proletárokat* adják elő, a legutóbbi, új szereposztással.

Népszínház eredeti operett-újodnsága. *Faragó Jenő* és *Barna Izsó* regényes nagy operettjének egyik érdekessége az előjáték, amely a pokolban játszik. E játék szereplői világtörténelmi alakok a pokolban. Így Napoleon, továbbá III. Richard, Báthory Erzsébet, Judas, Lady Maobeth, Berenice márkíné, Don Juan és mások. A próbák *Stoll Károly* vezetésével serényen folynak a *Népszínház* szinpadán.

Vakok hangversenye. A vakok vasárnapi hangversenyén diszes közönség gyűnyörködött a változatos művészi programban. A sikert remek játékkal a vakok zenekarán kívül *Kohlmann Lipót*, *Kun László*, *Braun Ruben* és *Heller M.* mozdították elő. Valóságos szenzációja volt a koncertnek *Klein Ilonka*, a zenekadémia nagytehetségű növendéke, aki Mozart négyesét briliáns technikával s művészi erővel játszotta három zenész kíséretével. A legközelebbi hangverseny október 2-án lesz az István-ut 96. szám alatt levő diszteremben. Beépülőjegyek 3, 2 és 1 koronáért kaphatók a koncertre.

Operaelőadás a Telefon Hírműködésben. Wagner-est lesz ma a m. kir. Operaházban. A *Walkür*, a Nibelung-gyűrűje zenedramatikus első része kerül előadásra, melyet a Telefon Hírműködés előfizetőinek szórakoztatására teljes egészében közvetíteni fog. Akik szeretik a Wagner zenét kellesse időtöltést találnihatnak a Walkürnek a Hírműködés kerestül való meghallgatásával, mert az átvitel kitűnően érvényesül a nagyjelzők kerestül. Az opera közvetítése után a rendes esti felolvasás következik, majd annak bevégetével 11 óráig még az Elite kávéház cigányzenéje lesz hallható, ahol *Simplicius* zenekara játszik.

Nyiltér.

Egyéves önkéntesek

legjobban és legolcsóbban szereshetik be felszereléseiket az előnyösen ismert

BLUM ÉS TARSA

szerb királyi és József főherceg udvari szállítóinál

Budapest, Sütő-utca 2.

Tiller Mór és Társa Budapest, Váci-utca 35.

cs. és kir. udvari szállítók.

Egyéves önkéntesek

részére a legolcsóbban és legelőnyösebben készíti az egyenruhát felszerelést.

Egyéves önkéntesek

részére küld díjtalanul árjegyzéket.

Egyéves önkéntesek

részére sorozási és áthelyezési kérvényintéskét díjtalanul küld.

Egyéves önkéntesek

részére minden katonai ügyben ad díjtalanul felvilágosítást.

Egyéves önkéntesek

részére újabban kiadott Egyenruházati Közlemények című könyvét díjtalanul küldi.

Dr. REICH

budapesti medico-mechanikai Zander-intézet

VIII., Múzeum-körút 2. Telefon 54-30.
Tegesztenészi és fejlődési tornászok. Teljes medico-mechanikai berendezés Zander rendszerre szerint. Orvosi masszázsa. — Száraz hőlép. — Villamos- és szén-sav-fürdők. — Prospektusok.

(Az e rovat alatt közöltéeknek sem tartalmáért, sem alakjáért nem felelős a szerkesztőség.)

SPORT

Őszi lóversenyek. A tavaszi meeting harmadik napjára jelöltjeink:

- I. Várnagy—Hamlet.
- II. Mágnes—Olympias.
- III. Mautner-ist.—Perhás.
- V. Herdám—Jelkissava.
- V. Gamrea—Autocrat.
- VI. Babutündér—Bergerak.

A budapesti lóversenyek eredményét, mindazok, akik nem mellettek ki a versenyterre, a Telefon Hírműködés útján tudhatják meg leg hamarabb, mert a Hírműködés kétuntamonként, az egyes versenyek lefutása után azonnal részletes tudósítást olvasat fel a versenyek eredményéről. A lóversenyeredmények felolvasására kétszeres riadójellet hívja fel az előfizetők figyelmét a Telefon Hírműködés.

TÖRVÉNYSZÉK

§§ Új tanácselnök a Kuria. A kuria, mint a hivatalos lap közli, *Décei Zsigmond*ot kuriai tanácselnökké nevezte ki. *Décei Zsigmond* ezidőig a budapesti királyi táblánál volt tanácselnök.

§§ A koronagyűzés szabadsága. Dr. *Székelly Ferenc* koronagyűzés szabadságáról visszaérkezett a lóvárosba és ma már megkezdte hivatalos működését.

§§ Képviselő és miniszteri tanácsos. A *Szterényi-Györfly* ügy egyik epizódját ma tárgyalta a budapesti büntetőjárásbíróóság előtt. *Györfly Gyula* országgyűlési képviselő ugyanis rágalmazás vétségével vádolta *Szterényi* miniszteri tanácsost azért, mert *Szterényi* a miniszter, az államtitkár és mások jelenlétében azt hangoztatta, hogy *Györfly* panamázik és hogy őt meg akarta vesztegetni. A tárgyalás íránt nagy érdeklődés mutatkozott. *Baumann* járásbíró szóbanjárban már a kora reggeli órákban nagy közönség jelent meg, de a bíróság közönséget távozásra szólította fel, mivel a tárgyalást csak fél 11 órákor akarta megkezdeni. Pontban fél 11 órákor meg is kezdte a tárgyalást, amely igen rövid ideig tartott. A tárgyaláson *Szterényi József* dr. *Nagy Dezső* védőjével, *Györfly Gyula* pedig *Eötvös Károly* kíséretében jelent meg. A rövid tárgyalás lefolyása ez volt:

A bíróság: A mai tárgyalás tárgya *Györfly Gyula* országgyűlési képviselő panasz *Szterényi József* miniszteri tanácsos ellen rágalmazás miatt. Mielőtt a tárgyalást megkezdem, kérem a feleket, van-e valami előterjesztésük?

Dr. *Nagy Dezső*, *Szterényi* védője: Nekem igenis van. Felem nevében viszonvádat emelek *Györfly Gyula* ur ellen becsületsértés címén, azért a leolvétl. amelyet 1902. július 5-ikén *Láng Lajos* kereskedelmiügyi miniszterhez intézett és amelyben sőtörvény nyilatkozik *Szterényi*ről. (E levélben *Györfly Szterényinek* egy régi, néhai Császár Bálint egykori sepsi-szent-györgyi polgármesterrel történt lovagias afféjre célozva, azt írta a miniszternek *Szterényire* vonatkozólag, hogy ő ilyen multu emberrel nem érintkezik.) Kérem a bíróság urat, sziveskedjék e levelet beszerezni és az iratokhoz csatolni.

A bíróság: Viszonvádról lévén szó, a két ügy csakis együttesen tárgyalható, tehát a *Láng Lajos* miniszterhez intézett levelet be fogom szerezni és ezért a tárgyalást október hó 13-ik napjának délelőtti 11 órájára tűzöm ki. Ezzel a mai tárgyalás véget ért.

§§ A Jogállam jog- és államtudományi szemlének melyet *Edvi Ilés Károly* főszerkesztése mellett dr. *Baumgarten Nándor* és dr. *Gyomai Zsigmond* ügyvédek szerkesztették, megjelent VIII. (októberi) füzetbe a nagyrésztük cikkek egész sorozatát tartalmazza. A *Jogállam* előfizetési ára 10 füzetre 16 K, 5 füzetre 8 K.

§§ Felmentett gyilkos. Bécsből táviratozzák: Az esküdtszék ma tárgyalta *Tippel István* bognár-mester ügyét, aki február 18-án lejszével agyonütötte hűtlen feleségét. Az esküdtek nyolc szavazattal négy ellenében nemmel feleltek a gyilkosságban vagy emberölésben való vétségesség kérdésére. A bíróság ennél fogva a vádlottat felmentette.

TÁVIRATOK

Jokohama, szeptember 29. Egy taifun, mely *Jokohama* közelében *Odavara* kerületben dühöngött, sok házat elpusztított. Vagy ötszáz ember vízbe fullt. A *City Chikiehma* hadihajó *Jokusuta* mellett zátonyra jutott. A hajó csak könnyen sérült meg, kiszabadításán dolgoznak.

Belgrád, szeptember 29. *Egy albán csoport* a Javor-hegységnek átlépte a szerb határt, megátadta a szomszédos házakat és *Jekics Stana* nedovai parasztot egy lövéssel megsebesítették. Mint *Mitrovicából* jelentik, *Semli* basa rendben török katonasággal szétverte *Mustafa* ága ismert albán főnök embereit.

Az olasz király adományai.

Róma, szeptember 29. A király *Giolitti* belügy-miniszternek 50,000 lírát bocsátott rendelkezésére. *Modica* és más szicíliai községek árvízkarosultjai számára. A miniszter rögtön 15,000 lírát küldött a catániai prektusnak és 35,000 lírát a szirakuzai prektusnak.

A venezuelai forradalom.

New-York, szeptember 29. A *New York Herald*-nak jelentik *Willemsstad*ból, hogy a venezuelai kormány csapatából 800 ember *Pacheco* tábornok vezetésével a felkelőkhez pártolt.

New-York, szeptember 29. *Kingston* (Jamaika) távirat szerint a *Fanther* német hadihajó azt jelentette, hogy *Haiti* szigetén *Nord* tábornok csapatai megverték a felkelőket és megszállták *Limbé* *Jumont* tábornok, *Firmin* híve, átlátólag elesett.

Gyilkosság a vasuton.

Baku, szeptember 29. A kaukázusi vasut szan-gaocsi és *Duvannaja* állomásai között két elsőosztályú utas utközben meggyilkolta a vasut ellenőreit és kalauzáit. A gyilkosok a kocsiban hagyták máhájukat és a hegyek közé menekültek.

Közgazdasági táviratok.

Bécs, szeptember 29. (A *Budapesti Napló* telefon-jelentése.) *Buza* ószre 7.10, rozsz ószre 6.45, tengeri szeptember-októberre 6.02, zab ószre 5.97-5.98, buza tavaszra 7.31-7.33, zab ószre 5.94-5.95, zab tavaszra 6.20-6.22, tengeri szeptember-októberre 5.96-5.99 K.

New-York, szept. 29. (Tegemnyitőssége.) (Zárlat.)

Gyapot: New Yorkban helyben 9.— (9.—). Szept. 8.61 (8.66). Decemberre 8.75 (8.72). *New-Orleans*ban helyben 8 1/2 (8 1/2). — *Petrolium:* Stand white New-Yorkban 7.20 (7.20). Stand white Philadelphian 7.15 (7.15). Refined in Cases 8.50 (8.50). Credit Balances at Oil City 1.22 (1.22). — *Zsru:* Western steam 10.80 (11.25). *Kohé* és *Brothers* 11.— (11.25). — *Tengeri* irányzata állandó. — Szept.-re 86 1/2 (86 1/2). Októberre — (84 1/2). — Decemberre 81 1/2 (81 1/2). *Buza* irányzata gyenge. — *Pircs* ósai helyben 73 1/2 (74 1/2). Szept.-re 74 1/2 (75.—). Októberre — (—). Dec.-re 73 1/2 (73 1/2). *Lajusra* 74 1/2 (74 1/2). *Gabona* szállítási díja *Liverpool*ba 1 1/4 (1 1/4). — *Kávé:* *air Rio* 7. sz. 5 1/4 (5 1/4). — Szept.-re 4.95 (4.90). Decemberre 5.15 (5.10). — *Liszt:* Spring Wheat clears 3.10 (3.10). — *Cukor:* 3.— (2 1/2). — *Ón:* 25.82 (25.95). — *Réz:* 11.55-11 1/4 (11 1/2-11 1/4). — (A zárójelben lévő számok a tegnapi árakat jelzik.)

Chicago, szeptember 29. (Tegemnyitőssége.) (Zárlat.)

Buza irányzata gyenge. — Szept.-re 87 1/2 (86 1/2). — Okt.-re — (69.—). — *Tengeri* irányzata állandó. — Szept.-re 87 1/2 (88 1/2). — *Zsru:* Okt.-re 9.72 (9.90). — *Január*ra 8.60 (8.67). — *Szalonna* short clear 11.25 (11.25). — *Sertés*hús: Okt.-re 16.25 (16.50). — (A zárójelben lévő számok a tegnapi árakat jelzik.)

KÜLÖNFÉLÉK

† **Aki az Angol Bankba betört.** A bécsi Län-derbank millió sikkasztása alkalmat adott az angol lapoknak, hogy rámutassanak arra, mennyire biztos a híres Angol Bank mindenféle gonosz szándék ellen. Elmondanak például egy epizódot, amely néhány évvel ezelőt történt. A londoni bank sajtóságság pályázatot írt ki. Tekintélyes jutalmat tűzött ki mindazok számára, akik bizonyítják hogy betörés vagy bármi más uton hozzá juthatnak a bank kincseire. Kapta is aztán a bank gamadával a betörési terveket, amelyek mind hozzájárultak ahhoz, hogy a bank biztonságát növeljék. Egy ilyen pályázó aztán személyesen is megjelent, hogy mint betörő szakértő, mutatkozzék be az igazgatónak. *Mr. Cough* — így hívták ezt az urat, s egyébként a minap halt meg Londonban — annak idején így szólt a direktorhoz:

— Uram, jól zárassa el ma este a kincseit, kétszeresse meg az órúket. Eljétkor pedig nyitassa ki a kincstárat — ott fog engem találni, amint zsebeimet arannyal tömöm.

Az igazgató ráállott az egyezsége, hogy ám törjön be a bankba, ha tud, ő majd a megállapított időben ott lesz, hogy a betörést konstatalja. A többi majd aztán beszélük meg... Eljétkor az igazgató megnyitotta a kincstárt. És egy megnyitott pénzeszekrénnyel előtt ott állott *Mr. Cough* és tünté a zsebet aranyakkal. A direktor nagy respektussal kísérte fel a 'betörő urat' a hivatalába, s ott a következőket mondotta neki:

— Ön, uram, ennek a betörésnek titkát senki emberfának el nem árulta. Még nekem sem. A bank ezért évi járadékot fog fizetni önek, amilyet ön állapít meg. A járadékot ön, amíg csak él, évenként előre fogja megkapni. De rögtön beszüntetjük, mihelyt a titkot elárulta.

Mr. Cough híven megtartotta a szerződést és mint előkelő férfú halt meg, családjára nagy vagyont hagyván. Fiai még ma is eldicsekednek, hogy ők annak az embernek a fiai, aki betört az Angol Bankba.

† Szellemi nagyság — ruttság.

A párisi egyetem egyik tanára cikket írt arról, hogy a kiválóságot, amivel a természet a nagy embereket szellemi tulajdonságaiban megajándékozta, megtakarítja a külsőjükön. Csakugyan egy osomó nagy ember igen szép ember is volt, de a legtöbb igénytelen, semmitmondó alak volt, sok közöttük a feltűnően csunya és nem kevés a nyomorók. *Milton* vak volt, *Pope* púpos, *Swift* olyan rut, hogy meg lehetett ijedni tőle. *Shakespeare* és *Byron* bicogtek, *Shakespeare* a jobbábjára, *Byron* a ballábára. *Hume* ijészenen törtetlen alak volt. *Gibon*-nak kiálló po acsontjainál kisebb volt az orra. Főjegyzeték róla, hogy egy nő, mikor bemutat-ták neki, rosszul lett.

+ **Patikastatistika Oroszországból.** A Gyógyszerészeti Értesítőben olvassuk: 1901-ben Moszkvában ötvenhárom patika volt, négy főokkal, melyek csak nyáron vannak nyitva. Ezekben az év folyamán több mint két millió orvosi rendelésre egy millió rubelnél több értékű orvosság adott ki. Kézi eladásban hatszáz ezer rubel volt a bevétel. Így egy receptre körülbelül nyolcvan kopék esik, ami aránylag igen csekély összeg s arra vezethető vissza, hogy az orvosságok nagy részét nemcsak patikákban, de orvosságot áruó üzletekben is be lehet szerezni, s az itt raktáron tartható szerek között nemcsak egyszerű, de összetett gyógyszerkészítmények is vannak.

KÖZGAZDASÁG

Ipar és kereskedelem.

A petroleum-kartell dolgában ma délután 4 óráról esti 8 óráig folytatták a tárgyalásokat a *Magyar Általános Hitelbank* helyiségében, de be nem fejezték. Az érkezőletlen az érdekeltek gyárak kevés kivétellel mind résztvettek, de azért a tárgyalás nem igen haladt előre, sőt a formális nézetnyilvánítások keretén sem igen terjedt túl. A dolog érdemében előmenetel nem történt, az eddig fennállott nehézségek továbbra is megvannak, amit főleg több kisebb galíciai gyár, meg néhány nagyobb gyár magatartása okoz. Mindamelllett minden oldalról megvan a hajlam és a jóakarat a megegyezés akadályainak leküzdésére s remélhetőleg a tárgyalásnak holnap leendő folytatása ez eredményhez közelebb fog vezetni.

A Magyar Jézálog-Hitelbank ma tette közzé felévi mérlegét, amelynek adatai a következők: *Bevételek:* áthozott nyereség 1901. évről 721.472.89 korona (a múlt évi 625.843.17 koronával szemben), jutalékok és egyéb jövedelmek a jézálog és községi kölcsönüzletből stb. 1.484.400.70 korona, kamatjövödelmek 1.886.208.57 korona, összesen 4.092.082.16 korona. *Kiadások:* igazgatási és kezelési összes költségek 373.286.85 korona, adók és illetékek 269.987.24 korona, a felügyelő-bizottság illetménye 8355—korona, összesen 651.579.09 korona. *Íszi jövedelem:* Az 1901. évről áthozott nyereséggel együtt 3.440.603.07 korona, a múlt évi 2.864.716.97 koronával szemben. A bank tárcájában, valamint a záloglevelek és községi kötvények külön biztosító alapeljében foglalt értékpapírok az 1901. december 31-iki árfolyamokkal, tehát a jelenlegi árfolyamértékénél körülbelül 1.000.000 koronával alacsonyabban vannak felvéve.

Szeszárak. A kontingens nyersszesz ára *Budapest* 80.—korona pénzben, 89.60 korona áruban. — *Vágyölygyi* állomásokon 87.—korona pénzben, 87.50 korona áruban. — *Kassa-oderbergi* állomásokon 86.50 korona pénzben, 87.—korona áruban. — *Bécsben* a

kontingentált készára 40.—korona pénzben, 40.40 korona áruban.

Juhvásár. (A budapesti marhavásártéri vásárpénztár részvényszerűség tudósítása.) Felhajtás 4018 darab juh, — kecske. Jegyzett árak: Elsőrendű ürü 44 f-től 48.— f.-ig, kivételesen — 1. — kg.-ként, (vagy 40.— k.-tól 46.— k.-ig páronként), középminőségű ürü 38.— f.-tól 42 f.-ig, kivételesen — 1. — kg.-ként, vagy 32.— k.-tól 36.— k.-ig páronként, kosokért — 1-től — 1.-ig, kivételesen — 1-től — 1.-ig, vagy — k.-tól — k.-ig, középminőségű gypjas — 1-től — 1.-ig, kivételesen — 1. kg.-ként, vagy — k.-tól — k.-ig páronként, kosok legjobb minőség — fillérig, páronként — korona, kivételesen — korona, rackajuhok — fillér, páronként 23.— 33.50 korona, szerial juhok páronként — korona, romániai juhok páronként — korona, anyajuhokért 83—86 fl. kg-ként (22.—27 k.-ig páronként), kislejtett juhokért — fillér kg-ként (15.——20.—korona páronként) kecské — korona páronként. Miután a vevők a magas árkövetelések miatt a vásárlástól tartózkodtak, az árak 2 fillérrel kilogrammonként csökkentek.

Sertéskonzvásár. (A székesiővárosi sertésvásár és közvágóhid intézősége.) Szeptember 29-én. Főelhajtás: Zsirsértés, úgy mint öreg I. rendű 850 kilogramm felül — darab, II. rendű 280—350 kilogramm — darab, kanló — darab, silány — darab, fiatal nehéz 300 kilogramm felül — darab, közép 220—300 kilogramm — darab, könnyű 220 kilogramm — darab, süldő — darab, malac — kilogramm — darab. Összesen — darab. Husserstés ugyint: nehéz 300 kilogramm felül — darab, könnyű 140—300 kilogramm — darab, süldő — darab, malac 40 kilogramm — darab. Összesen — darab. Főelhajtás összesen 814 darab. Előző napi maradvány 331 darab, összesen 1145 darab. Eladatot 879 darab. Maradvány 266 darab. A vásár irányzata élénk. — Következő árak jegyzetével: Zsirsértés: Öreg I. rendű 850 kilogramm felül — fillérig, II. rendű 280—350 kilogramm 87—93 fillérig, kanló — fillérig, silány — fillérig, fiatal nehéz 300 kilogramm felül 86—100 fillérig, fiatal közép 220—300 kilogramm 92—100 fillérig, fiatal könnyű 220 kilogramm 82—92 fillérig, süldő — fillérig, malac — fillérig. Husserstés: Nehéz 300 kilogramm felül — fillérig, könnyű 140—300 kilogramm — fillérig, süldő — fillérig, malac 40 kilogramm — fillérig. Árak minden levonás nélkül kilogrammonként élsúlyban.

Bécsi vágómarhavásár. Szeptember 22. (Saját tudósított telefonjelentése.) A st.-marxi központi vásároknak na megtartott vágómarhavására felhajtásokat: 4745 darab magyar fajtájú, 303 darab galíciai fajtájú, 15 darab bukovinai fajtájú, 800 darab német fajtájú, összesen tehát 6863 darab szarvasmarha. Az irányzat lanyha.

Jegyzetek: 100 kilogrammonként élsúlyban, magyar hizókör I. minőségű 72—79 fillér, kivételesen — fillér, II. minőségű 64—72 fillér, III. minőségű 54—62 fillér, galíciai hizókör I. minőségű 68—74 fillér, kivételesen — fillér, II. minőségű — fillér, III. minőségű — fillér; német hizókör I. minőségű 70—85 fillér, kivételesen — fillér, II. minőségű 72—79 fillér, III. minőségű 66—71 fillér. Legelő ökrök 50—62 fillér, levágott ökrök — fillér. Bika és tehén 100 kilogrammonként 44—70 korona. Kivételesen — korona, 100 kilónként, bivaly 34—46 korona, a fogyasztási adóval együtt.

A budapesti gabonatözsde.

Budapest, szeptember 29.

Jó kínálat és korlátozott vételök mellett készbuza bágyadott irányzatú volt és a forgalomba került kerek 30,000 métermázsza 5 fillérig olcsóbb árakon kelt el. Rosz, zab és árpa változatlan, tengeri valaival gyöngébb.

Eladatot:

Buza, Tiszavidéki: 400 mm. 82 k. 7 K. 55 f., 200 mm. 82 k. 7 K. 52½ f., 100 mm. 82½ k. 7 K. 52½ f., 150 mm. 82 k. 7 K. 55 f., 100 mm. 82 k. 7 K. 85 f., 100 mm. 82 k. 7 K. 45 f., 200 mm. 81½ k. 7 K. 85 f., 100 mm. 81½ k. 7 K. 50 f., 100 mm. 81½ k. 7 K. 55 f., 200 mm. 81 k. 7 K. 50 f., 100 mm. 81 k. 7 K. 50 f., 100 mm. 81 k. 7 K. 40 f., 100 mm. 81 k. 7 K. 25 f., 300 mm. 80½ k. 7 K. 45 f., 250 mm. 80½ k. 7 K. 40 f., 200 mm. 80 k. 7 K. 50 f., 100 mm. 80 k. 7 K. 30 f., 800 mm. 80 k. 7 K. 32½ f., 200 mm. 80 k. 7 K. 30 f., 100 mm. 80 k. 7 K. 20 f., 200 mm. 79½ k. 7 K. 30 f., 100 mm. 79½ k. 7 K. 25 f., 100 mm. 79½ k. 7 K. 10 f., 100 mm. 79 k. 7 K. 15 f., 100 mm. 78½ k. 7 K. 35 fillér.

Fehérmegyei: 500 mm. 80 k. 7 K. 25 f., 100 mm. 82 k. 7 K. 30 f., 100 mm. 82 k. 7 K. 25 f., 100 mm. 80½ k. 7 K. 35 f., 100 mm. 81 k. 7 K. 15 f., 100 mm. 82 k. 7 K. 25 f., 600 mm. 81 k. 7 K. 25 f., 700 mm. 80½ k. 7 K. 17½ f., 600 mm. 80 k. 7 K. 17½ f., 100 mm. 80 k. 7 K. 17½ f., 800 mm. 80 k. 7 K. 17½ f., 200 mm. 79½ k. 7 K. 15 f., 100 mm. 78½ k. 7 K. 15 f., 150 mm. 79½ k. 7 K. 25 f., 200 mm. 79½ k. 7 K. 20 f., 100 mm. 79½ k. 7 K. 10 f., 100 mm. 79½ k. 7 K. 25 f., 200 mm. 79½ k. 7 K. 10 f., 100 mm. 79 k. 7 K. 22½ f., 200 mm. 76 k. 6 K. 70 f., 300 mm. 77 k. 7 K. 12½ f., 200 mm. 81 k. 7 K. 60 f., 300 mm. 81 k. 7 K. 22½ f., 300 mm. 76 k. 7 K. 17½ f.

Felsőmagyarországi: 100 mm. 82 k. 7 K. 35 f., 200 mm. 78½ k. 7 K. 15 f.

Kalocsa: 2650 mm. 77½ k. 7 K. 15 f.

Babátai: 5000 mm. 78 k. 7 K. 15½ f.

Bácskai: 1400 mm. 79 k. 7 K. 35 f., 1100 mm. 77 k. 7 K. 17½ f.

Csepri: 1090 mm. 77½ k. 7 K. 25 f.

Szandói: 3300 mm. 78½ k. 7 K. 10 f.

Török-Bécsi: 3500 mm. 77 k. 7 K. 10 f.

Mind három hónapra.

Rosz: 200 mm. 6 K. 30 f., 200 mm. 6 K. 30 f., 150 mm. 6 K. 30 f., 200 mm. 6 K. 27½ f., 200 mm. 6 K. 27½ f., 150 mm. 6 K. 27½ f., 200 mm. 6 K. 20 f., 200 mm. 6 K. 10 f., 100 mm. 6 K.

Árpa: 300 mm. 5 K. 47½ f., 730 mm. 5 K. 40 f., 300 mm. 5 K. 40 f., 150 mm. 5 K. 25 f., 170 mm. 5 K. 20 f.

Zab: 100 mm. 5 K. 80 f., 100 mm. 5 K. 75 f.

Tengeri: 600 mm. 5 K. 70 f.

Köles: 100 mm. 5 K. 80 f.

Késszínnyeltes mellett.

A készára hivatalos jegyzése a budapesti áru- és értéktözsde s okásai szerint készpénzben 50

REGÉNY

SZEGÉNY EMBEREK.

(Foma Gorgejev).

Írta: GORKIJ MAXIM.

(60)

— Te — mondta Jesov, miközben villámló szemmel nézett Fomára. Hallgass és vigyen el az ördög! Feküdjél le s aludjál! Te szörny... oh!

Oklével fenyegette meg Fomát, aztán újra töltött a pálinkából s újra ivott.

Néhány perc múlva Foma ruhátlanul feküdt a pamlogon s félig lehunyt szemmel vizsgálta Jesovot, aki mozdulatlanul ült az asztal mellett. A padló nézte s ajka lassan mozgott. Nem értette, hogy Jesov miért haragudott meg rá. Talán csak nem azért, mert fölmondta a lakását? Hisz ő maga ordított.

— Oh az ördög... suttogta Jesov s a fogait csikorgatta.

Foma óvatosan fölemelte a fejét a ványkosról. Jesov nagyot sóhajtott s újból a pálinkás üveg felé nyújtotta a kezét. Most így szólt Foma:

— Nem mennék inkább valamelyik kocsmába? Hisz nincs késő.

Jesov ránézett, mosolygott s miközben föluggrott a székről, így szólt:

— Ottüzzél!

Mikor észrevette, hogy Foma lassan és esetlenül mozog s sokáig tart, amíg fölöltözik, dühösen mondta:

— Siess!... Te ostoba... Te szimbolikus árbofa, te!

— Ne gorombáskodjál! — mondta Foma kérés hangon. Hát érdemes azért úgy haragudni, hogy egy liba rád gágogott.

Jesov ránézett, nagyot köpött és hangosan kacagni kezdett.

Tizenharmadik fejezet.

— Mindenki itt van? — kérdezte Ilja Jefimovics Kononov, aki új hajójának elején ült s sugárzó szemmel nézett végig vendégein. Ugy hiszem, hogy mindenki itt van.

Fölemelte kövér, vörös, boldog arcát s le szólt a kapitányhoz:

— Előre Betrucha.

— Igenis.

A kapitány keresztet vetett, fölnezt az égre, végigsímitotta szakállát és kommandirozott:

— Vissza!

A vendégek figyelmesen nézték a kapitány mozdulatát, keresztet vetettek.

— Isten áldása rajtunk! — mondta Kononov.

— Előre! — kiáltotta most a kapitány.

— Ez nem is hajó, hanem a Leviathan, — mondta most most valaki a vendégek közül.

A többiek is dicsérték a hajót, s mire kiértek a víz közepére, Kononov fölállt s így szólt:

— Igen tisztelt uraim! Adjuk meg Istennek, ami Istené s engedjék meg, hogy a zenészek megadják a eszázárnak azt, ami a eszázaré!

Nem is várva be vendégeinek beleegyezését, tölésért formált kezéből s nagyot kiáltott:

— Zenészek! játszatok!

A katonazenekar, amely a gép mögött helyezkedett el, indulót játszott.

Bobrov Makar, a városi kereskedelmi bank igazgatója és alapítója a hasán verte a taktust s torkaszakadtából énekel:

Üdv neked! Üdv neked! Oroszoknak cárja!

Tratata! Bum. . . .

— Uraim asztalhoz! Kérem! Megvendéelem önöket avval, amit Isten adott. . . Haha! . . . Kérem szépen: — mondta Kononov s sürgött-forgott.

Vagy harminc, csupa komoly ember volt jelen. A város kereskedő-világának színe-java. A vendégek most mindannyian a hajó elejére tolu-

tak s körülvették a fedélzetten terített asztalt. Reznikov Lup Majakin karon fogta, suttogtak. Majakin mosolygott. Foma, aki Majakin hosszras rábeszélése után szintén megjelent, nem talált jó barátira e kellemetlen emberek között s sötét arccal vonult vissza. A két utolsó napban sokat ivott Jesov társaságában s most zugott a feje. Inni szeretett volna s egy percig sem tudott megszabadulni attól a gondolatól, hogy valami jelentése van annak, hogy Majakin olyan nagyon barátságosan bának vele.

— Ne okoskodjál — mondta Majakin. Hát félsz az emberektől? Az ember ne adja magát sohasem annyit, mint amennyit ér, kérjen többet. Gyere!

— Mikor fog már egyszer komolyan beszélni velem? — kérdezte Foma s belenezett Majakin zölds szemébe.

— Az üzlettel akarsz megszabadulni? Haha! Majd beszélünk róla. Furesa ember vagy te barátom. . . Nos hát? El akarod dobni a pénzedet s kolostorba akarsz vonulni? Mint a szentek. . . mi?

— Majd meggondolom a dolgot — felelte Foma.

— Ugy. . . Egyelőre tehát, amíg a kolostorba mégy, elmegyünk az ünnepélyre. Most meg az ábrázdatod, hogy ne legyen olyan dagadt s végy egy kis szagosítót — kérlek Ljuba, add csak ide — nagyon erős koresmaszagod van. Rajta!

Foma, mikor a hajóra jött, egyre figyelte a kereskedőket. Az ima alatt mindenki meghatott arot vágott; áhíatosan imádkoztak, nagyokat sóhajtottak s meghatottan néztek az ég felé. Foma hol az egyiket, hol a másikat nézte s arra gondolt, hogy mi minden rosszat tettek már ezek életükben. S valamennyire azt kellett mondania, hogy nagyon sok rosszat, nagyon sok aljasságot tettek s sok bűnt követtek el.

— Csupa csaló — gondolta Foma s iparkodott erőt gyűjteni ebből a megfigyeléséből.

(Folytatása következik.)

kilogrammonként. — A minőség hektoliterenként és kilogrammonként.

Table with columns: Buza, Kilo, K. 100, K. 100, Kilo, K. 100, K. 100. Rows include Tiszavidéki, Fehérmegyei, Pestvidéki, Bácskai, etc.

Table with columns: Egyéb gabonafélék, Kilo, K. 100, K. 100, Kilo, K. 100, K. 100. Rows include Rozsa, Arpa, Zab, etc.

A határőrdűzlet folyamán a következő kútések történtek:

Table with columns: Októberi buza 1902., Áprilisi buza 1903., Októberi rozs 1902., etc.

Déli egy óraker a következő záróárakat állapították meg hivatalosan a tőzsdén:

Table with columns: Októberi buza 1902., Áprilisi buza 1903., Októberi rozs 1902., etc.

Délután fél 6 óraker zárul:

Table with columns: Buza októberre 1902., Áprilisi buza 1903., Októberi rozs 1902., etc.

A budapesti értéktőzsde.

A mai tőzsde szilárdan indult, később azonban külföldre és egy helybeli kis coullissier fizetéképtelensége következtében az irány gyöngült és a forgalomba került értékek csökkentek. Az általános üzlet csöndes volt.

Valuta és éréváltó olesóbbodott. Előzősde. Osztrák hitelrészvény 636.25—688.—, Magyar hitelrészvény 727.50—728.—, Államvasuti részvény 716.50—717.50 korona.

A déli tőzsdén a következő értékekben volt forgalom: Aranyárjádék 119.60—120.— százalék. Koronárjádék 97.80—98.— százalék. Magyar hitelbank részvény 725.50—726.25. Jelzálogbank részvény 478.——479.—. Leszámitolóbank részvény 460.——461.—. Osztrák hitelrészvény 685.25—685.75. Rimamurányi vasmű részvény 498.—. Adria hajzási részvény 444.——447.—. Közúti Vaspálya részvény 623.—. Városi villamos vasut részvény 328.——329.—. Államvasuti részvény 715.50—716.50 korona.

A 4 órai zárlatok maradt: Osztrák hitelrészvény 634.—, Magyar hitelrészvény 726.—, Leszámitolóbank részvény 460.—, Rimamurányi vasmű részvény 494.50, Osztrák-Magyar államvasuti részvény 715.50, Közúti vasut részvény 623.—, Villamos vasut részvény 318.— korona.

A budapesti terménytőzsde.

A terményüzletben a szezonserű hangulatnak megfelelően alakultak az árak és végül a terményüzleti árjegyző-bizottság hivatalosan a következő ár-folyamokat állapította meg:

Jegyzések: Heremag: luerna magyar —, korona, vörös aprószemű —, korona, vörös erdélyi —, korona, vörös bántási —, korona, középszemű —, korona, nagyszemű —, korona. Disznósír: budapesti 77.—77.50 korona, vidéki —, korona. Táblaszalonna: légszenzáritott vidéki —, korona, városi 4 darabos 62.—62.50, korona, 3 darabos 66.—66.50, korona, füstölt —, korona. Szilva: boszniai, szokás szerinti minőség 11.25—11.50, korona, 120 darabos —, korona, 100 darabos 14.—14.25, korona, 85 darabos 18.—18.25, korona, aonnal szállításra. Szerbiai szokás szerinti minőség 10.—10.25, korona, 100 darabos 13.50—13.75, korona, 85 darabos 17.25—17.50, korona. Szilvái: stáviai 16.—16.50, korona, szerbiai 14.—14.50, korona, aonnal való szállításra.

A bécsi értéktőzsde.

Az előzősde kedvező volt az irányzat, a kiegészítő közeli befejezése folytán.

A déli tőzsdén gyenge volt az irányzat. Zárlatok csöndes voltak a forgalom.

Bécs, szeptember 29. (Magyar értékek zárlata.) 4%-os aranyárjádék 119.50. Ízsai és szegedi kölcsön sorsjegye 160.—, Magyar vasuti kölcsön ezüstben —, Magyar keleti vasuti állami kötvény —, Magyar leszámitoló- és pénzváltóbank —, Rimamurányi vasműrészvény 494.50. Magyar koronárjádék 97.80, 4%-os Magyar földhitel. kötvény 97.80. Magyar hitelbank részvény 726.—, Magyar nyerceményi kölcsön sorsjegye 205.—, Kassa-oderbergi vasuti részvény —, Magyar keresk. bank —, Magyar cukoripar —, Bécs, szeptember 29. (Osztrák értékek zárlata.) 4%-os papírjádék 100.75, 4%-os osztr. aranyárjádék 120.50, 18%-os sorsjegy 151.15. Osztrák hitelrészvény 490.—, angol-osztrák bank —, bécsi bankjegyet 468.—, Osztrák-magyar bank 1590. Déli vasut 77.75. Dunagőzhajózási részvény 930.—, Dohányrészvény 320.—, Cézárzi és királyi arany 11.38. Német bankváltók 117.05, 4%-os ezüst jádék 100.85. Osztrák koronárjádék 99.95, 1864-iki sorsjegy 251.—, Osztrák hitelezési részvény 685.—, Unionbank 540.—, Osztrák Länderbank 397.50. Osztrák-magyar államvasut 716.—, Elhivóügyi vasut 462.—, Alpesi bányarészvény 375.50, 20 irak arany 19.08, Londoni váltóár 239.52 Bécsi irau-vagy Litt B. —, Bécsi Tramway Litt A. —, Lapot kohó 337.—. Az irányzat nyugodt.

Bécs, szeptember 29. (A Budapesti Napló tudósítójának telefonjelentése.) A délutáni magánforgalomban a zárlatok a következők voltak: Osztrák hitelrészvény 684.75, Magyar hitelrészvény 726.—, Angol-Osztrák bank 276.—, Bécs bankjegyet 466.50, Union bank 541.—, Länderbank 397.50 Osztrák-magyar államvasut részvény 716.25, Déli vasut 77.50 Elhivóügyi vasut 462.50 Eszaki vasut részvény —, Dohányrészvény 320.50 Rimamurányi vasmű 495.—, Alpesi bányarészvény 375.—, Májusi jádék 100.75 Magyar korona jádék 97.50. Török sorsjegyek 114.25. Német birodalmi mária 117.05—117.10. Napoleon'or —.

Külföldi értéktőzsde.

Berlin, szeptember 29. (Tőzsdéi tudósítás.) A hannoveri jelzálog-takarekpenzártnál történt és szombaton nyilvánosságra jutott események, a rheinu-mannheimi kerámiagyár bukása és az a jelentés, hogy Roosevelt elnökön operációt kellett végezni, megnyitások elkedvetlenítették a tőzsdét. Holyterékek alacsonyabban indultak. Vasutak szabálytalannak. Jádékek csöndesek. Később a tőzsde nagyon lartózkodó volt, úgy hogy az ár-folyamok hullámzása megakadt. Magán-kamatok 2 3/4%.

Berlin, szeptember 29. (Zárlati.) 4%-os papírjádék —, 4%-os osztrák aranyárjádék 102.90, Elhivóügyi vasut —, Magyar koronárjádék 98.50, Osztrák-magyar államvasut 153.75, Kassa-oderbergi vasut —, Bécsi váltóár 85.30, Magyar vasuti beruházási kölcsön —, Alpesi bányarészvény —, Disconto-Commanctó 186.50, Általános vilámmossági Edison 170.—, seiszerespenz 170.40, Lauraköld 201.—, 4%-os ezüstjádék 101.10, 4%-os magyar aranyárjádék 100.80, Osztrák hitelrészvény 215.90, Déli vasut 20.25, Károlyi Lajos vasut —, Orosz bankjegyek 216.40, 4%-os új orosz kölcsön 97.10, Török dohányrészvény —, Olasz jádék 102.75, Magyar hitelbank —, Dynamit Trust —, Harpeni 166.—, Az irányzat gyenge.

Berlin, szeptember 29. (A Luapesti Napló tudósítójának távirata.) Esti forgalom 4%-os magyar aranyárjádék 100.60, Magyar koronárjádék 98.50, Osztrák hitelrészvény 215.40, Osztrák-magyar államvasut 153.50, Déli vasut 20.25, Eszaki vasut 216.40, Elhivóügyi vasut —, Orosz bankjegy készpénz —, Buschenthalrad —, Orosz bankjegy —, (Utimo.) Lombard —.

Páris, szeptember 29. (Zárlati.) Osztrák-magyar államvasut —, 4%-os osztrák aranyárjádék 104.70, Osztrák Länderbank —, 3%-os francia jádék 100.—, Ottomobank 681.—, 3%-os francia jádék 101.17, Alpesi bányarészvény —, Déli vasut —, 4%-os magyar aranyárjádék 102.70, Párisi bankrészvény 1060.—, Olasz jádék 102.50, Francia kölcsön, jádék 100.55, Osztrák földhitelezési részvény 1300.—, Török dohányrészvény 352.—. Az irányzat gyenge.

Berlin, szeptember 29. (Zárlati.) 4%-os papírjádék 101.20, 4%-os osztrák aranyárjádék 102.40, Magyar koronárjádék 98.45, Osztrák-magyar bank 114.—, Déli vasut 20.50, Elhivóügyi vasut —, Londoni váltóár 224.42, Bécsi bankjegyet 115.10, Villamos részvény 129.—, 3%-os magyar aranykölcsön 87.20, 4%-os ezüstjádék 101.25, 4%-os magyar aranyárjádék 101.10, Osztrák hitelrészvény 215.00, Osztrák-magyar államvasut 154.—, Eszaki vasut —, Bécsi váltóár 85.75, Párisi váltóár 812.25, Uno bank —, Alpesi bányarészvény 187.—, Az irányzat gyenge.

Frankfurt, szeptember 29. (A Budapesti Napló tudósítójának távirata.) Artyomok januárja. Esti forgalom Osztrák hitelrészvény 215.—, Német bank 207.10, Disconto 185.—, Berini kereskedelmi bank —, Gelsenkircheneri —, Harpeni 171.50, Laura-kohó —, Olasz jádék —. Az irányzat gyenge.

Hamburg, szeptember 29. (Zárlati.) 4%-os ezüstjádék 101.25, 1860. sorsjegy 152.25, Déli vasut 20.—, 4%-os osztrák aranyárjádék 103.35, Osztrák hitelrészvény 215.50, Osztrák-magyar államvasut 153.25, Olasz jádék 102.60, 3%-os magyar aranyárjádék 100.60. Az irányzat gyenge.

Budapest-kőbányai sertéskereskedelmi csarnok jelentése.

Szeptember 29. A sertésüzlet irányzata: szilárd. A) Élősertések ára: L) Magyar elsőrendű: Oreg nehéz (paronként 400 kilogramm feletti súlyban) 106—108 fillérg. Oreg közép (paronként 300—340 kilogramm terjedő súlyban) — fillérg. Fintal nehéz (paronként 230 kilogramm feletti súlyban) 113—115 fillérg. Fintal közép (paronként 251—320 kilogramm terjedő súlyban) 113—115 fillérg. Fintal könnyű (paronként 250 kilogramm terjedő súlyban) — fillérg. II. Magyar eredeti: Nehéz (paronként 230 kilogramm feletti súlyban) — fillérg. Közép (paronként 240—280 kilogramm súlyban) — fillérg. Könnyű (paronként 240 kilogramm terjedő súlyban) — fillérg. III. Romániai: Nehéz (paronként 320 kilogramm feletti súlyban) — fillérg. Közép (paronként 250—320 kilogramm terjedő súlyban) — fillérg. Könnyű (paronként 250 kilogramm terjedő súlyban) — fillérg. IV. Romániai eredeti (Stachl, Nehéz (paronként 340 kilogramm terjedő súlyban) fillérg. Könnyű (paronként 240 kilogramm terjedő súlyban) fillérg. — V. Szerbiai: Nehéz (paronként 200 kilogramm feletti súlyban) 113—115 fillérg. Közép (paron-

kin:240—280 kilogramm terjedő súlyban) 111—113 fillérg. Könnyű (paronként 240 kilogramm terjedő súlyban) 108—110 fillérg.

Sertéslejtés: 1902. szept. 27. napján volt készlet 47.936 darab. 1902. szept. 28. napján felhalmozott 1361 aráb. 1902. szept. 28. napján kiszállított 579 darab, 1902. szeptember 27. napjára maradt készletben 48.719 darab.

Napirend.

Naplad. Kedd, szeptember 30. Római katolikus: Jeromos. ca. — Protestáns: Jeromos. — Görög-orosz: (szeptember 17.) Zsófia vt. — Zsidó: Elul 28. — Nap kél: 5 óra 43 perckor. — Nyugszik: 5 óra 24 perckor. — Hold kél: 4 óra 9 perckor reggel. — Nyugszik: 4 óra 40 perckor délután.

A földművelésügyi miniszter legad délután 5 óraker. A Vörösmarty-szobor terveinek kidáltása a városi Igazgatóságokkal reggel 9-10 délután 6 óraker. Belépőjű nincs. Az Orvosok szövetségének kiáltása a városi Igazgatóságokkal reggel 9 óratól 4 óraker, belépőjű 1 korona.

Nemzeti Múzeum. Ásványár. Nyitva délelőtt 9 óratól délután 1 óraker. — Többi tárai 1 korona belépődíjjal tekinthetők meg.

Angol kiáltás az Iparművészeti Múzeumban délelőtt 9—1 óraker.

Tchnológiai iparmúzeum nyitva délelőtt 9—1-ig. Mezőgazdasági múzeum (Kerepesi-ut 72.) d. e. 9-10 1 óraker.

Közeledési Múzeum a Városligetben délelőtt 9 óratól 12 és 3 óratól 6 óraker.

Múzeumi könyvtár d. e. 9—1 óraker. Akadémiai könyvtár délután 3—7-ig.

Egyetemi könyvtár nyitva délelőtt 9 óratól 12-ig d. u. 3—8-ig.

Állatkert a Városligetben nyitva egész nap. Belépőjű 60 fillér.

Magyar Kereskedelmi Múzeum. Igazgatóság, kereskedelmi szakkönyvtár és keleti miniatúr: V. kerület Váci-körút 22. szám alatt. Hivatalos kiáltás: délelőtt 9-10 délután 2 óraker. Hazai termékek állandó kiállítása és kereskedelmörténetyűdtemény, továbbá a házi-ipari kiállítás (melyben az üzlethevezetőség árusításokat is eszközöl) a városi Igazgatóság csarnokában nyitva: délelőtt 9 óratól 12 óraker és délután 3 óratól 6 óraker. A külföldi kereskedések központú üzlethevezetősége (Magyar kereskedelmi részvénytársaság) V. kerület 22. szám alatt.

Időjelzés.

Az Országos Meteorológiai intézet adatai alapján. — Budapest, szeptember 29.

Észak-Európa fölé aránylag mély depresszió került, amelynek tegnapi csak szélei mutatkoztak, egyebütt pedig a levegőnyomás eloszlásában lényeges változás nem állt be. Európa nyugati felében az idő borús, keleti felében pedig derült és a hőmérséklet általában alacsony. Kiáltás: Nálunk az időjárásban változás nem volt.

Vizállás.

Table with columns: Szept. 29., Szept. 27., m. éter, Szept. 29., Szept. 27., m. éter. Rows include Inn, Duna, Szeben, etc.

Advertisement for Kossuth Lajos, featuring the text 'Kossuth és Kora.' and 'Hentaller Lajos.' with decorative borders.

Színházak, szórakozó helyek.

M. KIR. OPERAHÁZ.

Kedd, 1902. szeptember hó 30-án.

A walkür.

A „Niebelung gyűrűje” című zenedráma-trilógia első része, 3 felvonásban. Zenéjét és szövegét írta Wagner Rikárd. Fordította Csiky Gergely.

Személyek:
Siegmund Broulik Helmwige Kaczer
Hunding Szendrői Gorhilde Blätterbauer
Wotan Ney D. Ortlinde M. Roter
Sieglinde Ney H. Waltraute Szilágyi
Brünhilde Diósy né H. B. Schwerteite Bartolucci
Fricka Valent V. Siggrune Flattné
Kezdeté 7 órakor.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Kedd, 1902. szeptember hó 30-án.

A vasgyáros.

Színzmű 4 felvonásban. Írta Ohmet György. Fordította Fáy J. Béla.

Személyek:
Beaulioné Lovdyvnyé Sophie, neje Nagy I.
Claire, leány Török Derblay Mihályfi
Octave fia Dezső Susanne Ligeti J.
Bligny herceg Császár Mouline Ujházi
Préfont báró Hetényi Athenais Maróthy
Kezdeté 7 órakor.

VIGSZÍNHÁZ.

Kedd, 1902. szeptember hó 30-án.

A három grácia.

Bohózat 3 felvonásban. Írták Héros és Milou. Fordította Rajna Ferenc.

Személyek:
Grandbois Balassa Papoucen Vendrei
Clotilde Gázi M. Eugène Tapolczai
Plantin Góth Paturot Szerényi
Généviève Pécsi Cricquette Hegedűsné
Sam Davids Haraszhly Hypoclyte Tanay
Helena Haraszhly Cabassou Gyűző
Kezdeté 7 1/2 órakor.

NÉPSZÍNHÁZ.

Kedd, 1902. szeptember hó 30-án.

Fanchon asszony lánya.

Operett 4 felvonásban. Írták A. Liorat, W. Busnach és A. Fonteny. Fordította Fáy J. Béla és Reiner Ferenc. Zenéjét szerelte Louis Varney.

Személyek:
Bollavoine Kovács M. Grenouillot Ujvári
Hormin Vizvári E. Jaquot Raskó
Javotte Kéry Jules Dellé
Zephyrin Szirmai Justine Harmath
Séint-Florent Szabó Joseph Szerdahelyi
Kezdeté 7 órakor.

MAGYAR SZÍNHÁZ.

Kedd, 1902. szeptember hó 30-án.

A sötét kamra.

Énekes bohózat 3 felvonásban. Magyar szinre alkalmazta Heltai Jenő.

Személyek:
Adolph Boross Mangottoné Sziklainé
Simone Szelestey Celeste Horváth
Tonny Ráthonyi Maud Kornai
Manuella Sziklai Sz. Lona Nellie Perry
Consuelo Mátrai A völgyény Iványi
Bridoiné Giréth Menyasszony Hidvéginé
Kezdeté 7 1/2 órakor.

URANIA SZÍNHÁZ.

Kedd, 1902. szeptember hó 30-án.

Angol élet.

Írta Ráth István. Kezdeté 7 1/2 órakor.

FOVÁROSI NYARI SZÍNHÁZ.

Kedd, 1902. szeptember hó 30-án.

Rablélek.

Dráma 3 felvonásban. Írta Ferenczy Ferenc. Kezdeté 7 órakor.

VÁROSLIGETI NYARI SZÍNHÁZ.

Kedd, 1902. szeptember hó 30-án.

Bánk bán.

Történelmi szomorjáték 5 felvonásban. Írta Katona J. Kezdeté 7 órakor.

Színházak heti műsora.

	M. kir. Operaház	Nemzeti színház	Vigszínház	Népszínház	Magyar színház
Szerda	Jancsi és Juliska A babatündér	A proletárok	A három grácia	A piros bugyellás	A sötét kamra
Csütörtök	A bolygó hollandi	Coriolanus	Kodostó A három grácia	Fanchonasszony leánya	A sötét kamra
Péntek	Zárva	A föld	La main Colombine L'homme aux poupées	Fanchon asszony leánya	Sötét kamra
Szombat	Otello	A föld	La main La chasse ou loup L'homme aux poupées	A ogyanbáró A voreshaju	Sötét kamra
d. n. Vasárnap este			A három grácia La main Sonper d'adeux L'homme aux poupées	Lili A gyimesi vad- virág	Sötét kamra

FŐVÁROSI ORFEUM

Waldmann Imre igazgató
Nagymező-utca 17.

A szeptemberi műsor = utolsó napja. =

Az előadás 8 órakor kezdődik.

A félkerthben reggel 5 óráig Vörös Elek előadásoknak színhelyesek.

Felhívás!

Mielőtt a földbirtokos birtokaira förtésztesés kölesönt felvesz vagy régi kölesönt konvertál, úgy a jutányos kamat, gyors és szakavatott lebonyolítás, valamint a lehető legmagasabb kölcsönösszeg előlése tekintetében érdeke, hogy alantl bankéget, ajánlatlételre szöhlts fel. Cim: Frankl Adolf banküzlete Budapest, VI., Eötvös-utca 19. (Eötvösudvar) saját ház. Interurbán-telefon szám 25-40.

UJ! UJ! UJ! Villamos lámpa

szekben is hordható, kényelmes, célszerű, tartós.

Mindgynkinek szükséges szobák, lépcsők, folyosók, melléképületek megvilágítására. **Tízleteknek** gyaloalkaként rendkívül alkalmas. **Turisztoknak** nélkülözhetetlen. **Orvosoknak és szülésznek** éjjeli látogatásoknál. **Fényes gyárakban, színházakban, pinckében, székelyházakban** oblatióalkalmasok. **Az utazóköröknöknek** megvilágításra, ha éjjel megérkeznek. **Hálász-szervek** fénye. Nincs költés szerelvények peditió és szövevény. **Gardákati és birtokosok** megöröz térvész és támasd ellen, a személadára éjjel is fel lehet menni. Teljesen szöhlős. Több szövevény használható és ha idővel kiég a telep újat 75 krétdúnk **ÁRA 6 KORONA.**

Utánvétellel vagy bérmentve az öszeg előleges beküldése mellett küldi a Magyar bizományi részvényársaság Budapest, VI. Ö-utca 12. I. s.

Magyarország legnagyobb cipő- és csizma-gyára.

A munkások sokasága és tulhalmozott áruaktáram arra készlet, hogy a raktáron lévő 20.000 pár eszimat 2 évi írásbeli jótállás mellett saját árban eladjam. Azért tehát jöjjen mindenki, miután oly olesón árusítok, mint azt becses vevőim kívánják.

Csizmák:
Haltia eszima posztóból, 30 cm. bérbet. háromszoros talp ----- 6-
Haltia eszima nemez lóissal, nyolcv bérbet ----- 5-
Bugaria, eszima, halldyng bérbet, vízmentes ----- 4-
Bugaria eszima, erős hó és sár ellen, 3-szoros talp ----- 7-
Vixkálb, kemény vagy puha szár, gavallér ----- 10-
Bugaria fűszalma 10-15 évig ----- 5-
Bugaria fűszalma 14-16 évig 3.50, 9-13 évig ----- 4.20
Cipőárunk az árjegyzék szerint választandók, viteldi megrendelésnél sokkal szöbet küldök, mintha személyesen választotta volna. Nemlétesés esetén a cipőt vagy eszimat kcserelem vagy a pénzt levonás nélkül visszaküldöm.

A mértékvetélnél ciegendő, ha papírapra állva a láb körvonalát kerauljuk.

Agulár Dávid BUDAPEST VII. KER., Erzsébet-körút 6. sz.

Zalogházban

levő arany és ezüstmunkákat, a ki azokat ki nem akarja váltani, kivételül és a legmagasabb többletet kifizetjük.

Alkalmi ajándékucl eladunk 13 intos esztet evökésziet 12 szemelyre 140 ft, 6 szemelyre 65 ft-rt kezdve és feljebb. Mindononmá finom esztet tárgyak barokk és francia stýlisban. Nagy rakár arany fűrl láncokból, masszív aranygyűrűk 6 forint 40 kr. arany férfi-órák 12 ft, arany női órák 9 ft-rt kezdve 15 darab masszív evökészies órák 50 kr. Képes árjegyzékkel bérmentve és ingyen.

Grünberger A. Béla örökösöl
Budapest-n, Harisbázár. Városház-ter 9., I. em. 23. új szám Váci-utca 30.

Butor

csak jó minőségű.

Hálószoba, krodens, szövevény, divány, asztal, szék, íróasztal, könyvtárszék, úri fotelok, otoman, eszalonberendezés, tükrök, úgy egyenkint is, nagyon olesón, eladás nagyban és kóstnyban. Vidékre gondosan csomagolva, biztosítva. Csak VI. Eötvös-körút 40. szám **Steinberger Maud** butoriparcsónál.

A NÉGY EVANGÉLIUM

Regényciklus.

Írta: ZOLA ÉMIL

A szerző által egyedül jogostott magyar fordítás. A világhírű ciklusnak, melyben a nagy francia író a társadalom négy legnagyobb problémáját dolgozta fel, eddig első kért része jelent meg egyidőben a francia eredetivel.

TERMÉKENYSÉG

(FÉCONDITÉ).

Ára két vaskos kötetben 7 korona.

MUNKA (TRAVAIL).

Ára két vaskos kötetben 7 korona. Megrendelhető együtt, v. külön-külön a

LAMPÉL ROBERT-FELE

(WODIANER F. ES FIAI)

cs. és kir. udvari könyvtárakcsodában Budapest, Andrássy-út 21.

Fiú-Ulster K. 18. iskolaöltöny K. 10. fiú-havelock K. 10 (mind tisztá gyapju) Rothberger Jakab cs. és kir. udvari szállítónál Budapest, Váci-utca 6. szám.

Ekszernél szöbb, ha egy nő szép finom arcbőrrel és fehér kockezkel díszekedhetik és hogy ezt elérje, használjon „Fortuna” erdmet, egy tégely ára 1 korona, és „Fortuna” szappant”, árba 80 fillér. Kapható: **Schubert Arnold** gyógyszerárában Budapest, VII., Csengery- és Dob-utca sarok.

Detail eladásunk

felosztatása folytán a még raktáron lévő dús kivitelű elegáns

asztalos és kárpitos

árúk október hó 20-ig tetemesen leszállított árakon adatlak el, u. m. salon berendezés ezélt 580 frt most 400 frt. Ebédli berendezés ezélt 900 frt most 650 frt. Hálószoba igen finom kivitelben 180 frttől feljebb. Egyszerű szöbök 100 frttől feljebb s így minden butorvevőnek érdekesen áll a kedvező alkalmat felhasználni és butorszükségletét az elismert jó hírnevű

Sárkány és Schütz

butoregényl

BUDAPEST, VII., Erzsébet-körút 12.

a NEW-YORK kávéházal szemben, fedezni.

FOGAK,

egyesek, valamint teljes fogsorok szájpadiás nélküli

is rágasra alkalmasak, jótállás mellett.

KOOS M. cs. és kir. szab. fogműterem

Budapest, VII., Kerepesi-út 34. (a Rókus-kórházal szemben.)

Asztalos és kárpított legjobb minőségű BUTOR

szükségletüket kielégőes egynék, árfelemlés nélküli minden stýlusban szerelhetők

részletfizetésre

Schwarz Lipót és Testvére

kárpítomester és butoriparcsónál butorházában Budapest, VII., Hársfa-utca 37. sz. (saját házukban) Wesselenlyi-utca keresztesésénél.

Pfizetési feltételek:

100 kor.-tól 200 koronáig havi részlet ----- 10 kor
200 ----- 800 ----- 15
300 ----- 500 ----- 20
Képes részletekben 15%, csomagolási ár. Képes árjegyzékű 60 fillér fizetendő, mely öszeg az árjegyzékért visszaküldjük.

Értesítés!

A cs. és kir. 12. hadtest intendánsága a katonai ellátó-raktarak részére Nagy-Szeben, Gyulafehérvár és Kolozsvárra, összesen vesz

2890 q. rozst és 3820 q. zabot.

Az ajánlatok erre

1902. évi október 14-én d. e. 10 óráig

adandók fenti hadtest intendánságához.

Figyelmeztetnek ajánlközök e lapnak ez évi szeptember 25. 263-ik számában megjelent hírdetményére, melyben az egyes részletekre hivatkozás van.

A cs. és kir. 12. hadtest intendánsága.

„LE DÉLICÉ”

A szivarka egyszer meggyújtva mindvégig ég.

Legjobb Vergé szivarkapapír.
Legkedveltebb Vergé szivarkahüvely.
Mindem dohánytözsdeben kapható.

